

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 18

7—12 maj.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 11 maj.

Svar på interpellationer av

herr Svensson i Stenkyrka ang. småföretagsutredningens principförslag	6
herr Gustafsson i Bogla ang. den andliga vården vid fångvårdsanstalterna	11

Interpellationer av

herr Pettersson i Ersbacken ang. tillvaratagande av ortsbefolkningens intressen vid vattenregleringar	17
herr Jansson i Aspeboda ang. folkskolans lokalbehov	18

Onsdagen den 12 maj.

Svar på interpellation ang. försenade konstgödselleveranser	21
Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken	23
Befordringsgången för domstolsjurister	38
Skattesystemets verkningar	49
Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.	63
Riksbankens sedelutgivning	82
Livränta åt G. och E. Johansson	86
Brandskydd för viktiga industrier och varulager	87
Folkpensionsförmånerna till på statens sinnessjukhus intagna personer	89

Samtliga avgjorda ärenden.

Sid.

Onsdagen den 12 maj.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. förtydligande av lagen om val till riksdagen	38
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 96, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (folkhushållningsdepartementet)	38
— nr 97, ang. dels anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, dels ock anslag till hovrätterna: avlöningar	38
— nr 98, ang. anslag till statens utlänningskommission	49
— nr 99, ang. granskningsrätt för statens sakrevision i fråga om användningen av statsunderstöd	49
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 36, ang. skattesystemets verkningar	49
— nr 37, ang. avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.	63
— nr 40, ang. ändring av 12 § taxeringsförordningen	82
— nr 41, ang. vidgad rätt till avdrag för försäkringspremier	82
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. fortsatt giltighet av valutalagen	82
— nr 31, ang. riksbankens sedelutgivning	82
— memorial nr 32, ang. framlidne italienske ministern i Stockholm A. B. Riccis änka (proposition för gemensam omröstning godkänd)	86
— utlåtande nr 33, ang. livränta åt G. och E. Johansson	86
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 33, ang. ökat brandskydd för viktiga industrier och varulager	87
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 28, ang. ändring rörande folkpensionsförmånerna till på statens sinnessjukhus intagna	89
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. förbud mot all jakt efter sjöfågel under våren	91
— nr 23, ang. restitution av bensinskatt till fiskerinäringen	91
— nr 24, ang. ändrade bestämmelser om inventarielån till innehavare av kronotorp, m. m.	91
— nr 25, ang. utrotande av nosmasken på Öland	91
— nr 26, ang. underlättande av trålfisket på västkusten	91

Fredagen den 7 maj.

kl. 2 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 519 av herr *Gustafsson* i *Bogla m. fl.*

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående visst förtydligande av lagen om val till riksdagen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående dels anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, dels ock anslag för budgetåret 1948/49 till hovrätterna: avlöningar;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens utlänningskommission; och

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående granskningsrätt för statens sakrevision i fråga om användningen av statsunderstöd;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning angående det gällande skattesystemets verkningar i vissa avscenden;

nr 37, i anledning av väckta motio-

ner om avskaffande av kvarlåtenskaps-skatten m. m.;

nr 40, i anledning av väckt motion om viss ändring av 12 § taxeringsförordningen; och

nr 41, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för försäkringspremier;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 32, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt framlidne italienske ministern i Stockholm Alberto Bellardi Riccis änka; och

nr 33, i anledning av väckta motioner om årlig livränta åt makarna Gustaf och Ester Johansson med anledning av deras son Sven Estbjörns förolyckande under värnpliktstjänstgöring;

första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckt motion om ökat brandskydd för viktiga industrier och varulager;

andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om ändring av bestämmelserna rörande folkpensionsförmånerna till på statens sinnessjukhus intagna personer;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 22, i anledning av väckta motioner om förbud mot all jakt efter sjöfågel under våren;

nr 23, i anledning av väckta motioner angående restitution av bensinskatt till utövare av fiskerinäringen;

nr 24, i anledning av väckt motion angående viss ändring av bestämmelserna om inventarielån till innehavare av kronotorp, m. m.;

nr 25, i anledning av väckta motioner om åtgärder för utrotande av den s. k. nosmasken på Öland;

nr 26, i anledning av väckta motioner om utredning angående åtgärder för underlättande av trålfisket på västkusten;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående social jordbrukskreditgivning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt fiskerinäringen, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 31, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förläggning av fiskeristyrelsen med statens fiskeförsök; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, över motion om utredning i syfte att rationalisera och förbilliga varudistributionen i landet;

nr 8, över motion nr 332, angående beredande av semestermöjligheter för personer, som med hänsyn till bristen på vikarier icke kunna erhålla semester;

nr 9, över motion om utredning av möjligheterna att utvidga den statliga industrien i Laxå; och

nr 10, över motion angående utredning av vissa problem inom skogsbruket, sågverks-, massa- och pappersindustrierna.

§ 3.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 206, angående vissa frågor rörande försvarets organisation, nämligen av:

herr *Ohlin m. fl.*, nr 520,

herr *Håstad*, nr 521,

herr *Jansson* i Kalix, nr 522 och 523,

herr *Andersson* i Dunker, nr 524,

herr *Edberg m. fl.*, nr 525,

herr *Edberg*, nr 526,

herrar *Thorell* och *Håstad*, nr 527,

herr *Ljungqvist*, nr 528,

herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, nr 529,

och

herrar *Håstad* och *Lindberg*, nr 530.

Vidare avlämnades följande motioner, nämligen av

herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.*, nr 531, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner, nr 206, angående vissa frågor rörande försvarets organisation och nr 208, angående vissa anslag till materielanskaffning för försvaret för budgetåret 1948/49 m. m.,

herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.*, nr 532, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga,

herr *Edberg m. fl.*, nr 533, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, samt

herr *Ohlin m. fl.*, nr 534, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner, nr 207, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga och nr 208, angående vissa anslag till materielanskaffning för försvaret för budgetåret 1948/49 m. m.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet:

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livränta till Elisabeth Kjellbing m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet; och

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa kostnader för allmänt kyrkomöte; samt

från andra lagutskottet:

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäk-

ringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 193, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 7 § andra stycket b) lagen om semester.

Vidare anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 190, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark och Norge den 8 mars 1948 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.05 em.

In fidem:

Gunnar Britth.

Tisdagen den 11 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 4 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Vougt* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 209, angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 m. m.;

nr 220, angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 231, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;

nr 234, angående ändring i förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor m. m.;

nr 241, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 242, angående godkännande av ackord i fabrikören Carl Johan Carlsons i Nyland konkurs;

nr 243, angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande varuutbytet;

nr 244, med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.;

nr 245, med förslag till lag om ändring i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, m. m.; och

nr 247, angående anslag till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved m. m.

Dessa propositioner bordlades.

Svar på interpellation ang. småföretagsutredningens principförslag.

§ 3.

Svar på interpellation ang. småföretagsutredningens principförslag.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Statsrådet fru KOCK, som anförde: Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Svensson i Stenkyrka erinrat om småföretagsutredningens år 1946 avlämnade slutbetänkande och efterlyser resultaten av denna utredning med följande fråga: »Kan man förvänta att utredningarna om småföretagsutredningens år 1946 framlagda principförslag komma att slutföras inom den närmaste framtiden?»

Såsom interpellanten riktigt framhållit i motiveringen till sin fråga, arbetade småföretagsutredningen med det direktivet från dåvarande handelsminister Myrdal, att utredningen borde snarast möjligt framlägga de principförslag, som den ville förorda, men icke inlåta sig på en detaljbearbetning av förslagen, förrän Kungl. Maj:t och riksdagen fått tillfälle att taga ställning till principerna. Utredningen arbetade också med snabbhet och presenterade ett resultat, som den själv betecknade som »endast en principdiskussion, vilken bör kunna tjäna som utgångspunkt för vidare överväganden i samband med utformningen av detaljerade förslag». I denna principdiskussion skisserades vissa förslag. Vidare föreslogos vissa utredningar. I mitt svar på en av herr Näsgård vid föregående års riksdag framställd »enkel fråga» i ämnet lämnade jag en redogörelse härför. Åtskilliga av utredningsförslagen ha också på det sätt jag i detta föregående svar angav upptagits till fortsatt behandling. I tvenne fall framlade småföretagsutredningen mera utformade förslag, som jag i det följande skall beröra.

Det ena av dessa avsåg inrättandet av regionala s. k. företagarnämnder över

hela landet. Dessa nämnder skulle ha till uppgift att ställa konsultentservice och finansieringsmöjligheter till småföretagarnas förfogande. Som jag redan tidigare uttalat, torde detta förslag böra förverkligas i en eller annan form. Dock råder beträffande själva utformningen stor tveksamhet. Av de 85 remissinstanser, som yttrade sig över frågan om inrättandet av regionala organ (företagarnämnder och/eller företagarföreningar av samma karaktär som de nuvarande), tillstyrkte visserligen 62 remissinstanser förslaget om sådana organ, men 23 avstyrkte detsamma, och av de 11 hantverksdistrikt, som behandlade frågan i underremisser, tillstyrkte 6, medan 5 avstyrkte förslaget. Remissinstanserna voro ganska allmänt av den åsikten, att behov av rådgivning föreläge, men beträffande behovet av särskild kreditgivning åt småföretagsamheten voro meningarna starkt delade. Även mot den föreslagna formen för nämnden, mot dess sammansättning och mot konsultverksamhetens uppläggning framkommo under remissbehandlingen så många invändningar, att det ännu måste anses vara en öppen fråga, om den av småföretagsutredningen föreslagna organisationsformen med en sammankoppling av konsultationsverksamhet och kreditgivning är den lämpligaste lösningen. Detta problem sammanhänger nära med spörsmål, som behandlas av 1945 års bankkommitté. Bankkommittén har bl. a. i uppdrag att förbereda hur den statliga utlåningen, vilken nu är splittrad på omkring 75 olika statliga utlåningsfonder, skall kunna förenklas och göras mer enhetlig. Innan kommittén behandlat denna fråga, torde ståndpunkt icke böra tagas till den föreslagna organisationen med 13 regionala företagarnämnder som skulle handhava en självständig statlig kreditgivning. Jag har emellertid av småföretagsutredningens motiveringar blivit övertygad om att det behövs organ, som kunna underlätta kreditan-

Svar på interpellation ang. småföretagsutredningens principförslag.

skaffningen för småföretagarna, bedriva teknisk rådgivning och samordna olika åtgärder till stöd för dessa företag. Det torde dock, som jag redan framhållit, knappast vara ändamålsenligt att förelägga riksdagen förslag om formen för dylika organ, deras sammansättning och uppgifter, förrän klarhet vunnits om hur kreditgivningen lämpligast skall ordnas.

Vad beträffar tidpunkten för genomförandet av en liberalare kreditgivning åt småföretagsamheten må dessutom erinras om, att investeringsverksamheten inom industri och hantverk för närvarande nått mycket betydande dimensioner. Hela bruttoinvesteringen under 1947 inom dessa näringsgrenar har sålunda beräknats till icke mindre än 1 930 milj. kr. mot 718 milj. kr. under 1938/39, 1 049 milj. kr. under 1945 och 1 544 milj. kr. under 1946. Hur stor del av denna investeringsverksamhet, som hänför sig till den mindre företagsamheten, kan inte preciseras. Att döma av vissa undersökningar inom arbetsmarknadsstyrelsen skulle emellertid ca $\frac{1}{3}$ av värdet av de under 1944 och 1946 beviljade byggnadstillstånden inom industri och hantverk avse företag, som icke omfattas av kommerskollegii investeringsundersökningar, vilka i stort sett beröra företag med mer än 50 anställda. Ehuru detta proportionstal icke kan tillämpas på förut angivna totala investeringsciffror, kan man dock våga påståendet, att även småindustrin och hantverket under senare år undergått en betydande utbyggnad. Detta intryck bekräftas även av uppgifter från andra håll. Så kan exempelvis hänvisas till vissa av socialstyrelsen framräknade siffror, som utvisa att från hösten 1946 till hösten 1947 företag med mer än 50 arbetare hade fått sin arbetsstyrka minskad, medan antalet anställda i mindre företag hade ökat, varvid den största ökningen — med nära 10 % — föll på småföretag med mellan 1 och 10 arbetare. Hela ökningen av antalet ar-

betare under åren 1946 och 1947 — 30 000 — har enligt konjunkturinstitutet ägt rum inom företag med högst 50 arbetare.

Vad jag här anfört om arbetskraftsutvecklingen hindrar icke att även småföretagsamheten lidit av brist på arbetskraft; inom vissa branscher har det t. ex. varit omöjligt att erhålla ung arbetskraft. Vidare ha investeringarna inte kunnat ökas i den utsträckning som svarat mot de goda avsättningsförhållandena. I många fall har det inte ens varit möjligt att tillgodose under kriget eftersatta investeringsbehov. Men kvar står, att investeringsverksamheten under de senaste åren varit rekordmässig och att småföretagen i stort sett kunnat tillgodose sitt arbetskraftsbehov vida bättre än storindustrin. Det har t. o. m. varit nödvändigt att hålla tillbaka expansionen, när det gällt näringslivets investeringsverksamhet totalt sett. Under sådana förhållanden har tillfället knappast varit lämpligt att skapa nya kreditkällor för småföretagsamheten.

Småföretagsamhetens expansion bottenar i de goda avsättningsmöjligheterna, vilka betingas bl. a. av köpkraftsöverskottet och bortfallet av importen från Tyskland. En utvidgning av småföretagens export, som i ett annat konjunkturläge skulle ha varit värdefull ur selsättningsynpunkt, har därför icke ur denna synpunkt varit aktuell under den tid, som förflutit sedan småföretagsutredningen framlade sitt förslag om en »småindustrins exportbyrå» för utrednings- och upplysningstjänst angående utländska marknadsförhållanden, rådgivningsservice etc. Knappheten på råvaror och arbetskraft gör det även svårt för flertalet småföretag att för närvarande utnyttja avsättningsmöjligheter på utlandsmarknader. Det har emellertid allmänt omvittnats, att det finnes ett pålitligt intresse hos småföretagarna, på vilket en blivande rådgivningsservice skulle kunna bygga. En »småindustrins exportbyrå» skulle dock

Svar på interpellation ang. småföretagsutredningens principförslag.

inte kunna komma att avsätta några kvantitativt betydelsefulla resultat i det aktuella läget utan kan endast tänkas arbeta på något längre sikt. De statsfinansiella skälen ha därför talat för ett uppskov med detta förslag tills vidare. Det synes mig dock angeläget att förslaget kan framläggas, så snart de ekonomiska resurserna det tillåter. Jag vill i detta sammanhang erinra om att genom samverkan mellan vissa storindustriintressen samt Sveriges hantverks- och småindustriorganisation på senare tid tillkommit ytterligare ett organ med uppgift att betjäna småindustrins exportintressen.

Beträffande det av småföretagsutredningen påpekade behovet av bättre verkstadslokaler och utrymme i stadsplanerna för hantverk och småindustri råder allmän enighet. I handelsdepartementet ligga sedan snart ett år tillbaka direktiven färdiga för en utredning i denna fråga. Att den ännu inte kunnat igångsättas beror på att kommittéanslaget inte räckt till för ändamålet, den sparsamhet med statens utgifter och särskilt med kommittéutgifterna, som riksdagen och dess revisorer anbefallt, har gjort att sådana utredningar fått vänta, om vilka man kunnat förutse att de skola framkomma med förslag, som inte låta sig förverkligas i nuvarande ekonomiska läge. Som framhållits ovan har en övernormal industriinvestering ägt rum under krigsåren och närmast därefter, och den strängare begränsning av byggnadsverksamheten, som sedermera blivit nödvändig, förhindrar att en allmän, behövlig sanering och förnyelse av hantverkets och småindustrins verkstadsbestånd nu verkställs i den önskade takten och utsträckningen. Det är emellertid angeläget att planerna för en sådan förnyelse av verkstadsbeståndet ligga färdiga, när investeringsutrymmet i framtiden ökas, och det är min avsikt att, när det kommande budgetåret ger finansiella möjligheter därtill, tillkalla sakkunniga

för utredning av småföretagsamhetens lokalfrågor.

Jag vill till sist erinra om att de viktiga problem, som beröra småföretagsamheten inom industri och hantverk, icke kunna betraktas isolerade från andra frågor rörande dessa näringsgrenar. Statsmakternas strävan kan inte vara att särskilt gynna antingen småföretagsamheten eller den större företagsamheten, utan den måste gå ut på att söka skapa goda utvecklingsbetingelser för alla livskraftiga och effektiva företagsformer och för ett gott samspel mellan olika företagstyper. Av detta skäl kunna åtskilliga av småföretagsamhetens problem bäst behandlas i samband med de allmänna förhållandena inom respektive branscher. Möbelutredningens betänkande synes mig peka i denna riktning. Det framgår av denna undersökning, att splittringen i företagsstrukturen inom möbelindustrin, där småföretagen dominera, visserligen vållar många problem, men att även små företag ofta kunna arbeta med stor ekonomisk effektivitet. I den mån samarbete och specialisering utvecklas inom möbelindustrin, där man finner det högsta tillverkningsvärdet per arbetstimme hos företag, som ha den längst drivna specialiseringen, kan detta ytterligare förstärka de små företagsenheternas ställning, till gagn för både företagare, arbetare och konsumenter. För samma ändamål erfordras för branschen gemensamma åtgärder för befrämjande av yrkesutbildning och teknisk forskning samt vissa anordningar — i form av fabrikantmärkning, kvalitetsdeklarationer etc. — som kunna förbättra kontakten mellan producenter och konsumenter. Jag vill inte säga, att dessa mycket summariska antydningar om vissa av utredningens resultat i sig själva innehålla några nyheter, men jag tror att utredningen i sitt betänkande gett en god och för det praktiska handlandet välbehövlig föreställning om omfånget och betydelsen

Svar på interpellation ang. småföretagsutredningens principförslag.

av olika förbättringsbehov inom produktion och distribution av möbler och att detta kunnat ske just därför att hela branschen behandlats i ett sammanhang. Det är sålunda min övertygelse, att de branschutredningar, som igångsatts och komma att igångsättas, skola kunna medverka till en sund utveckling av den mindre företagsamheten.

Med denna redogörelse får herr Svenssons interpellation anses besvarad.

Härefter yttrade:

Herr SVENSSON i Stenkyrka: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet fru Kock för svaret på min interpellation. Det är nu snart två år sedan småföretagsutredningen avlämnade sitt betänkande, men av statsrådet Kocks svar framgår, att de fortsatta utredningarna om de i betänkandet framlagda principförslagen komma att draga ut på tiden. I vissa fall ha ej heller dessa utredningar satts i gång, trots att direktiv för desamma tydligen finnas skrivna. Som skäl för denna långsamma takt hänvisar statsrådet Kock till nu rådande ekonomiska läge, som kräver återhållsamhet med investeringar och sparsamhet med statens medel.

Jag förstår mycket väl de svårigheter som möta att nu planlägga åtgärder som på längre sikt skulle höja småföretagsamhetens expansion och effektivitet. Man kan, som statsrådet Kock gjort, hänvisa till att konjunkturerna äro goda även för småindustrien, men det är trots detta enligt min mening nödvändigt att redan nu sörja för att småföretagsamheten kan utökas och stabiliseras icke endast med tanke på en eventuell ledkonjunktur i framtiden utan också med tanke på de strukturförändringar, som vårt näringsliv genomgår. Den ständigt pågående folkförflyttningen från landsbygden till städer och andra tätorter skapar både ekonomiska och sociala missförhållanden, som kunna bli allvarliga. Ett sätt att förhindra att

denna folkomflyttning tar för stora proportioner är, enligt min mening, att utveckla småföretagsamheten på landsbygden, så att en stor del av den befolkning, som annars skulle flytta till de större tätorterna, därigenom skulle kunna erhålla ett tillfredsställande levebröd på sina hemorter eller andra områden av landsbygden. Landsbygdens näringsliv behöver kompletteras, och ett befrämjande av småindustri, hantverk och hemindustri är av stort värde för detta ändamål. Detta bör också kunna bli ett led i den strävan att samordna jordbrukets och industriens arbetskraftsbehov, vilket med snart sagt varje dag som går synes bli alltmer ofrånkomligt. Även säsongmässig industriproduktion på landsbygden skulle vara värdefull ur dessa synpunkter.

Jag kan inte värja mig för den tanken, att statsrådet Kock bedömt småindustriens läge just nu något för optimistiskt. Den rådande knappheten på materiel och förnödenheter drabbar småindustrien särskilt hårt, då småföretagens knappa kapitalresurser omöjliggöra uppläggandet av tillräckliga varulager och försvåra utnyttjandet av tillfälligt uppkommande inköpsmöjligheter. I konkurrensen om arbetskraften har det också visat sig, att småindustrien och hantverket haft svårt att göra sig gällande. Särskilt för hantverkets del utgör bristen på yrkesutbildad ungdom ett svårt handikap. Lösningen av yrkesundervisningens problem borde därför inte få ställas på framtiden.

Statsrådet Kock berör i sitt svar den viktiga frågan om behovet av bättre verkstadslokaler och utrymme i stadsplanerna för småföretagsamheten. Jag kan inte annat än beklaga, att inte ens utredningen av denna fråga ännu igångsatts. Det är visserligen nödvändigt att begränsa investeringarna, men de böra ju inte få begränsas i så stor omfattning, att vår produktionsapparat icke kan vidmakthållas. För småföretagsamheten skapar denna investeringsbe-

Svar på interpellation ang. småföretagsutredningens principförslag.

gränsning särskilda problem. En betydande del av företagen inom hantverk och småindustri är inrymd i ytterst otillfredsställande lokaler. Från de kommunala myndigheternas sida har tidigare ofta visats föga förståelse för småföretagsamhetens krav på bättre lokaler, men glädjande nog har på senare tid här en ändring till det bättre skett. Nu föreligga inom många kommuner planer på byggande av gemensamma verkstadshus, anläggande av centra för småindustribebyggelse m. m. Genom den rådande byggnadsregleringen förhindras emellertid ofta försök att sanera verkstadsbeståndet inom småföretagen. Även obetydliga ändringsarbeten, som skulle medföra påtagliga vinster i rationellare produktion, förhindras för det mesta. Man kan undra, om här en riktig avvägning kommit till stånd mellan småföretagsamhetens och den större industriens intressen.

Statsrådet Kock framhåller, att statsmakternas strävan inte kan vara att särskilt gynna vare sig småföretagsamheten eller den större företagsamheten, utan att den måste gå ut på att söka skapa livskraftiga och effektiva företagsformer och ett gott samspel mellan olika företagstyper. Detta är givetvis alldeles riktigt, men man kan ju ifrågasätta om samspelet mellan de olika företagstyperna alltid är så gott som det borde vara. Den större industrien har genom sina överlägsna kapitaltillgångar och sin organisation vida större möjligheter att hävda sig i konkurrensen mellan företagsformerna än småföretagsamheten. Jag kan därför inte helt dela statsrådets uppfattning, att åtskilliga av småföretagsamhetens problem bäst behandlas i samband med de allmänna förhållandena inom respektive branscher. Jag kan inte heller instämma med statsrådet i förhoppningen att de branschutredningar, som igångsatts och komma att igångsättas, skola kunna medverka till en sund utveckling av den mindre företagsamheten. Jag är rädd

för att den större företagsamhetens intressen här komma att ges försteg framför småföretagsamhetens.

Jag vill till sist vädja till statsrådet att småföretagsamheten måtte få allt det stöd från statsmakternas sida, som för närvarande är möjligt att ge. Det är en betydelsefull fråga inte minst för den svenska landsbygden att så sker.

Statsrådet fru **KOCK**: Herr talman! Det var ett par punkter i herr Svenssons i Stenkyrka anförande, som jag ber att få ta upp här. Klart är att man vid bedömandet av läget för närvarande icke får förbise de risker som herr Svensson talade om. För företag som vuxit upp under denna tid kan det yppa sig svårigheter under en lågkonjunktur, men en sådan insikt bör föranleda en viss försiktighet, så att man icke alltför starkt uppmuntrar uppkomsten av småindustri i nuvarande konjunkturläge, om man kan förmoda att denna industri icke skall kunna stå sig under en lågkonjunktur. Man måste inrikta sina ansträngningar på lång sikt, så att man får en verkligt sund basis för småföretagens utveckling. Däröfver äro, tror jag, herr Svensson i Stenkyrka och jag fullständigt överens.

Frågan om yrkesutbildningen är synnerligen viktig. Den hör egentligen till ecklesiastikministerns område, och det skulle därför ankomma på honom att yttra sig däröfver. Jag kan därför här endast påpeka, att en av de få höjningar som gjorts i skolbudgeten för 1948/1949 just avser yrkesutbildningen för hantverkare. Däröfver har ecklesiastikministern således redan beaktat behovet av yrkesutbildningen.

De förslag man på yrkesundervisningens område kom fram till i möbelutredningen ha tyvärr icke kunnat realiserats. De avsågo bland annat yrkesutbildning av verkmästare och ingenjörer även för den mindre industrien. Man har emellertid ej kunnat lägga

Svar på interpellation ang. den andliga vården vid fångvårdsanstalterna.

fram förslag till utbyggnad på grund av statsfinansiella skäl.

Jag vill vidare framhålla, att kommunerna böra ha ett mycket stort intresse för dessa frågor, och som herr Svensson nämnde har deras intresse ökat den sista tiden. Detta sammanhänger med lokalfrågan och med planerna på sanering av städerna. Bostadssociala utredningen har tagit upp frågan, hur man, när man lägger upp nya stadsplaner och sanerar gamla områden, skall kunna lösa dessa problem. Detta är för övrigt något som den kommande utredningen om småindustriens lokalfråga måste ägna stor uppmärksamhet. Kommer saneringen av gamla områden att beröva småindustrien dess lokaler, därför att den inte kan konkurrera med annan ekonomiskt starkare efterfrågan, så måste det beredas utrymme för småindustrien å områden inom staden, som äro lämpligare för den.

Jag är fullt på det klara med den betydelse småindustrien har för vårt land, särskilt för vissa landsdelar, och det är, som jag redan sagt, min övertygelse, att man så snart det över huvud taget är möjligt bör taga upp lokalfrågorna till behandling. Jag hoppas kunna tillsätta en utredning inom den allra närmaste tiden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.**Svar på interpellation ang. den andliga vården vid fångvårdsanstalterna.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som anförde: Herr talman! Med tillstånd av kammaren har herr Gustafsson i Bogla frågat mig följande:

1. Är det statsrådet bekant, om fångvårdsmyndigheterna numera finna en ordnad själavård eller kristlig påverkan i övrigt i fångvårdsanstalterna av mindre betydelse än tidigare?

2. Om det alltjämt anses av vikt, att andlig vård beredes de internerade, huru tänka sig vederbörande denna böra utformas för framtiden och vad är i detta hänseende redan utfört, särskilt inom de nya vårdformerna?

I anledning av interpellationen har jag hänvänt mig till fångvårdsstyrelsen, vars chef lämnat en utförlig redogörelse för ifrågavarande spörsmål. Denna redogörelse finnes tillgänglig i justitiedepartementet.

Av redogörelsen framgår — och därmed torde interpellanten erhålla svar på sin första fråga — att fångvårdsstyrelsen i likhet med interpellanten utgår från att ordnad kristen själavård — i form av enskilda samtal och gudstjänster — är en nödvändig förutsättning för en riktig behandling av de på fångvårdsanstalterna intagna.

Vad beträffar den andra frågan kan jag till en början nämna, att heltidsanställda präster för närvarande finnas vid tre fångvårdsanstalter, nämligen Långholmen, Malmö och Härnösand. Vid övriga fångvårdsanstalter äro anställda predikanter med arvode varierande mellan 300 och 1 980 kronor för år. Vid samtliga kolonier utgår ersättning för religionsvård med 300 kronor för varje koloni.

Så länge cellstraffet var den normala behandlingsformen inom fångvården hade fängelseprästen en mycket tacksam uppgift. Den stränga isoleringen gjorde nämligen prästens besök till de förnämsta avbrotten i ensamheten. I samma mån som isoleringen lättade, vilket skett successivt under de senaste decennierna, har de intagnas inställning till själavård och gudstjänster i ganska stor utsträckning förändrats. Antalet deltagare i gudstjänsterna har minskat betydligt, men man vågar kanske antaga, att de nuvarande deltagarna i större utsträckning än de tidigare infinna sig av religiösa motiv. Den nya verkställighetslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1946, präglas av moderna princi-

Svar på interpellation ang. den andliga vården vid fångvårdsanstalterna.

per för behandling av brottslingar. Genom denna lag har cellstraffet i princip upphävts, och mellan de intagna råder i regel alltid gemenskap i arbetet och i stor utsträckning även under fritid.

I fråga om fängelseklientelet är vidare att märka, att detta under de senaste åren undergått väsentliga förändringar. Till följd av den vidgade tillämpningen av den nya lagen om villkorlig dom — i kraft den 1 januari 1944 — ha brottslingar, som tidigare intogs på fångvårdsanstalter, numera i ökad omfattning omhändertagits för kriminalvård i frihet. Genom ändring av strafflagens s. k. tillräknelighetsbestämmelser — ändringen trädde i kraft den 1 januari 1946 — bli många personer, som tidigare såsom straffröklarade erhöilo vård på sinnessjukhus, numera dömda till straff eller skyddsåtgärd. Båda dessa ändringar inom straffsystemet ha medfört att de personer, som numera bli föremål för straffrättsligt frihetsberövande, förete en ur förbättringssynpunkt mindre gynnsam bild än tidigare.

I detta sammanhang är också att märka den differentiering av de intagna som sker genom att dessa uppdelas på öppna och slutna anstalter. I stort sett förhåller det sig så att de, som vårdas på slutna anstalter, genomsnittligt äro ur anstaltspedagogisk synpunkt mindre hoppingsivande än tidigare. Detta måste av naturliga skäl bidra till att göra själavården vid dessa anstalter mycket svårare än förut. Med den andliga avtrubning, som ofta kännetecknar dem som under många år varit hemfallna åt brottslighet, alkoholmissbruk eller annan asocialitet, är det icke alltid lätt att under anstaltsvistelsen länka in deras intresse på sociala, etiska och religiösa frågor.

I början av detta århundrade deltog i regel samtliga fångar i gudstjänsterna. Antalet har därefter befunnit sig i sjunkande. Det varierar mycket vid

olika slutna anstalter. I regel synes en fjärdedel till hälften av de intagna numera vara med. Från en sluten anstalt, där antalet deltagare genomsnittligt uppskattas till 25 %, framhålles att de som infinna sig numera komma av direkt intresse. Gudstjänst hålles i allmänhet varannan söndag. Däremellan ha de intagna tillfälle att åhöra gudstjänster och andaktsstunder i radio; vid någon anstalt är så ordnat, att de intagna få lyssna till morgonandakten i radio.

Vid de öppna anstalterna — kolonierna — äro förhållandena i väsentliga avseenden annorlunda. I allmänhet äro de å kolonierna intagna lättskötta och inge goda förhoppningar om framtida välförhållande. Då kolonierna äro förlagda på landsbygden är det vanligen prästen i församlingen som åtar sig att med vissa mellanrum besöka kolonien för andaktsstunder och samtal. Eftersom vid åtskilliga kolonier de intagna ha mycket kort strafftid, ibland en eller ett par månader, är omsättningen stor, och det kan därför i regel inte uppstå samma nära kontakt mellan präst och intagen som vid anstalter för långtidsfångar. Vid kolonierna äro de intagna emellertid icke hänvisade enbart till gudstjänster vid kolonien eller radiogudstjänst. Vid flera kolonier förekommer det, att de intagna få besöka församlingskyrkans gudstjänster eller möten i bönhus och kapell. Kolonistens liv närmar sig också i detta hänseende den frie medborgarens.

Åtskilliga prästerliga befattningshavare vinnlägga sig om att få medverka i fångvårdsarbetet av kyrkliga och frikyrkliga föreningar. Dessas deltagande med sång och musik och ibland någon betraktelse eller ett föredrag är i allmänhet mycket uppskattat av de intagna. En betydelsefull själavårdande uppgift utövas också av vissa fängelsebesökare, som efter frivilligt åtagande regelbundet besöka vissa anstalter för enskilda samtal med intagna.

Svar på interpellation ang. den andliga vården vid fångvårdsanstalterna.

Liksom själavården har även de intagnas undervisning kommit i ett annat läge än tidigare efter den nya verkställighetslagens ikraftträdande. De intagna sammanförs numera i allmänhet icke i obligatoriska fängelseskolor. I stället har undervisningen per korrespondens blivit alltmer vanlig, och denna bildningsverksamhet understöddes bland annat genom att de intagna ha möjlighet att för studierna erhålla bidrag av fångvårdsmedel. Korrespondensstudierna äro så gott som undantagslöst inriktade på en viss yrkesutbildning och mera sällan av allmänbildande art. Fängelseprästens arbete med undervisningen har härigenom kommit att få en väsentligt ändrad karaktär.

Jag vill slutligen framhålla, att erfarenheterna av den nya verkställigheten inte ens omfatta två år. Av naturliga skäl har arbetet under begynnelseperioden måst i första hand inriktas på organisatoriska frågor. I den mån dessa bli lösta blir det tillfälle att i större utsträckning ägna uppmärksamhet också åt de för fångvårdsarbetet så betydelsefulla spörsmål som interpellanten berört.

Vidare yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Bogla: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen. Jag finner det värdefullt att fångvårdsstyrelsen på min första fråga förklarar sig dela min uppfattning att ordnandet av den kristna själavården i form av enskilda samtal och gudstjänster är en nödvändig förutsättning för en riktig behandling av de på fångvårdsanstalterna intagna. Det är från kristen synpunkt glädjande, att dessa deklarationer så oförbehållsamt givits i detta sammanhang. Det svar, jag erhållit på min andra fråga, synes mig emellertid giva anledning till några reflexioner och kommentarer liksom även

till framförande av några önskemål om vissa förutsättningar.

Fångvårdsstyrelsen framhåller i sin redogörelse över läget, att antalet besökande vid gudstjänsterna i de fasta anstalterna minskat successivt under de senaste decennierna i samma mån som den stränga isoleringen lättat. Man får väl också antaga, att den centralisering som präglar vårt samhälle också i viss mån kunnat medverka till att antalet gudstjänstbesökande minskat. Jag vill icke rekommendera en hårdare behandling av människor, som intagits på samhällets korrektionsanstalter. I enlighet med de moderna och humana principer som tillämpas måste deltagandet i gudstjänsten bygga på frivillig grundval. Men jag kan ändå icke underlåta föra fram den frågan, huruvida det kan anses lämpligt att låta friheten vara så stor att de fångar som icke besöka gudstjänsten ha möjlighet att under den tid denna pågår ägna sig åt gemensam samvaro i form av allehanda förströelser på andra platser inom anstalten. Det är en fråga, som jag vill ställa.

En annan sak, om vilken jag icke är riktigt övertygad att den innebär en i alla avseenden tillfredsställande utveckling, är att de obligatoriska fängelseskolorna ersatts med korrespondensundervisning. Såvitt jag förstår leder väl denna ändring till att det endast blir de mer intellektuellt vakna och de som ha jämförelsevis god skolundervisning som begagna sig av denna korrespondensundervisning. Jag föreställer mig att de internerade, som ha den mest bristfälliga skolunderbyggnaden och som äro minst intellektuellt vakna, känna sig handikapade när det gäller att delta i korrespondensundervisning, ty det krävs ju vissa elementära kunskaper, om man skall våga sig på ett studium per korrespondens. Därför ville jag allvarligt ifrågasätta, huruvida inte denna fråga borde bli föremål för särskild uppmärksamhet från fångvårdsmyndigheternas sida. Jag tror att den

Svar på interpellation ang. den andliga vården vid fångvårdsanstalterna.

förtjänar att utredas. Och även om en reform i denna riktning — att vi finge fasta skolor med lärare och kanske större anstalter — skulle kosta en hel del pengar, så föreställer jag mig att detta icke behöver verka alltför avskräckande.

Det synes mig vidare angeläget att myndigheterna genom sina tjänstemän — i detta fall konsulenter eller vederbörande prästmän, som komma i kontakt med de internerade — verkligen söka stimulera till studier, inte endast av »matnyttiga» ting, som exempelvis yrkesutbildning. Detta är i och för sig självfallet av mycket stort värde. Åtskilliga av dem som komma i konflikt med samhället ha ju inte haft något ordnat arbete, och det är givet att yrkesutbildning är en god grund för en människa. Men jag tror det är att beklaga, såsom det i svaret är framhållet, att ifrågavarande studier nästan uteslutande gälla yrkesutbildning. Jag föreställer mig att det för dessa människor skulle vara av stort värde, om de kunde förmås att studera kulturfrågor och livsåskådningsproblem, att med andra ord den andliga kulturen finge större utrymme.

Vidare ville jag gärna understryka värdet av tillgång till radio. Det säges att på en anstalt är det så ordnat, att de intagna få lyssna på morgonandakterna i radio. Jag skulle vilja framställa det önskemålet, att en sådan anordning kommer till stånd även vid övriga anstalter.

I fråga om den själavård som förekommer på de öppna anstalterna är det värdefullt att man där nu börjat med regelbundna gudstjänster. Jag vill här begränsa mig till att framhålla, att det enligt min mening är en mycket god utveckling när prästerliga befattningshavare från kyrkliga och frikyrkliga föreningar söka medverka. Men jag skulle önska att denna medverkan inte enbart komme att bero av vederbörande prästmans ekumeniska sinnelag, utan att vederbörande myndighet också med-

verkade för att bereda dessa frivilliga kristna krafter möjlighet att göra en insats i detta själavårdande arbete. Det borde skapas någon form för just denna frivilliga medverkan, så att den, som sagt, inte enbart komme att bero av vederbörande prästs ekumeniska sinnelag, utan att här skapades möjlighet även för frikyrkliga samfund och deras arbetare att medverka.

Det är ännu en sak jag ville beröra och som återfinnes i det utlåtande, som av överdirektören i fångvårdsstyrelsen lämnats till departementet och som jag har här i min hand. Jag anser att det vore mycket värdefullt om justitieministern ville ägna den frågan uppmärksamhet och med välvilja taga upp den. Det gäller hänvisningen till ett betänkande, avgivet år 1944 under nr 60, där man varit inne på tanken att anordna en särskild utbildning av fängelsepräster. Överdirektören framhåller att det nog vore värdefullt om man på prästerligt håll, både pastorer och predikanter, kunde få tillfälle till kortare kurser i själavård och psykologi. Det är klart att detta är en så maktpåliggande uppgift, att det behövs god utbildning av dem som skola fylla den. Även om det också här skulle bli fråga om en del kostnader anser jag att de inte böra verka alltför avskräckande.

Jag vill slutligen uttala den förhoppningen att fångvårdsmyndigheterna, när de organisatoriska frågorna blivit lösta vid de öppna anstalterna, i större utsträckning än hittills ville ägna uppmärksamhet åt dessa betydelsefulla ting. Jag hoppas deras uttalande innebär ett löfte som kommer att infrias i framtiden. Detta skulle enligt min mening vara mycket värdefullt.

Herr HALLBERG: Herr talman! Jag har inte tagit till orda i denna interpellationsdiskussion för att göra invändningar emot interpellantens synpunkter på den andliga vården vid

Svar på interpellation ang. den andliga vården vid fångvårdsanstalterna.

fångvårdsanstalterna och inte heller för att göra någon invändning emot justitieministerns svar på herr Gustafssons i Bogla interpellation. Men jag tycker att det fattas något i denna överläggning.

Det kan ändå inte vara så, när det gäller den andliga vården för dem som äro intagna på fångvårdsanstalt, att det räcker med endast en rent religiös sida. Jag skulle för min del vilja vidga begreppet andlig vård en smula och uttala det önskemålet, att utöver vad som framhållits av interpellanten skulle man också kunna på ett kanske effektivare sätt än hittills ordna exempelvis bokstudierna i allmänbildande ämnen, skönlitteratur och annat. Det finns visserligen fängelsebibliotek och boksamlingar, som äro avsedda för de intagna, men jag tror att man skulle kunna göra åtskilligt mera i den vägen. Jag tänker t. ex. på hur man ordnat det i städer, där det finns centralbibliotek för ett län eller annat större bibliotek med rullande bokvagnar vid sjukvårdsanstalterna, vilket ju slagit mycket väl ut. Det förefaller mig, som om det skulle vara möjligt att ordna en sådan praktisk detalj även i fråga om kronohäkten och fångelser genom att knyta kontakt med befintliga större bibliotek i den stad, där fångvårdsanstalten ligger. Det synes mig också att man skulle kunna knyta kontakt med Arbetarnas bildningsförbund och andra bildningsorganisationer, som finnas i samma stad där anstalten ligger eller i närheten av fångvårdskoloni. Det finnes enligt mitt förmenande således ganska rika möjligheter att utvidga denna andliga vård vid våra fångvårdsanstalter rätt väsentligt utöver vad som ligger interpellanten så varmt om hjärtat och som han gör sig till talesman för.

Mitt lilla inlägg åsyftar icke att på något sätt vara en polemik mot herr Gustafsson i Bogla eller ett underkännande av hans synpunkter. Jag har bara velat peka på en liten praktisk de-

talj, när det gäller att få en vidgad ram för den andliga vården vid fångvårdsanstalterna. Kanske samhället i detta avseende skulle kunna göra åtskilligt mer än som nu sker för att återföra de människor, som råkat in på brottets bana och avtjäna sitt straff, till samhällsdugliga, skötsamma och bra medborgare, när de återfå friheten igen.

Herr MOESSON: Herr talman! Jag skall be att i anslutning till vad herr Hallberg nu sade få säga några ord, understrykande den tanke han gav uttryck åt.

Vi ha ju en analogi till den verksamhet, som utföres i fängelserna, i den verksamhet för den andliga vården, som utföres ibland militären. Medan, såsom vi minnas som äro här sedan längre tid tillbaka, denna verksamhet tidigare inskränkte sig till kyrkparader eller kanske en och annan morgonandakt och något besök, har den nu vidgats så att i begreppet den andliga vården ingår det vida mera än som förr skedde. Något sådant tror jag skulle kunna ske jämväl i fråga om våra fängelser.

På intet område gäller det i högre grad än på detta, att möjligheterna att utöva påverkan äro beroende av de personliga kvalifikationerna hos den person, som utövar denna påverkan. Min erfarenhet om det klientel, som vi ha i fängelserna, är ju icke stor. Men i den mån jag sysslat med detta har jag funnit, att härvidlag ha vi exempel på att en fängelsepräst har kunnat göra ett mycket gott arbete. Jag vågar i detta avseende nämna ett exempel som vi ha ifrån Ystad, där en kyrkoherde och kontraktsprost har varit särskilt avhållen av internerna och visat ett varmt intresse för dem. Men tyvärr är det nog på en del håll så, att tjänsten inskränker sig till att man gör så och så mycket som korresponderar med det arvode som man får. Finnes det ej ett verkligt intresse för dessa människor

Svar på interpellation ang. den andliga vården vid fångvårdsanstalterna.

och deras öden, så hjälper det icke, om det också skulle bliva speciella kurser och högre arvoden, ty då fattas det väsentliga. Om man talar med dessa gossar som vi ha där, finner man, att det ofta är så, att de personer som kommit dem nära icke äro de som officiellt kommit dit, utan det är någon som kommit till dem, driven av ett inre imperativ, och har blivit för dem en hjälp. Det är fördenskull som den tanke, som fångvårdschefen hade, att man i detta avseende borde taga under överbägande, huruvida det med nödvändighet skall vara en prästvigd person som sköter detta, verkligen borde ordentligt undersökas. Jag tänker t. ex. på det dess bättre icke så stora klientel av kvinnliga fångar som vi ha. Det är väl för var och en klart, att de allra största förutsättningarna för att komma dessa nära har nog icke en man utan en god kvinna. Jag såg ju vad som kanske var och en såg, att vid den prästvigning, som skedde i Danmark häromsistens, var det en kvinna, som hade ägnat en lång tids verksamhet åt arbetet på fängelserna, som nu vid mogna år blev ordinerad till präst.

Jag skulle således, när uppmärksamheten vidare ägnas åt denna sak, vilja hemställa, huruvida statsrådet ville vara vänlig att beakta även de saker som jag här tillåtit mig framhålla.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogs var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 520 av herr *Ohlin m. fl.*;

nr 521 av herr *Håstad*;

nr 522 och 523 av herr *Jansson* i Kalix;

nr 524 av herr *Andersson* i Dunker;

nr 525 av herr *Edberg m. fl.*;

nr 526 av herr *Edberg*;

nr 527 av herrar *Thorell* och *Håstad*;
nr 528 av herr *Ljungqvist*;
nr 529 av herr *Hagberg* i Luleå
m. fl.;

nr 530 av herrar *Håstad* och *Lindberg*; och

nr 531 av herr *Skoglund* i Dovers-
torp *m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motio-
nerna:

nr 532 av herr *Skoglund* i Dovers-
torp *m. fl.*; och

nr 533 av herr *Edberg m. fl.*

Vid härefter skedd föredragning av motionen nr 534 av herr *Ohlin m. fl.* hänvisades motionen, såvitt angick propositionen, nr 207, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga, till behandling av lagutskott och beträffande propositionen, nr 208, angående vissa anslag till materielanskaffning för försvaret för budgetåret 1948/49 m. m., till statsutskottet.

§ 6.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, statsutskottets utlåtanden nr 96—99, bevillningsutskottets betänkanden nr 36 och 37 samt 40 och 41, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 30—33, första lagutskottets utlåtande nr 33, andra lagutskottets utlåtande nr 28, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 22—29 och 31 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 7—10.

§ 7.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 410, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugu ledamöter, tio från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling

Interpellation ang. tillvaratagandet av ortsbefolkningens intressen vid genomförandet av vissa vattenregleringsförslag.

av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition, nr 244, med förslag till ändringar i regleringsformen och riksdagsordningen, m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; och beslöt kammaren antaga berörda inbjudan.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr ANDRE VICE TALMANNEN, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att andra kammaren måtte besluta att till detta särskilda utskott välja lika många suppleanter som antalet ledamöter eller således tio.

Denna hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 19 innevarande maj förrätta val av ledamöter och suppleanter i utskottet.

§ 8.

Avlämnades följande motioner, nämligen av

herr *Lindahl m. fl.*, nr 535, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, med förslag till förordning om pappersskatt; och

herr *Karlsson i Stuvsta m. fl.*, nr 536, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 215.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 218, angående den allmänna bostadspolitikens organisation, m. m., nämligen av:

herr *Lundqvist m. fl.*, nr 537;

herr *Hansson i Skegrie m. fl.*, nr 538;

herr *Kyling*, nr 539;

herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*, nr 540;

herr andre vice talmannen *Carlström m. fl.*, nr 541; och

herr *Fagerholm*, nr 542.

Slutligen avlämnades följande motioner, nämligen av

herr *von Friesen m. fl.*, nr 543, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, angående upprättande av en medicinsk högskola i Göteborg; och

herr *Edberg m. fl.*, nr 544, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 229, angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående mark inom Kaknäsområdet och å Långholmen i Stockholm.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 9.

Interpellation ang. tillvaratagandet av ortsbefolkningens intressen vid genomförandet av vissa vattenregleringsföretag.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr PETERSSON i Ersbacken, som yttrade: Herr talman! Hos våra myndigheter har Dalälvens vattenregleringsföretag ansökt om rätt till utökad reglering av Siljan och Orsasjön utöver det domslut, som meddelades den 1 december 1924. I detta utslag fastställdes regleringsgränserna till högst 11,85 meter och lägst 9,97 meter i antaget höjdsystem. Den nu begärda utökningen avser en sänkning av vattenståndet till lägst 9,12 meter eller 84 cm lägre än nuvarande bottenuttag. Österbygdens vattendomstol, som f. n. har ansökningen under handläggning, har hört ortsbefolkningen å ett flertal platser kring de ovannämnda sjöarna. På dessa möten har samstämmigt och endråktigt framförts önskemål att det begärda tillståndet för sänkningen ej måtte

Interpellation ang. tillgodoseende av folkskolans lokalbehov.

medgivas. Man har från ortsbefolkningens sida framhållit flera skäl härför, t. ex. att de långa träskartade stränderna vid Siljan komma i dagen med åtföljande olägenheter i sanitärt avseende, då avloppsledningarna från Rättvik, Leksand, Mora och Orsa m. fl. platser komma att så att säga hänga i luften, ävensom olägenheter för fisket m. m. Representanter för turisterna ha också gjort sin stämma hörd med framhållande av de vådor, som en sänkning av Siljans vattenstånd skulle medföra från deras synpunkter. Man har redan på grund av förra sommarens torra, vilken medfört onormalt lågt vattenstånd, fått en föraning av hur naturen kommer att gestalta sig efter en sänkning av vattennivån i enlighet med den inlämnade ansökningen. I dessa uttalanden ha representanter för naturskyddet i hela landet instämt.

Här stå sålunda tvenne ståndpunkter mot varandra. Å ena sidan sökandeparten, som önskar utvinna mera elkraft, och å andra sidan ortsbefolkningen med sina praktiska krav och naturskyddsvännerna, vilka vilja slå vakt om de vackra platserna i Siljansbygden. Med hänsyn till de utomordentliga värden ur olika synpunkter, som stå på spel för ortsbefolkningen i samband med dylika regleringsföretag, måste det vara synnerligen angeläget, att gällande lagbestämmelser om genomförandet av dylika företag erbjuda tillräckligt skydd för att ortsbefolkningen får sina synpunkter vederbörligen beaktade. Då denna fråga är av stor betydelse och omspanner förhållanden, som kunna få följd för hela landet, anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande interpellation:

Anser herr statsrådet, att nu gällande lagbestämmelser innefatta tillräckliga garantier för att ortsbefolkningens intressen och synpunkter bliva till fullo beaktade vid prövningen och ge-

nomförandet av vattenregleringsföretag av ifrågavarande art?

Om så ej är fallet, har herr statsrådet för avsikt att snarast vidtaga åtgärder i syfte att tillskapa fullt betryggande garantier för tillvaratagandet av denna befolknings intressen i dylika fall?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Interpellation ang. tillgodoseende av folkskolans lokalbehov.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JANSSON i Aspeboda, som anförde: Herr talman! Folkskolan har i fråga om sitt lokalbehov råkat in i ett krisläge, som är synnerligen allvarligt. Bristen på skollokaler är redan nu mycket svår, och den kommer under den närmaste framtiden att antaga sådana proportioner, att förhållandena i ett stort antal skoldistrikt, såväl i tätorter som på landsbygden, bli ohållbara. Man har grundad anledning hysa farhågor för att denna brist på skollokaler efter hand kommer att innebära en allvarlig standardsänkning för vår folkundervisning. Detta förhållande ter sig desto mera betänkligt som intresset för att höja denna standard och att kunna ge våra barn en god undervisning vuxit sig allt starkare.

I en skrivelse från skolöverstyrelsen till chefen för ecklesiastikdepartementet uppskattar överstyrelsen de hittills vid behovsprövning erforderligförklarade klassrummen, till vilka statsbidrag ännu inte beviljats, till omkring 5 900 stycken. Vid en approximativ beräkning av genomsnittskostnaden för en skolanläggning måste man numera räkna med en kostnad av lägst 90 000 kronor per klassrum. Kostnaderna för de erforderligförklarade klassrum, till vilka statsbidrag ännu inte beviljats, kunna således uppskattas till omkring 530

Interpellation ang. tillgodosende av folkskolans lokalbehov.

miljoner kronor. Med en skolbyggnadskvot av samma storlek som under år 1947 skulle det således ta en tid av 12 å 15 år att uppföra nu planerade skolhusbyggnader, vilka dock till sitt flertal kunna betecknas som synnerligen angelägna.

Men detta antal utgör endast en del av det aktuella behovet av nya skollokalerna. Det pågår på många håll i landet omfattande utrednings- och planeringsarbeten rörande nya skolbyggnader. Man har därför med säkerhet att vänta att det under de närmaste åren kommer att göras ett stort antal framställningar om prövning av behovet av lokaler och, sedan beslut i det avseendet fattats, ansökningar om statsbidrag till erforderligförklarade lokaler. Så kommer säkerligen att ske i minst samma omfattning som under föregående år. Detta betyder att kostnaderna för uppförande av de skollokalerna, som under närmast följande fyraårsperiod bli förklarade behövliga, komma att uppgå till ungefär samma belopp, som beräknats för anskaffande av hittills erforderligförklarade lokaler, d. v. s. omkring 530 miljoner kronor, eller tillsammans något över en miljard kronor.

I detta sammanhang kan erinras om att skolbyggnadsdelegationen inom 1946 års skolkommision beräknat, att behovet av ökat antal klassrum skulle komma att göra sig särskilt starkt gällande från och med år 1950. Enligt delegationens beräkningar skulle år 1954 erfordras omkring 8 200 och år 1956 omkring 9 600 flera klassrum än under läsåret 1946/47. Efter år 1956 anses behovet av klassrum komma att minskas något på grund av sjunkande barnantal. Någon risk för att en väntad minskning av lärjungeantalet vid sagda tidpunkt skulle medföra överskott på skollokalerna torde knappast förefinnas, detta bland annat på grund av önskemålet att minska klassavdelningarnas storlek. Det må vidare påpekas, att delegationens beräkningar endast avsågo det

byggnadsbehov, som föranledes av befolkningens ökning och rörlighet. Hänsyn har inte tagits till behovet av lokaler för eventuellt införande av ett åttonde eller möjligen även ett nionde skolår.

Det är således ställt utom allt tvivel, att läget beträffande folkskolans lokalbehov är synnerligen prekärt. Svårigheterna äro stora för städer och andra tätorter, men de äro än värre för landsbygden. Den för folkskolan avsedda byggnadskvoten är så liten, att inte ens det oundgängliga behovet av nya lokaler i tätorterna kan tillgodoses. Det finns risk för att tätorternas byggnadsbehov kommer att tillgodoses i större omfattning än landsbygdens, emedan landsbygden, i den mån tätorterna växa, har svårare att kunna hävda sig i konkurrensen om byggnadstillstånd.

Det torde vara uppenbart, att det icke är eller blir möjligt att med en skolbyggnadskvot av nuvarande storlek inom rimlig tid ens tillnärmelsevis tillgodose behovet av nya lokaler för folkskolorna. Om inte läget under 1950-talet skall bli fullständigt ohållbart, måste enligt min mening åtgärder omedelbart vidtagas för ett bättre tillgodosende av dessa lokalbehov. Härvid är det av synnerlig vikt att landsbygdens behov icke eftersättas, utan att man även där får möjlighet att tillgodose nödvändiga behov av nybyggnader och förbättringar av skollokalerna.

Enligt min mening måste statsmakterna snarast möjligt ompröva hela frågan om skolbyggnadskvotens storlek och söka få till stånd åtgärder, som kunna tillgodose åtminstone de nödvändigaste behoven. Jag förstår helt och fullt att detta krav med nu rådande brist på materiel och arbetskraft ställer statsmakterna inför svåra problem, men å andra sidan kan inte folkundervisningen på grund av brist på nödvändiga lokaler få allvarligt försämrats. Särskilt för landsbygdens vidkommande skulle en dylik utveckling vara farlig, då ju flertalet landsbygds-

Interpellation ang. tillgodoseende av folkskolans lokalbehov.

ungdomar icke har möjlighet att genom andra skolformer än de hittillsvarande öka sina kunskaper och färdigheter.

Olika utvägar kunna tänkas för att få till stånd den nödvändiga förbättringen av läget i fråga om skollokaler. Givetvis vore det bäst, om skolbyggnadskvoten för hela landet kunde höjas och om en rättvis avvägning därvid kunde ske mellan landsbygdskommunerna och tätorterna. Om detta icke visar sig möjligt, kan en annan utväg tänkas, nämligen den att man ställer skolbyggandet och bostadsbyggandet i tätorterna i relation till varandra, så att en del av kvoten för bostadsbyggandet överflyttas till skolhusbyggena; på så sätt skulle behovet av skollokaler i tätorterna bättre tillgodoses, samtidigt som landsbygdens berättigade krav på bättre lokaler tillgodosåges. För att denna senare väg skall bli framkomlig torde det sannolikt bli nödvändigt att staten utfärdar reglerande bestämmelser. Hur den knappt tillmätta byggnadsransonen bör fördelas är som sagt en svårlöst fråga, men det är nödvändigt att man tillser, att folkskolan så långt möjligt är får sin rättmätiga del av densamma.

Med anledning av vad som sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga: Är statsrådet villig att snarast möjligt vidtaga åtgärder, som syfta till att bättre tillgodose folkskolans behov av lokaler, särskilt vad landsbygden beträffar?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 199, i anledning av väckta motioner om införande av beslutande folkomröstning; samt

från statsutskottet:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till läroboksnämnden; nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till den sociala hemhjälpssverksamheten;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till lån till anordnande av kollektiva tvätterier;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till driften av centraldepån för blindas arbeten;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation och finansiering av svensk reguljär luftfart m. m.; och

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens järnvägars fond.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.06 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 12 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande maj.

§ 2.

Svar på interpellation ang. försenade konstgödselleveranser.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Carlsson i Bakeröd frågat mig, om jag lagt märke till de förseningar, som uppkommit beträffande leveranserna till jordbrukarna av konstgödselmedel, främst superfosfat, samt om jag vore villig medverka till en snabb och rättvis fördelning av befintliga lagertillgångar av superfosfat på olika landsdelar. Till svar härå får jag anföra följande.

Samtliga konstgödselmedel med undantag av kvävegödselmedel få för närvarande försälas fritt.

Leveranserna av superfosfat ha enligt vad livsmedelskommissionen uppgivit under innevarande gödselår varit av betydligt större omfattning än tidigare. Sålunda levererades under tiden 1 juli 1947—31 mars 1948 302 200 ton superfosfat mot 270 600 ton under samma period föregående år. Vissa omständigheter ha dock menligt påverkat produktionen. Sålunda har tillverkningen vid aktiebolaget Förenade Superfosfatfabrikers nyanlagda fabrik i Norrköping blivit avsevärt fördröjd på grund av försenade maskinleveranser. Vid andra fabriker ha måst vidtagas vissa reparationsarbeten, som under kriget eftersatts och nu icke kunnat uppskjutas längre. Bland annat har Kooperativa förbundets fabrik i Gäddviken varit

under reparation under senare hälften av 1947.

Efterfrågan å superfosfat har i år varit större än någonsin tidigare och har dessutom forcerats på grund av den tidiga våren. Detta framgår av att superfosfatleveranserna, som i mars 1947 omfattade 29 100 ton, under samma månad innevarande år uppgått till 51 500 ton. Den tidigare sådden har enligt livsmedelskommissionen medfört en tillfällig brist på superfosfat, som uppskattas till 25 000 å 30 000 ton.

På grund av nu angivna förhållanden har Svenska Superfosfatförsäljningsaktiebolaget, som är distributionsföretag för aktiebolaget Förenade Superfosfatfabriker, sett sig nödsakat att vidtaga viss privat ransonering. Företag, som inkommit med osedvanligt stora rekvisitioner, ha sålunda fått dessa uppdelade så, att en kvantitet motsvarande föregående års inköp i första hand levererats och leverans av resten verkställts först sedan även andra kunder fått sitt.

Västra Sverige har otvivelaktigt i fråga om superfosfatförsörjningen blivit något missgynnat i förhållande till det övriga Sverige. Detta sammanhänger med att i denna landsdel icke finnes någon superfosfatfabrik. Transporterna dit ha under den gångna vintern försvårats på grund av snöhinder samt svårigheter att anskaffa motorseglare. En viss brist har därför uppstått i denna del av landet.

Även i fråga om övriga konstgödselmedel ha leveranssvårigheter och som följd därav tillfälliga bristsituationer uppstått, framför allt på grund av den tidiga våren. Beträffande kvävegödselmedlen har jämväl elektricitetsransoneringen haft produktionsminskande verkan.

Av det anförda framgår, att svårigheter förelegat beträffande superfosfat-

Svar på interpellation ang. försenade konstgödselleveranser.

försörjningen, trots att leveranserna av denna vara i år varit avsevärt större än tidigare, samt att även i fråga om andra konstgödselmedel vissa bristsituationer uppstått. Jag har med anledning härav anmodat livsmedelskommissionen att med uppmärksamhet följa utvecklingen och att där brist på konstgödselmedel uppstår i landet i dess helhet eller i viss del därav, söka genom överenskommelser med leverantörerna få till stånd en rättvis fördelning av tillgängliga kvantiteter. Till ytterligare tvångsingripanden från statsmakternas sida i form av ransonerings- eller kvoteringsåtgärder har jag däremot icke funnit tillräcklig anledning föreligga.

Härpå yttrade

Herr CARLSSON i Bakeröd: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Tyvärr ha både frågan och svaret kommit för sent för att i år kunna göra något nämnvärt åt de skador, som den försenade leveransen av konstgödning medför för skörderesultatet i västra Sverige, men detta förringar på intet sätt värdet av det intresse, som statsrådet har visat för denna fråga.

Det torde vara ganska naturligt att vi i Bohuslän med bekymmer se på detta problem. Till följd av torkan i fjol drabbades denna landsända av en skördeminskning, som nära nog påminde om missväxt. Detta återspeglas också bl. a. i Västra Sveriges slakteriföreningens verksamhetsberättelse för år 1947. Den visar nämligen, att slakten hos föreningen under 1947 utgjort sammanlagt 184 156 djur, vilket innebär en ökning jämfört med 1946 med icke mindre än 21 196 djur eller 2 474 556 kg kött. Ökningen av slakten inom detta område uppgår alltså till 20,8 procent jämfört med 1946. Trots denna stora utslaktning har man emellertid haft stora svårigheter att skaffa tillräckligt

med foder åt den del av kreatursbesättningarna som man behållit. Jag kan som exempel nämna, att Västra Sveriges centralförening under denna fodersäsong sålt 6 017 ton halm och 542 ton hö inom området. Hur mycket enskilda firmor sålt känner jag inte till, men det rör sig säkert om ganska stora kvantiteter.

Under dessa förhållanden är det självklart att jordbrukarna med största oro sett på de försenade leveranserna av konstgödning, vilket ju ovillkorligen måste resultera i en minskad skörd. Därmed försvinna också jordbrukarnas förhoppningar om att under innevarande år kunna reparera de förluster, som de åsamkats genom för stor nedslaktning och inköp av fodermedel.

Jag har mig bekant att redan första dagarna i mars fästes livsmedelskommissionens uppmärksamhet på de redan då försenade leveranserna av superfosfat, men detta ledde icke till önskat resultat, utan så sent som den 10 april var eftersläpningen för Västra Sveriges lantmäns centralförenings vidkommande cirka 3 700 ton. Vid denna förenings nederlag och avdelningskontor i Uddevalla hade man under januari och februari månader rekvirerat 800 ton superfosfat. Av denna kvantitet voro endast cirka 15 procent levererade den 1 april. Den 26 april hade nederlaget erhållit 329 ton, och dessutom voro då 145 ton superfosfat på väg dit. Den sammanlagda kvantiteten blev sålunda 474 ton eller något mer än hälften av det man rekvirerat. Då hade emellertid en hel del jordbrukare avbeställt sina tidigare rekvisitioner därför att man inte kunde vänta med sådden. Centralföreningen har haft nederlag i Uddevalla ända sedan 1919, men under hela denna tid har man aldrig haft sådana svårigheter att få fram dessa varor i tid som fallet varit i år.

Jag har ingen anledning att betvivla, att det är en rad omständigheter som medverkat till att öka svårigheterna för

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

de fabriker, som producera dessa gödningsämnen, och jag betvivlar inte heller att efterfrågan har varit stor. Enligt uppgifter som jag fått har emellertid åtminstone inte Västra Sveriges lantmäns centralförening i nämnvärd utsträckning ökat sina rekvisitioner under den här berörda perioden.

I interpellationssvaret framhålles, att västra Sverige blivit missgynnad i förhållande till det övriga Sverige, då det gäller superfosfatförsörjningen, och det är med tillfredsställelse jag konstaterar detta medgivande. Men även om vissa transportsvårigheter föreligga, har jag svårt för att tro, att dessa skulle vara av sådan storleksordning att de helt kunna sägas vara orsaken till de försenade leveranserna. Det är i varje fall ganska länge sedan något snöhinder försvårade transporter. Jag är emellertid mycket tacksam för att herr statsrådet har anmodat livsmedelskommissionen att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område och vid behov vidtaga åtgärder. Hade livsmedelskommissionen gjort detta tidigare, hade kanhända läget nu varit betydligt bättre. Det är nu för sent att reparera den skada, som här har skett, och såväl jordbrukarna som konsumenterna få finna sig i att vi få en sämre skörd än vad som kunnat beräknas. Jag hoppas emellertid att en sådan försening av dessa för jordbruket så nödvändiga varor inte skall komma att upprepas ett annat år. Läget är ju sådant att alla krafter böra sättas till för att i görligaste mån öka vår livsmedelsproduktion, och här spelar ju konstgödnings, inte minst superfosfat, en mycket viktig roll. De företag, som ha till uppgift att tillhandahålla jordbruket dessa varor, böra lära sig förstå att givna löften och åtagna förbindelser om leveranstid också skola infrias. När dessa varor finnas i tillräcklig mängd, bör distributionen inte få klicka. Herr statsrådets svar vittnar om intresse och förståelse för denna fråga, och detta gör att man vågar hoppas på ett bättre

förhållande på detta område för framtiden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.**Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde: Herr talman! Herr Kristensson, herr Sveningsson och herr Jons-son i Skedsbygd ha till mig framställt vissa frågor rörande bensinransoneringen, som jag ber att få besvara i ett sammanhang.

Herr Kristensson frågar, om jag kan lämna upplysning om utsikterna till att genom ökning av bensinimporten med t. ex. 5 å 10 miljoner kronor möjliggöra en mindre hård beskränning av bensintilldelningen till den yrkesmässiga last- och personbilstrafiken och om möjligt även till den enskilda lastbilstrafiken. Till detta kan jag endast svara, att för närvarande icke några möjligheter finnas att för ändamålet ställa till förfogande större belopp främmande valutor än som för närvarande är förutsatt. Skulle detta framdeles visa sig möjligt, kommer den yrkesmässiga trafiken att i första hand tillgodoses, försåvitt icke förhållandena göra det nödvändigt att öka beredskapslagren av bensin.

Herr Sveningsson frågar, om jag är villig att omedelbart tillse, att länsstyrelserna och överståthållarämbetet vid tilldelning av bensin till bilismen tillräckligt noggrant taga hänsyn till bestämmelsen i trafikkommissionens cirkulär nr 52, att för i beställningstrafik godkända bilar, som verkställa uppsamling av mjölk, behovransonen icke må sättas lägre än att den svarar mot för dessa ändamål förekommade körning. Självfallet skall denna bestämmelse efterlevas, och någon särskild erinran härom torde näppeligen vara er-

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

forderlig från Kungl. Maj:ts sida. Missnöjda ha alltid möjlighet att anföra besvär hos Kungl. Maj:t. Emellertid är att märka, att här ifrågavarande bilar i stor utsträckning utföra jämväl andra körslor. I dylika fall innebär den åberopade bestämmelsen, att vid bensinransonens bestämmande den beräknade körsträckan — och därmed även bensintilldelningen — reduceras enligt samma regler som för övriga lastbilar men att, om ransonen därvid kommer att understiga vad som erfordras för mjölkuppsamlingen, ransonen ökas till sistnämnda kvantitet. Enligt vad jag erfarit föreligger hos ifrågavarande trafikidkare en viss tendens att verkställa andra körslor än mjölktransporter i sådan utsträckning, att ransonen under senare delen av ransoneringsperioden kan befaras icke bli tillräcklig för mjölkuppsamlingen. Frågan om lämpliga åtgärder mot denna tendens är för närvarande föremål för förhandlingar mellan trafikkommissionen och vederbörande organisationer.

Herr Jonssons i Skedsbygd frågar sammanfalla helt med herrar Kristenssons och Sveningssons, varför jag anser att dessa frågor med det sagda äro besvarade.

Vidare yttrade:

Herr KRISTENSSON: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet för svaret på min fråga, men jag vill tillägga att min tacksamhet hade varit större, om svaret hade varit mera positivt och om herr statsrådet hade kunnat ställa i utsikt den ökning av bensinimporten som jag har ifrågasatt.

För den yrkesmässiga trafiken — jag tänker då både på personbilstrafiken och på lastbilstrafiken — innebär ransonereringen givetvis ett hårt slag. Från olika delar av landet rapporteras att denna ransonerung leder till arbetslöshet. Det är fråga om levebrödet för många anställda. Särskilt allvarligt är

det för de äldre chaufförerna, som ha svårt att gå över till andra yrken. Jag kan inte finna att man på detta område genom någon ransonerung kan få fram en ökad sysselsättning. Att man kan använda ransonerungen som ett medel för full sysselsättning förefaller över huvud taget icke sannolikt. Dessutom komma ekonomiska svårigheter att så småningom uppstå för bilägarna. Allmänheten och näringslivet komma också att få kännning av den knappa bensintilldelningen i den mån som trafiken måste inskränkas. Ändå större inskränkning göres emellertid i tilldelningen för de privata lastbilarna. Där är standardtilldelningen ungefär 60 procent av det föreliggande behovet. Vi hade den 1 april i år inregistrerade omkring 47 500 privata lastbilar. Deras antal är stort, och de fylla en mycket nödvändig funktion på handelns, industriens och jordbrukets område och ha stor betydelse för såväl distribution som produktion. Det förefaller mig, som om även exportindustrien skulle få vissa olägenheter av de rubbningar, som uppstå inom trafikväsendet. Härigenom lägger man nya hinder, nya stenar i produktionens väg. Vi räkna i år med att produktionen icke kommer att öka. Vi arbeta icke längre som tidigare i framtidskridandets tecken utan i stillaståendets. Detta betraktar jag såsom något mycket allvarligt, ty det är ju produktionsökningen som i det långa loppet skall utgöra grunden för en förhöjning av levnadsstandarden för breda lager av vårt folk och för fortsatt socialt reformarbete.

Landets hela import under innevarande år är beräknad till 4 000 miljoner kronor. Det förefaller då ganska rimligt att tänka, att man kan göra en förskjutning i importplanen, så att man importerar bensin för 10 miljoner kronor ytterligare eller också att man med detta begränsade belopp kan överskrida importplanen. En ökning av bensinimporten med 10 miljoner kronor

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

skulle leda till en avsevärd lättnad. Bensinen kostar för närvarande i svensk hamn 12 öre per liter. En ökning av bensinimporten med 10 miljoner kronor skulle ge oss en ytterligare kvantitet av 82 000 kubikmeter. Om man fördelar denna mängd uteslutande på den yrkesmässiga trafiken, skulle där varje mera kännbar inskränkning upphöra. Om man fördelade denna mängd på den yrkesmässiga trafiken och på de privata lastbilarna, skulle det ske en ökning av tilldelningen med, märk väl, hela 20 procent. Även en ökning av importen med 5 miljoner kronor skulle innebära en avsevärd lättnad. Bensinimportörer, som jag talat med, uppge att man mycket väl skulle kunna öka bensinimporten, i varje fall inom denna begränsade ram av 10 miljoner kronor, under förutsättning att valutor stode till förfogande. Denna uppgift har jag fått både av importörer, som köpa från dollarområdet, och sådana som köpa från mjukvalutaländer.

Under 1946 och 1947 skedde den huvudsakliga importen från områden, som ligga utanför dollarområdet. Om vi kunde importera bensin för ytterligare 10 miljoner kronor och försäljning av denna kvantitet ägde rum, skulle staten därigenom få en extra inkomst av 36 miljoner kronor på grund av den onaturligt höga bensinbeskattning, som vi för närvarande ha. Om importen i stället ökade med 13 miljoner kronor och försäljning härav skedde skulle statskassan tillföras ett lika stort belopp som vad pappersskatten beräknas inbringa eller omkring 48 miljoner kronor.

Under sitt förstamajtal var herr statsrådet enligt referat i Morgon-Tidningen inne på dessa problem och talade om att vi här stå inför kalla ekonomiska fakta. Herr statsrådet ställde valet så att vi hade att välja mellan mera bensin och mindre kaffe, mera bensin och ett återinförande av ransoneringen av textilvaror och skor. Mera bensin kunde

även betyda mindre stål, järn och fartygsplåt.

Jag förstår mycket väl, att importramens höjd måste bestämmas av exportens storlek, fraktinkomster och valutaförråd. Jag förstår också, att inom denna ram för importen kan ske ett val mellan olika varor, men jag vill, herr statsråd, göra gällande, att man behöver icke ställa valet mellan bensin och endast de varor, som herr statsrådet enligt tidningsreferatet räknat upp, utan man kan också ställa valet mellan bensin och en stor mängd andra varor. I kommerskollegiums redogörelse över importen bruka vara över 2 000 statistiska nummer, och under varje nummer stå understundom skilda varor. Jag har icke fått del av årets importplan. Vid mitt besök i handelsdepartementet upplystes jag om att denna är hemligstämplad. Herr statsrådet får därför ursäktas, att jag helt kort talar om den snö som föll i fjol och i förfjol. Jag nämner några importsiffror, och jag gör det i avrundade tal. 1947 importerade vi vindruvor för cirka 7,9 miljoner, bananer för 15,1 miljoner, päron för 9,5 miljoner, plommon för 8 miljoner, fruktkonserver för 5,8 miljoner, pälsverk för 35,8 miljoner, pärlor, koraller o. dyl. för 7,5 miljoner, leksaker för 8,2 miljoner och bijouterivaror för 4,8 miljoner kronor.

Förteckningen skulle kunna göras betydligt längre, men endast dessa varor, som jag nu räknat upp, ingingo i importen med över 100 miljoner kronor. Bensinimporten var det året 86,7 miljoner. Jag förstår givetvis att en del av denna import är betingad av de handelsavtal, som ha gällt, men ändå menar jag att detta förhållande bör uppmärksammas. 1946 importerade vi av de varor, som jag räknat upp, för cirka 117,5 miljoner kronor, medan bensinimporten det året endast uppgick till 55 miljoner kronor. Förteckningen över de varor, av vilka jag nu nämnt en del, skulle kunna göras mycket längre. Det finns

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

en stor grupp andra ting, som kunde nämnas, men jag förbigår dem för att inte trötta kammaren. Jag är medveten om att enligt årets importplan importen av lyxvaror skall ytterligare beskäras, och jag är också medveten om att det under nuvarande internationella förhållanden ofta är förenat med svårigheter att upprätta handelsavtal, beroende på de bytesaffärer, som måste ägas rum. Jag anser emellertid ändå, herr statsråd, att det vore ganska rimligt att företa en förskjutning inom importplanens ram med ca två tusendelar till bensinens förmån. Detta bör kunna ske utan att några livsviktiga intressen åsidosätts.

Jag tar fasta på herr statsrådets löfte att om bensinimporten kan ökas, denna ökning i första hand skall komma den yrkesmässiga trafiken till godo, såvida beredskapslagringen icke lägger hinder i vägen härför. Jag vill emellertid fästa herr statsrådets uppmärksamhet på att det även föreligger ett stort behov av ökad tilldelning åt de privata lastbilarna.

Till sist vill jag allvarligt och enträget vädja till vederbörande statsråd att göra allt vad som göras kan för att öka bensinimporten. Om denna import kan ökas och biltrafiken därigenom kan få större bensintilldelning, blir det till ovärderligt gagn för bilismen, näringslivet och allmänheten.

Herr SVENINGSSON: Herr talman! Även jag ber att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få uttala mitt tack för det svar jag erhållit på min fråga.

Såsom herr Kristensson redan framhållit äro bilägarna i största allmänhet, både lastbilägare och andra, missbelåtna med det sätt, varpå bensintilldelningen skett, sedan ransoneringsen nu är genomförd. De som i första hand ha anledning till bekymmer äro de, som ha att svara för transporten av jord-

brukets produkter, och den fråga jag framställt rörde mjölktransporterna. Statsrådet har här förklarat, att den bestämmelse, som återfinnes i trafikkommissionens cirkulär nr 52, självfallet skall efterlevas, och jag är tacksam för att statsrådet givit uttryck för denna uppfattning. Jag finner det nämligen mot bakgrunden av denna bestämmelse och med hänsyn till statsrådets uttalande egendomligt, att länsstyrelserna ha hållit tilldelningen av bensin till mjölktransportbilar inom så snäva gränser som de gjort.

När jag framställde min fråga tänkte jag inte så mycket på dessa mjölktransportörer, som med sina lastbilar utföra även andra transporter och som berördes i svaret på frågan. Jag har emellertid om dessa den uppfattningen, att det inte är tillräckligt att de bara få så mycket bensin, att det räcker till mjölktransporterna, utan de måste ha något därutöver. Om en enskild företagare, som använder en lastbil i sin rörelse, såsom en bisyssla utför mjölktransporter, kan det inte vara rättvist att hans tilldelning blir så liten, att den bara räcker för mjölktransporterna. Om de farhågor skulle visa sig berättigade, som man här kan hysa, att bensin, som är avsedd för mjölktransporter, utnyttjas för annat ändamål, kan man ju lämna tilldelningen till mejeriföreningen i stället och låta den svara för mjölktransporterna.

Vad jag framför allt tänkte på när jag framställde frågan var emellertid de lastbilar, som enbart användas för mjölktransporter och vilka i regel ägas av mejeriföreningar eller mejeriföretag. Jag är själv ordförande i mejeriföreningen i min hemtrakt. Vi behöva till våra lastbilar en bensintilldelning av 1 300—1 400 liter i månaden, men vi ha till våra lastbilar fått en tilldelning för denna tvåmånadersperiod av 620 liter, till varje bil således inte ens 25 procent av behovet. Så långt jag har kunnat finna har man på alla andra håll

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

lämnat tilldelning av motsvarande storleksordning. Kanske ha en del mjölktransportbilar fått en tilldelning, som täcker 50 procent av deras behov, men å andra sidan har det till och med inträffat, att länsstyrelserna givit bensintilldelning till elektriska bilar.

Det är inte nog med detta. När man försöker komma i kontakt med länsstyrelsens bensinavdelning, verkar det som om telefonen vore avstängd. I Älvsborgs län är det så, och jag tror det förhåller sig på samma sätt även i andra länsstyrelser. På landsfiskals-expeditionen när jag besökte den i min hemort fanns det dessutom inga blanketter för ansökning om extra bensintilldelning, så jag befarar starkt, att dessa 620 liter som vi fått till våra lastbilar för tvåmånadersperioden komma att vara slut innan vi få någon extra tilldelning, så sakta som länsstyrelsernas maskineri arbetar. Jag tycker att det är fråga om så viktiga transporter, både uppsamlandet från producenterna och distribuerandet till konsumenterna av mjölk, att det inte kan råda den ringaste tvekan om att tilldelningen bör vara tillräckligt stor.

När nu dessa transporter på sommaren ovillkorligen måste ske varje dag, tycker jag det är ett så kvalificerat behov av bensintilldelning, att det är onödigt och meningslöst med ett besvärligt och omständligt ansökningsförfarande. Varför skola mejeriföreningarna behöva offra både tid och krafter på att tigga länsstyrelserna om bensindropparna, när till och med trafikkommissionen i sitt cirkulär uttalar, att mejeriföreningarna skola få en tillräckligt stor tilldelning? Eftersom behovet tidigare har deklarerats, borde man från början ha lämnat så stor tilldelning, att den kunde räcka under hela perioden. Om man velat företa någon kontroll av de lämnade uppgifterna, borde man ha gjort det innan ransoneringen började. Hade man lämnat hela tilldelningen på en gång, hade

även länsstyrelserna kunnat spara arbetskraft. Man tog god tid på sig att planlägga bensinransoneringen, men ändå anse bilägarna allmänt, att apparaten fungerat synnerligen illa.

Jag vill än en gång vädja till statsrådet att tillse, att bilarna utan alltför stora formaliteter få den bensintilldelning de skola ha. Systemet bör tillämpas så, att så få som möjligt känna sig manade att anföra besvär hos Kungl. Maj:t. Om mejeriföreningarna skola behöva använda den väg, som anvisats i svaret, är det fara värt att mjölktransporterna tidvis stanna av, så att jordbrukarna få behålla sin mjölk hemma och tillförseln till de stora konsumtionsorterna kommer att äventyras.

Till sist vill jag i likhet med herr Kristensson också vädja till statsrådet att än en gång så noga som möjligt ta under övervägande möjligheterna att importera mera bensin, så att det allmänna missnöje och de bekymmer, som detta irritationsmoment medför, kommer att försvinna.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Då jag nu går att till statsrådet framföra mitt tack för det svar han så snabbt lämnat på min fråga, skall jag, efter de båda föregående talarnas anföranden, endast göra några personliga reflexioner och tala om några erfarenheter av hur bensinransoneringen kommit att verka i det praktiska livet under den korta tid den varit i kraft.

Jag vill till en början säga, att redan ransoneringens genomförande skedde under sådana former, att man kan befara, att jag vågar säga de få rester av ransoneringsmoral, som finnas hos det svenska folket, hålla på att tillintetgöras. Många som försett sig med lager av bensin äro faktiskt nära nog oberoende av ransoneringen, under det att de som följt föreskrifterna ha kommit i ett svårt läge.

Här har talats om ransoneringens

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

inverkan på mjölktransporterna. Min erfarenhet från min hemort säger mig, att den tilldelning, som för närvarande lämnas för mjölktransporter till mejerierna är så liten, att den inte kommer att räcka perioden ut. Man kommer då i ett sådant läge, att man enligt statsrådets svar bör gå till Kungl. Maj:t och försöka få ökad tilldelning, men det är en procedur som dels tar tid och dels är förenad med besvär, och det gör att man drar sig för att gå denna väg.

Det är emellertid inte bara mjölktransporterna som det är svårt att utföra. Jag har ett färskt exempel på att en skogsägare inte kunde få en virkes-transport utförd. Det gällde ett litet parti massaved. Han talade med en lastbilägare, men denne vägrade att åta sig uppdraget, emedan han fått så liten bensintilldelning och i första hand måste tillgodose sina fasta kunder. Nu frågar jag: Hur skall man förfara med denna i nuvarande situation så värdefulla massaved, om det inte går att få fram den till avsättningsplatserna?

Jag vill i detta sammanhang även påtala ett annat förhållande, även det grundat på personlig erfarenhet. På torsdagen i förra veckan anordnades det motortävlingar på en ort belägen 3—4 mil från mitt hem. Samtliga trafikautomobiler voro då upptagna av ungdomar, som hade rest för att övervara dessa tävlingar. Samma dag försökte en familj få en bil för att föra en kvinna till BB. Trots påringningar till alla bilstationer i de närmast belägna samhällena kunde de inte uppdriva någon bil. Man fick då vända sig till en privatperson, som fick ta av sin lilla ranson för att köra sammanlagt omkring 11 mil för att utföra denna nödvändiga resa.

Jag tycker verkligen att om man skall vidta restriktioner, så borde dessa i första hand drabba den trafik, som inte är oundgängligen nödvändig, och dit räknar åtminstone jag såväl dessa motortävlingar som bilresor till täv-

lingarna liksom också ungdomens nöjesåkning på lördagar och söndagar. Det har gått så långt, att det inte är möjligt att få en trafikbil en lördag eller en söndag om man inte har tingat långt i förväg. Själv har jag trots löfte om trafikbil fått gå över en halv mil, därför att denna bil i stället skjutsade till nöjestillställningar. Här tycker jag man verkligen borde söka gripa in, och det kanske finns möjlighet att göra besparingar på detta område. När nu statsrådet säger, att han inte kan ställa i utsikt någon ökning av bensinimporten, komma dessa svårigheter att undan för undan göra sig allt mer gällande. De komma att medföra skador för näringslivet som väga tyngre än den valutabesparing, som uppkommer genom minskningen av bensinimporten. Vore det icke skäl i att man åtminstone gäve bilisterna besked om det verkliga läget och sade ifrån: Vi kunna icke ge er mera, men ni få använda ersättningsbränsle — i detta fall gengas. Bilisterna vänta besked. De undra, om de ha någon skattelättnad att vänta och om de skola använda gengasaggregat. Detta kunde med stor fördel ske i fråga om lastbilarna och bussar som gå i långtrafik. Det visade sig ju, att vi under kriget och den totala avspärrningen förmådde klara vårt transportproblem relativt bra utan bensin tack vare gengasen. Nu invänder man, att i så fall det dyrbara träet tages i anspråk och att detta blir ännu dyrare än att importera bensin. Jag var i tillfälle att för några dagar sedan med statsrådet diskutera vad det skulle bli för resultat, om man i stället för att låta 500 å 600 man sköta bensinransoneringen överförde dessa till arbete i skogen. Då skulle man få valutor och kunna köpa den kvantitet bensin som vi behöva här i landet. Gengasbränslet tål transportkostnader i en helt annan omfattning än veden. Gengasveden eller gengaskol kan hämtas från trakter, där icke veduttag äro ekonomiskt lö-

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

nande. Dessutom är tillverkningen av sådant en småindustri, som icke tager någon nämnvärd ny arbetskraft i anspråk utan sker med folk, som finns tillgängligt.

Jag skulle vilja hemställa till statsrådet att, om det icke finns möjlighet att åstadkomma en större bensinimport och därmed en större bensintilldelning, i första hand för nyttotrafiken, undersöka möjligheterna och ge ett klart besked till våra bilister, huruvida de kunna, få och bära använda gengasbränsle och inrikta sig på användning av detta för en längre tid framåt. Det är icke lönande att bara för några månaders bruk kostar på ett aggregat för ett eller annat tusental kronor och sedan kanske snart behöva avmontera det igen. Jag tror att det vore värdefullt, om bilisterna finge upplysning på denna punkt.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! När jag avlyssnat interpellanternas debattinlägg, har jag icke kunnat undgå att göra vissa reflexioner. Det har varit en debatt, som spant över ett mycket vidsträckt fält. Bakom det hela har väl legat en allmän irritation över att denna nya ransonering innebär vissa inskränkningar för bilisterna, och man kommer ju gärna fram till det förslaget: vore det icke enklare att ställa mera valutor till förfogande, så att vi sluppe ifrån ransoneringens mest markerade besvärigheter?

Herr Jonsson i Skedsbygd har utvecklat sitt anförande till en mera allmän kritik av hela ransoneringens uppläggning, en kritik, som kanske också för lekmannen kan förefalla rätt naturlig men som för de mera initierade på området har helt andra perspektiv. Jag läste med viss tillfredsställelse i gårdagens tidningar, hur direktören för det största bensinbolaget, nämligen Svenska Shell, gav myndigheterna en oreserve-

rad eloge för deras sätt att lägga upp bensinransoneringen. Det är ingen tvekan om att när man som här har att göra med ett klientel på 400 000 enheter, där var och en har sitt individuella behov, måste en ransonering föregås av ganska omfattande undersökningar. Dessa påbörjades redan i december månad genom infordrande av deklARATIONER från innehavare av olika slags motorfordon. Det gällde sedan att få en krympande kvantitet, en kvantitet som var nedskriven från 925 000 kubikmeter till 650 000 å 700 000 kubikmeter, att klaffa ihop något så när utan alltför stora kontroverser. En sådan prövning har gjorts under de månader som gått på ett, såsom man försäkrar på sakkunnigt håll, överraskande bra sätt. Att resultatet sedan icke konvenerar herr Jonsson i Skedsbygd och flera andra är ingen överraskning för mig. Det är alldeles uppenbart, att man måste räkna med att en bensinransonering i och för sig är ett ingripande, som föranleder åtskilliga att komma med kritik mot myndigheterna. Jag ber emellertid att få erinra litet om förhistorien.

Vi hade år 1947 en bensinförbrukning i landet, som var 300 000 kubikmeter — eller nära 50 % — högre än under åren 1938 och 1939. Det stod klart för oss vid den planering som gjordes beträffande de hårdvalutatillgångar vi ha till vårt förfogande, att vi helt enkelt icke kunde uppehålla en så stor bensinimport. Vi fingo då göra en avvägning mellan olika samhällsviktiga försörjningsändamål och göra en nedskrivning efter rimliga och resonliga grunder. Vi inriktade oss på att klara vårt behov efter samma grunder som dem som tillämpades innan kriget bröt ut. På dessa premisser startade vi ransoneringsarbetet. Ingen ville ha en ransonering. Bilisterna voro intresserade av att slippa undan den och erbjödo sig själva att genom en frivillig återhållsamhet söka nedbringa konsumtionen av bensin till av statsmakterna önskad kvantitet. Jag skall

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

villigt erkänna att för egen del hade jag icke ett ögonblick tanke på att man skulle lyckas med detta, men jag ansåg, att det ur olika synpunkter var önskvärt att låta bilisterna göra ett försök, så att de i varje fall icke kunde komma till myndigheterna i efterhand och säga: varför gävo ni oss icke chansen att klara det hela utan myndigheternas ingripande? De klarade saken på det sättet, att de under den första månaden sparade 12 % i stället för de 25 % som hade förutsatts, att de under den andra månaden sparade 0,4 % och under den tredje månaden ökade förbrukningen med ungefär 10 % i förhållande till motsvarande månad år 1947. Att tänka sig att vi då skulle ha haft ytterligare tålmodighet är nog ändå att begära litet för mycket. Det var väl förklarligt, om vi i det läget sade oss, att denna linje icke gick att fullfölja, utan att något annat måste företagas. Vi kunde naturligtvis då ha tänkt oss — något som herr Jonsson i Skedsbygd var inne på — en avställning av bilar icke tillhörande nyttotrafiken och ha låtit bensinkvantiteten helt reserveras för lastbilarna, omnibussar och taxidroskorna. Jag har en bestämd känsla av att om vi hade velat gå den vägen, skulle dessa nyttighetsbetonade kategorier också ha kunnat köra utan egentligen någon inskränkning. Men för att bl. a. få stöd i sparverksamheten under år 1947 genomförde myndigheterna med bilisternas organisationers sanktion — detta sista är icke oväsentligt — vissa andra ingripanden, nämligen en fortsatt körtillståndsprovning, ett söndagskörningsförbud för den nöjesbetonade trafiken och ett förbud mot motortävlingar och rundflygningar. Dessa inskränkningar mötte en oerhörd irritation bland olika medborgargrupper, och åtskilliga av riksdagens ledamöter funno sig föranlåtna att i olika sammanhang uttala sitt ogillande av dem. Herr Jonssons i Skedsbygd egen partiledare, herr Pehrsson-Bramstorp, sade i remissdebatten i år,

att man icke ville ha detta system, som vore inkarnationen av orättvisa, utan i stället en ransonering, om icke bensinen räckte till för alla som ville köra. Från en del riksdagsmäns sida motionerades om upphävande av rundflygningsförbudet, vilket man betraktade som ett hårt ingrepp i människors frihet att göra vad de själva önskade. Konsumtionsskatteberedningen skrev i sitt yttrande till riksdagen, att förutsättningen för att man skulle höja skatten på bensin vore, att vi komme undan det nuvarande systemet med körtillståndsprovning, söndagskörningsförbud och alla de inskränkningar vi hade under de sista månaderna 1947 och i stället finge en allmän ransonering med fri rätt för alla att köra på en viss standardkvantitet. Riksdagen delade den uppfattningen med en mycket bastant majoritet, och oavsett min egen personliga uppfattning ansåg jag det vara riktigt att taga hänsyn till denna riksdagens klart uttalade mening och genomföra en bensinransonering på de premisser, som riksdagen uttalat sig för, med rätt för var och en som hade motorfordon att få använda detta, antingen det gällde sjukdomskörning, körning till ett barnbördsrum, körning till en dansbana, rundflygning eller körning på en motorcykeltävling. Herr Jonsson i Skedsbygd anmälde icke någon avvikande mening i det sammanhanget och är följaktligen ute för sent, om han nu vill ha en annan ordning. Jag är icke övertygad om att han har riksdagens majoritet med på sin linje, men självfallet har han rätt att här företräda en uppfattning som i många stycken kan ha goda grunder för sig. Jag har bara velat hänvisa till själva utvecklingen på detta område.

Man kan nu såsom herr Jonsson i Skedsbygd säga, att denna ransonering icke borde ha handlagts på ett sådant sätt, att man möjliggjort den hamstring som förekommit, då de lojala bilisterna få lida för att mindre lojala och mindre

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

nogräknade bilister skaffat sig privata lager. Jag frågar då herr Jonsson i Skedsbygd: Hur skulle man ha kunnat undvika detta? Det var ingen som tänkte hemligstämpla riksdagens diskussioner om bensinskattehöjningen. Det var väl icke möjligt, sådan som tågordningen är i det politiskt-parlamentariska livet med en proposition, en utskottsbehandling och en debatt i kamrarna — allting inför offentlighetens öppna dörrar — att hemlighålla att efter ett visst datum bensinen skulle bli så och så mycket dyrare än nu? Följaktligen blevo bilisterna intresserade av att skaffa sig bensin på förhand. Även när det gällde ransonerings ikraftträdande var det nödvändigt att i samband med att dessa frågor debatterades i riksdagen i början av året säga ifrån, att det gamla systemet skulle slopas och att en allmän bensinransonering med en grundtilldelning åt alla skulle införas. Detta var nämligen en av premisserna och förutsättningarna för att riksdagen skulle diskutera en höjning av skatten på bensin. Och även den frågan var en allmän fråga inför hela offentligheten. Jag frågar herr Jonsson i Skedsbygd: Hur kan man med detta som bakgrund komma och säga, att här skulle ransoneringsen ha skötts så, att det icke funnits några möjligheter för dem som icke voro lojala att lägga upp egna, privata hamstringslager? Den enda möjligheten för myndigheterna var att icke tala om vilken dag ransoneringsen skulle träda i kraft. Jag är glad att kunna säga, att den hemligheten lyckades vi hålla tätt med. Det var ingen som visste exakt, vilken dag ransoneringsen skulle komma. Men man visste att den skulle komma, och detta har kanske möjliggjort en kontinuerlig hamstring men icke den ackumulerade hamstring, som skulle ha blivit följd, ifall man även hade fixerat dagen för ransoneringsens införande för allmänheten.

Detta är alltså bakgrunden till ransoneringsens uppläggning, och jag efter-

lyser ännu en gång, hur man i stället skulle ha gjort för att förebygga den hamstring som ägt rum. Herr Jonsson i Skedsbygd sade vidare, att det var angeläget att få ett klart besked från myndigheternas sida vad bilisterna hade att rätta sig efter. Jag har försökt att ge det beskedet i interpellationssvaret, där jag sagt, att vår valutasituation för närvarande icke medger någon utökad import av bensin. Om det längre fram blir så, att vi kunna öka importen, kommer i första hand den nyttobetonade trafiken att tillgodoses med större tilldelningar i den mån icke rena säkerhets- och beredskapslagringssynpunkter tala för att dessa i stället skola ha prioritet.

Vidare frågar herr Jonsson i Skedsbygd: »Hur blir det med gengasen? Kanna vi icke få besked av myndigheterna om den?» Det beskedet har redan givits. Den som vill montera gengasaggregat har möjlighet att göra det, under förutsättning att han är självförsörjande med ved eller kan köpa en avverkningsrätt. Däremot tillåta icke våra resurser av ved att man kolar gengasved. Det är den bästa veden, björk och bok, som går till gengaskolning, och vårt vedavverkningsprogram i år är sannerligen icke sådant, att man kan säga att meterved av bok och björk kan kolas för att gengastrafikens önskemål skola tillgodoses. Det finns också annonser i tidningarna varje dag om att Svedlund och andra fabrikanter sälja gengasaggregat, och i den mån våra försörjningsmöjligheter på detta område tillåta det får gengas användas. Det har alltså getts så klara besked som bilismen kan göra anspråk på att få i det hänseendet.

Herr Sveningsson har utvecklat sina synpunkter på besvärigheterna med hänsyn till bl. a. mjölkdistributionen. Jag har sagt i interpellationssvaret, att vi äro medvetna om svårigheterna men att för närvarande förhandlingar pågå mellan trafikkommissionen och lastbilägarnas organisation om försök att

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

lägga saken till rätta. Jag är tillräckligt stor optimist för att tro, att vi skola lyckas komma till resultat. Därför är det väl kanske litet för tidigt i dag, när det gått endast en vecka av de sju å åtta veckor, som ransoneringsperioden omfattar, att framställa farhågorna så dagsaktuella. Jag hoppas att vi skola klara problemet med mjölktransporterna under de nu pågående förhandlingarna.

Herr Kristensson gav sig i anledning av interpellationssvaret in på en i och för sig intressant och mycket utförlig redogörelse för hela den svenska handelspolitiken, och han hade åtskilliga klagomål över det sätt, varpå regeringen — det var väl i första hand handelsministern som skulle sitta på de anklagades bänk — skött dessa angelägenheter. Herr Kristensson gjorde jämförelser mellan våra importvärdesiffror åren 1946 och 1947, talade om vad han rubricerade som onyttiga ting och gjorde en siffer- och värdejämförelse mellan importen av dessa ting och importen av bensin. Men vi hade inga som helst importrestriktioner när det gällde bensin åren 1946 och 1947. Därför är det väl riktigare att göra jämförelsen när siffrorna bli klara för 1948, så att man kan se hur mycket vi under denna importregleringstid och under bensinransoneringstiden disponerat för bensin och hur mycket vi disponerat för andra, oväsentliga ting.

Dessutom vill jag upplysa herr Kristensson om att bijouterier från Frankrike, vindruvor från Holland eller pälsverk från Ryssland icke äro utbytesbara mot bensin från Förenta Staterna eller Venezuela. Den som har den minsta kännedom om tekniken vid träffande av våra handelsavtal och de bilaterala överenskommelserna — professor Ohlin skrattar; han känner sig väl utomordentligt sakkunnig sedan den tid han var handelsminister och är nog beredd att verifiera mig på denna punkt — förstår väl, att man icke utan vidare kan säga, att saken skötts

galet eftersom vi fått in bijouterier, pälsar och vindruvor men icke fått in bensin i tillräcklig omfattning. Bakom ligger hela detta handelsutbytets giva och taga, bakom ligga alla dessa avvägningar mellan vad vi vilja importera och vad försäljarna i andra länder vilja exportera, avvägningar och ställningstaganden som äro lika aktuella för oss som för andra länder. När angelägna hårdvalutavaror måste tjäna som drivkraft för att vi skola få ut kylskåp, dammsugare och andra dylika verkstadsprodukter, är detta en bild av hur vi måste agera på området i hela nationens handelspolitiska och näringspolitiska intresse. Därför är situationen tyvärr den, att skola vi ha in mera bensin, går detta ut över andra, ungefär lika nyttiga varor. Man kan tänka sig att öka bensinimporten genom att reducera kaffeimporten, importen av bomull och garner eller dylika varor, importen av viktiga nyckelvaror. I den avvägning som vi på grund av valutasvärigheterna nu fått göra, ha vi varit tvungna att taga en icke oväsentlig nedskärning på den för näringslivet och försörjningen så livsviktiga järn- och stålfronten, att reducera vår kaffeimport från 100 miljoner till mellan 60 och 65 miljoner och säga till våra textilföretagare, att vi icke kunna låta dem hålla de lager av bomull, som de anse vara nödvändiga. Detta sista betyder icke, att vi med hänsyn till vår textilförsörjning i fråga om färdiga varor skulle befinna oss i en katastrofsituation, långt därifrån. Vi ha under 1946 och 1947 haft en så intensiv import av färdiga textilvaror och få det även 1948 enligt våra bilaterala handelsavtal, att det i fråga om dessa varor inte är någon absolut fara för dagen. Däremot ha vi tvingat textilfabrikanterna att hålla sina råvarulager väsentligt lägre än de själva önska, detta på grund av att valutorna inte räcka till.

Nu sade herr Kristensson som allmän

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

förklaring till sin optimistiska syn och de räkneresultat han kommit till genom att sammanställa statistiken i kommersiella meddelanden för år 1946 och 1947, att han inte sett importplanen för 1948, ty den är hemligstämplad, och därför kunde han inte säga något om den. Det är en deklARATION, som jag är angelägen att notera. Det förklarar herr Kristenssons något blåögda optimism på denna punkt. Det förklarar hans uppfattning, att här är hela problemet så enkelt som att bara skaffa fem å tio miljoner mera och på det sättet skaffa den erforderliga bensinimporten.

Jag vill också göra ett tillrättaläggande rent sakligt, nämligen att när herr Kristensson läst ut av sina siffror, att vi ta den övervägande delen av vår bensinimport i mjukvaluta, är detta en felläsning. Vi ta ungefär två tredjedelar av vår bensinimport i hårdvaluta och en tredjedel i mjukvaluta. Om han haft tillfälle att följa utvecklingen av det svensk-engelska handelsavtalet i fråga om importen från England och exporten från Sverige, skulle han kanske vara överens med mig om att som läget nu är ha vi inte heller överflöd på engelska pund, utan det är så pass besvärligt, att man allvarligt får sätta sig ned och fundera vad man i det avseendet har att röra sig med.

Vore hela problemet så enkelt, som att vi bara hade att säga, att vi inte skola ta in bijouterier, vindruvor och pälsar utan i stället använda pengarna till bensinimport, kunna ni allesammans vara övertygade om att jag gjort det för att lätta på bensinfronten. Det är ju inte något nöje att sitta i sista hand och ta emot hela denna kanaliserade irritation och alla klagomål över att bensinransonerna inte räcka till. Det är inte något avundsvårt nöje att konstatera, att nyttotrafiken får finna sig i en reduktion, som har med sig försörjningspolitiska perspektiv av ganska ledsam art. När jag emellertid tar emot

allt detta obehag, är det inte uttryck för att jag skulle vara någon slags indisk självplågare utan helt enkelt uttryck för att situationen på valutaområdet just nu är sådan, att det inte finns möjligheter att avvärja irritationen och missnöjet. Man måste i stället försöka göra klart för bilisterna att läget är så ansträngt, att det i dag är oriktigt att lova någon förbättring. Jag vill sluta med att säga, vad jag redan sagt i dag, nämligen att i den mån läget kan lätta längre fram, komma större kvantiteter att ställas till förfogande för nyttotrafiken, för lastbilägarna — även de privata lastbilägarna — och för taxidroskorna, och den icke nyttonbetonade trafiken får vänta ytterligare.

Herr KRISTENSSON: Herr talman! Statsrådet återopade beträffande bensinransoneringens utformande ett uttalande av Shelldirektören. Jag vill med anledning därav säga, att uttalandet av denna fackman inte var endast berömande. Han framhöll, att det varit önskvärt, att skatte- och ransoneringsfrågorna lösts samtidigt, varigenom mycken hamstring undvikits, och att övergångstiden var mycket besvärlig för distributörerna samt att man troligen kunnat undvika en del besvärligheter, om myndigheterna på populärt sätt klargjort läget. Detta är inte bara beröm utan också klander. Jag säger detta för att tavlan skall bli fullständig. För min del har jag inte tänkt gå in närmare på ransoneringens utformande, utan vill hålla mig till den fråga jag har ställt.

Statsrådet talade om att tillgången på hårdvaluta är knapp och att detta vore det grundläggande för läget. Jag vill fästa herr statsrådets uppmärksamhet på att den huvudsakliga importen under 1947 och 1946 har skett från mjukvalutaländerna. Importen var år 1947 enligt preliminära siffror från Nederländska Västindien 502 566 m³ och

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

från USA 280 441 m³, medan importen från andra länder bara omfattade mindre kvantiteter. Även under år 1946 var importen från USA betydligt mindre än importen från Nederländska Västindien. Siffrorna äro alltså sådana, att de tala för att min uppgift var riktig, att den huvudsakliga importen sker från mjukvalutaländer. Jag kan, som herr statsrådet känner till, inte yttra mig om årets importplan, men när det gäller fjolårets import vill jag erinra om att handelsavtalen inte bundo sammansättningen av importen i så stor utsträckning, att inte mer bensinimport kunde skett eller kanske jag rättare kunde sagt, att inte några besparingar i valutor kunde ägt rum, besparingar, som varit värdefulla att ha till inköp av bensin under innevarande år. Genom min fråga fäste jag statsrådets uppmärksamhet på att det gällde en importökning av bara fem å tio miljoner kronor och att denna skulle varit värdefull för bilisterna. Jag menar, att man inte behöver gå bara till de större posterna i varuförteckningen utan att man kan plocka bland mindre poster och då kanske får besanna det gamla ordspråket, att många bäckar små göra en stor å, i detta fall en ström av bensin som vore mycket värdefull för vårt land.

Med anledning av att herr statsrådet ställer frågan bensin eller kaffe vill jag säga att man ur valutasynpunkt med viss rätt kan ställa frågan bensin eller frukt med tanke på den stora fruktimport vi hade 1946 och 1947. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att bensinransoneringen inte medförde en så oerhörd besparing i valutor. Det rör sig väl omkring 30 miljoner kronor om året, och om man sätter in detta i bilden av den stora Rysslandskrediten, och varför skulle man inte göra det, får man säga, att beloppet inte är särskilt överväldigande. Efter det något hårda Strängaspel vi lyssnat till från statsrådets sida — jag

klagar inte över det för egen del — skulle jag vilja fråga herr statsrådet, om det är meningen att även bilismens talesmän skola tala i lufttomt rum. Är inte biltrafiken så ovärderlig för vårt moderna samhälle, så nödvändig för näringslivet, att den bör behandlas med största varsamhet från statens sida? Jag har med min fråga velat rikta uppmärksamheten på angelägenheten av att man vidtar en finkamning i årets importplan för att om möjligt bereda plats för en något ökad bensinimport. Jag är övertygad om att det skulle vara till gagn för hela vårt land.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Jag vill bara på en punkt rätta till herr Kristensson.

Det är kanske onödigt att tala om för kammarens ledamöter, att hårdvaluta inte är detsamma som hårdvalutaländer, utan hårdvaluta är ett begrepp som mången gång blir aktuellt även vid import från mjukvalutaländer. Jag förutsätter, att kammarens ledamöter i allmänhet veta det, men eftersom herr Kristensson inte har det klart för sig, måste jag ta kammarens tid i anspråk för att tala om, att amerikanska bolaget Standard svarar för ungefär två tredjedelar av vår bensinimport. Detta bolag tar bensin dels från USA dels från Venezuela men det tar betalt för hela sin bensinimport i amerikanska dollar, även för den bensin det tar från Venezuela. Det är den enkla förklaringen till vad jag sade tidigare, när jag talade om att två tredjedelar av bensinen kostar dollar och en tredjedel pund, och jag är glad över att jag kunnat lämna herr Kristensson den upplysningen.

Herr TALMANNEN: Jag vill meddela kammarens ledamöter, att det inte var beräknat, att debatten om dessa tre framställda frågor skulle taga så lång tid, som den visat sig göra. Om kammarens ledamöter vilja diskutera så

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

lång tid, är det bäst, att framställa interpellationer och inte enkla frågor. Om det varit tre interpellationer, hade de inte kommit upp i dag.

Herr KRISTENSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara helt kort med anledning av statsrådets sista anförande göra den reflexionen, att kvar står ändå det förhållandet, att en stor del av bensinimporten sker i mjukvaluta, och detta skulle, tycker man underlätta att en ökning äger rum.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Jag skall tillmötesgå talmannens framställning och fatta mig så kort som möjligt. Jag har bara begärt ordet för att på ett par punkter bemöta herr statsrådet.

Herr statsrådet säger, att direktören för Shellbolaget uttalat sin tillfredsställelse över det sätt, på vilket denna ransoneringsfråga lösts. Det är tyvärr så i vårt samhälle att man på papperet kan lösa en hel del frågor tillfredsställande, men i praktiken blir det ofta inte så tillfredsställande. Herr statsrådet talar om att bensinimporten stigit så avsevärt att det gäller att skära ned den från 925 000 till 650 000 m³. Rationalisering av driften genom ökad motorisering har ju under de senaste åren kännetecknat utvecklingen av vårt näringsliv. En inskränkning i detta hänseende skulle komma att gå ut över samhället och bör i möjligaste mån undvikas. Sedan byggde herr statsrådet en mycket stor del av sin framställning på en missuppfattning av vad jag sade. Jag har aldrig sagt, att man skulle ge mindre tilldelning till privatbilisterna eller helt och hållet ta bort tilldelningen till dessa. Jag har tvärtom deltagit i utskottets behandling av denna fråga, och jag delar helt och fullt den uppfattning, som utskottet där gjort sig till tolk för, nämligen att man bör försöka tilldela alla bilister bensin.

Vidare frågor herr statsrådet: Hur

skulle man undvika hamstring? På det skulle jag vilja svara: Man skulle inte så lång tid i förväg som skett låtit påskina, att det skulle bli ransonering och sagt att om vi inte kunna inskränka bensinförbrukningen, måste vi gripa till ransonering. Detta medförde ju så småningom, att folk blevo angelägna om att om möjligt lägga sig till med lager. Jag är övertygad om att en mycket stor del av den ökning i bensinåtgången som registrerats här i landet just beror på den hamstring, som resulterat i att lager av bensin finnas litet överallt.

Sedan säger herr statsrådet, att man inte vill ha någon inskränkning i bensintilldelningen till droskbiltrafiken. Följden av detta blir, att den tilldelning droskbiltrafiken fått i mycket stor utsträckning kommer att förbrukas på nöjeskörningar på lördagar och söndagar och andra mindre nödvändiga körningar, under det att det kanske i slutet av ransoneringsperioden inte kommer att finnas möjligheter att uppbringa en skjuts till läkare eller barnbördshus. Jag tror man måste försöka åstadkomma någon ändring på den punkten.

Jag är tacksam för statsrådets svar att man får använda gengasbränsle, men jag bestrider, att man till detta gengasbränsle, när det gäller kol, behöver använda prima ved. Därtill använder man i vanliga fall avfallsved, som är mycket mindre värd ur bränslesynpunkt, och man kan på det sättet t. o. m. använda virke, som inte kan finna avsättning såsom bränsle på grund av sin kvalitet eller på grund av skogens belägenhet. Jag är som sagt tacksam för herr statsrådets svar i fråga om gengasbränslet, men jag skulle gärna vilja ha det kompletterat med det uttalandet, att enligt vad statsrådet kan se kan ingen ljusning på bensinfronten förväntas inom överskådlig framtid. Då veta bilisterna vad de ha att rätta sig efter. Detta vore värdefullt, ty man sätter inte på dessa dyrbara aggregat och un-

Svar på frågor ang. bensintilldelningen till motortrafiken.

derkastar sig de ökade besvär, som följande med gengasdriften, om man inte vet, att det är nödvändigt för längre tid framåt.

Som slutomdöme skulle jag vilja säga, att jag tror, att om regeringen på ett tidigare stadium skött våra handelsförbindelser på ett annat sätt hade vi inte behövt komma i det läge, i vilket vi äro för närvarande.

Herr SVENINGSSON: Herr talman! Jag hoppas kunna uppfylla talmannens önskemål och skall försöka fatta mig ganska kort.

Herr statsrådet framhöll, att orsaken till att dessa frågor framstälts är den allmänna irritationen över de inskränkningar i tilldelningen, som varit nödvändiga. Jag tror inte, att det är riktigt, utan orsaken är snarare det sätt, varpå man genomfört ransoneringen, att man inte på ett tillfredsställande sätt lyckats bemästra denna apparat. När läget är sådant, att en inskränkning är nödvändig få vi finna oss däri.

Statsrådet framhöll också, att en omprövning har gjorts under månader och fått ett gott erkännande från sakkunnigt håll. Man frågar sig, om denna sakkunskap består av tjänstemän i länsstyrelserna, trafikkommissionen eller kanske i Kungl. Maj:ts kansli eller om det är fråga om människor, som ha kontakt med det praktiska livets problem. Är det de förra, som avses, kan det ju knappast vara något att åberopa, att man i dessa instanser är tillfredsställd med det arbete man utfört och bensinransoneringens genomförande.

Statsrådet Sträng var också mycket tillfredsställd med, att man kunde hemlighålla dagen för bensinransoneringens genomförande. Ja, herr statsråd, jag vill för min del säga, att det nog inte fanns så värst många tomma bensinfat ute i bygderna, när dagen för ransoneringens början kungjordes.

Statsrådet trodde också, att man skulle lyckas bra med mjölktransporterna.

Förhandlingar vore i gång med lastbilägarorganisationerna, man skulle nog kunna klara detta problem. Ja, det är nog så riktigt. Jag har för min del inga större bekymmer, när det gäller de lastbilar, som gå i yrkesmässig trafik. Ägarna till dessa bilar ha en organisation med ombudsmän som kunna bosätta sig i residensstäderna och därför ha möjlighet att resonera med och underhandla med länsstyrelsernas tjänstemän. Jag finner emellertid läget vara mycket mera bekymmersamt för de icke organiserade lastbilägarna och de mejeriföreningar, som hålla sig med egna bilar. De ha inte tillgång till någon speciell organisation och några ombudsmän, som kunna tillvarata deras intressen. Jag hoppas också, att herr statsrådet med sitt uttalande om försörjningspolitiska perspektiv av ledsam art inte åsyftade mjölkleveranserna.

Det är som sagt sättet för genomförandet av denna ransonering som föranlett mig att framställa denna fråga. Man skulle här kunna visa fram många exempel på att ransoneringssystemet inte har fungerat på ett tillfredsställande sätt. Hemma i mitt län har i tidningspressen talats om att yrkesutövare med fullständigt likartat behov i Älvsborgs län fått t. ex. 120 liter för tvåmånadersperioden, medan yrkesutövare med samma behov i ett annat län fått inte mindre än 900 liter. Det har också talats om att ett 20-tal droskbilägare i Borås den 5 maj inte hade fått någon som helst tilldelning.

I ett annat tidningsuttalande har sagts, att tjänstemän i en länsstyrelses bensinavdelning svarat, när man frågat efter mera bensin: Har ni inte hamstrat bensin, får ni skylla eder själva. Ett system, det vill jag sluta med, som från början fungerat på sådant sätt, måste man väl ändå säga är ganska otillfredsställande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 235, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 236, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande ersättning i vissa fall enligt förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

nr 237, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 238, angående vissa ersättningar av statsmedel till arbetstagare som drabats av silikos (stendammslunga);

nr 239, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 240, angående klassificering av trafikanstalterna vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar;

nr 246, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303) så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

nr 250, angående grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex; och

nr 251, angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 209, angående vissa avlöningsm. fl. anslag under rikstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 m. m.;

nr 220, angående vissa anslag till fångvården m. m.; och

nr 231, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;

till bankoutskottet propositionen, nr 234, angående ändring i förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 241, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 242, angående godkännande av ackord i fabrikören Carl Johan Carlssons i Nyland konkurs;

till utrikesutskottet propositionen, nr 243, angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande varuutbytet;

till det särskilda utskott kamrarna beslutat tillsätta propositionen, nr 244, med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 245, med förslag till lag om ändring i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 247, angående anslag till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved m. m.

§ 6.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna: nr 535 av herr *Lindahl m. fl.* och nr 536 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.* samt

till statsutskottet motionerna: nr 537 av herr *Lundquist m. fl.*; nr 538 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*; nr 539 av herr *Kyling*;

Befordringsgången för domstolsjurister.

nr 540 av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*;

nr 541 av herr andre vice talmannen *Carlström m. fl.*;

nr 542 av herr *Fagerholm*;

nr 543 av herr *von Friesen m. fl.* och
nr 544 av herr *Edberg m. fl.*

§ 7.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Ersbacken vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående tillvaratagandet av ortsbefolkningens intressen vid genomförandet av vissa vattenregleringsföretag.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Jansson* i Aspeboda vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående tillgodoseende av folkskolans behov av lokaler.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat

konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående visst förtydligande av lagen om val till riksdagen; och

statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Befordringsgången för domstolsjurister.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående dels anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, dels ock anslag för budgetåret 1948/49 till hovrätterna: avlöningar.

I propositionen nr 146 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementets ärenden för den 5 mars 1948, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade grunder för reglering av befordringsgången beträffande viss icke-ordinarie personal vid domstolarna,

dels fatta vissa närmare angivna beslut angående hovrätternas och häradsrätternas personalförteckningar,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som föranledes av vad departementschefen anförde.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under andra huvudtiteln (punkt 16, s. 46—55 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementets ärenden för den 3 januari 1948) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i hovrätternas personalförteckning vidtaga de ändringar som av departementschefen angivits, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1948/49, dels ock till Hovrätterna: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 332 700 kronor.

Över Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1 gjorda framställning om anslag till hovrätterna: avlöningar hade utskottet yttrat sig i utlåtande den 2 mars 1948, nr 2, punkt 13:o (s. 12—17). Vid behandling i kamrarna av utskottets nämnda utlåtande nr 2 hade ifrågakörande punkt 13:o återförvisats till utskottet för ny behandling.

Enligt Kungl. Maj:ts i propositionen nr 146 framlagda förslag skulle för hovrätternas fiskalspersonal befordran till lönegrad Ce 27 kunna äga rum efter 1½ års tjänstgöring i lönegrad Ce 25.

Utskottet hemställde i sitt utlåtande nr 97, att riksdagen måtte

1) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna de grunder för reglering av beföringsgången beträffande viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, som utskottet i sin motivering förordat;

2) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag fatta vissa under a)—f) närmare angivna beslut angående hovrätternas och häradsrätternas anställnings- och avlöningsförhållanden ävensom anslag till hovrätterna.

Utskottets förslag innebar i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag den ändringen, att uppflyttning från lönegrad Ce 25 till lönegrad Ce 27 skulle ske först efter 3 år.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Lindström, André*n, fröken *Andersson*, herrar *Wallentheim, Staxäng* och *Boman* i Kieryd, vilka ansett det med 1) betecknade momentet av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna de grunder för reglering av beföringsgången beträffande viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, som angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 5 mars 1948.»

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BOMAN i Kieryd: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande finnes fogad en reservation. Meningarna dela sig så tillvida, att utskottsmajoriteten hävdar, att de befattningshavare, varom här är fråga, skola uppflyttas i lönegrad Ce 27 efter tre års tjänstgöring, medan reser-

Beföringsgången för domstolsjurister.

vanterna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, som innebär att uppflyttning skall kunna ske redan efter 1½ års tjänstgöring.

Jag måste erkänna, herr talman, att det är med mycket stor tvekan jag tar till orda, då jag vet med vilken kunnighet och skicklighet utskottets ärade vice ordförande kommer att föra utskottsmajoritetens talan. Emellertid vill jag ha sagt, att min erfarenhet från en snart 15-årig tjänstgöring såsom nämndeman lärt mig vilka svårigheter som kunna föreligga vid rekryteringen av personal till våra domstolar. Jag vill allvarligt understryka departementschefens uttalande om nödvändigheten av att åtgärder vidtagas för underlåtande av rekryteringen till domstolarna. Man vill måhända göra gällande, att vi här endast ha att göra med den personalbrist som för närvarande är märkbar på alla områden. Men man får inte, herr talman, jämställa domstolarna med övriga institutioner i samhället. Det är ett samhällsintresse av första ordningen, att man framför allt tillser att domstolarna alltid ha tillräckligt med kvalificerad personal.

Jag skall, herr talman, inte ingå på någon närmare argumentering för departementschefens förslag, utan jag vill nöja mig med att helt och hållet instämma i och understryka de synpunkter, som framförts i propositionen.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, vilket innebär bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad.

Häruti instämde herrar *Staxäng, Rylander* och *Mosesson*.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Statsutskottet har ju den alltid återkommande och otacksamma uppgiften att tillse, att löneförhållandena för olika befattningshavare stå i en viss korrespondens med varandra. Det går inte för sig att man låter en personal-

Befordringsgången för domstolsjurister.

grupp gå före den andra, ty det medför konsekvenser i form av liknande krav från de andra grupperna, krav som riksdagen har svårt att avvisa. Det är ur denna synpunkt, som jag här företräder den ståndpunkt, som statsutskottets majoritet intagit.

Den fråga som tvisten här gäller är avlöningsställningen för den fiskalsutbildade personalen i hovrätterna. Man får icke lov att se denna fråga isolerad. Man måste, som jag sade, se frågan i sammanhang med avlöningsställningen för vissa andra personalgrupper. Riksdagen hade i fjol att taga ståndpunkt till frågan om lönesättningen för de juristutbildade personalgrupper, som tillhöra den statliga administrationen. Denna fråga hade utretts av en särskilt tillsatt kungl. kommitté. Jag skulle vilja säga, att den tvist, som i det nu föreliggande ärendet råder mellan statsutskottets majoritet och herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, sammanhänger med de olägenheter, som uppkomma för de olika departementscheferna genom åtgärder vidtagna av någon av deras kolleger. Här har sålunda herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tillsatt en kommitté med uppdrag att utreda den fråga jag nyss angav. Denna kommitté är den s. k. 1944 års personalutredning, i vilken jag varit ledamot. Vi hade sålunda i uppdrag att framkomma med förslag till en reglerad befordringsgång för amanuenspersonalen. Denna personal delades upp i två kategorier, nämligen den juristutbildade personalen och den övriga personalen. Med den juristutbildade personalen avses den grupp av aspiranter som avlagt juris kandidatexamen och sedermera tjänstgjort såsom tingsnotarier under den stipulerade tiden $2\frac{1}{2}$ år. För denna högre grupp av amanuenser fastställde 1947 års riksdag i anslutning till personalutredningens och Kungl. Maj:ts förslag en befordringsgång, som innebär följande. Omedelbart vid anställandet placeras

amanuenserna i lönegraden Cf 19. Efter ett år komma de i lönegraden Ce 22, där de få stanna i två år. Därefter placeras de i lönegraden Ce 23, där de likaledes få stanna i två år, varefter de uppflyttas i lönegraden Ce 24. Den juristutbildade amanuenspersonalen inom administrationen har sålunda en befordringsgång fram till lönegraden Ce 24 av fem år.

Även den personal, varom nu är fråga, har avlagt juris kandidatexamen och har tjänstgjort såsom tingsnotarier vid häradsrätt under $2\frac{1}{2}$ år. Då de gå in i hovrätterna såsom fiskalsaspiranter, placeras de enligt gällande befordringsgång liksom amanuenserna i lönegraden 19 — dock icke i Cf 19, vilket innebär placering såsom aspirant, utan i Cg 19, vilket betyder att de betraktas såsom extra tjänstemän. I lönegraden Cg 19 få fiskalsaspiranterna stanna mellan ett halvt och ett år. De äro sålunda därvidlag något gynnsammare ställda än amanuenserna inom den administrativa förvaltningen. Efter denna tid erhålla de befattning såsom extra fiskal med placering i 23 lönegraden — sålunda icke 22 lönegraden såsom amanuenser. De äro alltså gynnsammare ställda än amanuenserna icke blott beträffande tidpunkten för uppflyttningen utan även i fråga om den lönegrad, till vilken uppflyttning sker. Detta medgav 1947 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 268. Jag erkänner att det var med någon självövertvinnelse som jag godtog Kungl. Maj:ts förslag på den punkten, ty det innebar ju ett frångående av en av förutsättningarna för arbetet inom 1944 års personalutredning, nämligen att de juristutbildade amanuenserna skulle i möjligaste mån likställas med domaraspiranterna. Genom riksdagens beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 268 fingo sålunda domaraspiranterna ett försteg framför amanuenserna. Jag godtog detta förslag i sammansatta stats- och första lagutskottet, och jag har alltså icke här

någon anledning att beklaga den uppgörelsen. Jag har velat erinra om detta för att understryka att det redan nu är ett faktum, att fiskalspersonalen inom hovrätterna är bättre ställd än kollegerna med samma utbildning inom administrationen.

Såsom jag förut nämnde få amanuenserna tillbringa två år i lönegraden Ce 22 och ytterligare två år i lönegraden Ce 23. De extra fiskalerna bli emellertid efter omkring 1½ års tjänstgöring i sistnämnda lönegrad befordrade till extra ordinarie tjänstemän och placeras då i lönegraden Ce 25. Såsom kammarens ledamöter erinra sig från den redogörelse jag lämnat har den juristutbildade personalen inom administrationen efter fem år kommit upp i lönegraden Ce 24. Man kan sålunda konstatera, att domarpersonalen — av skäl som jag i detta sammanhang inte har någon som helst anledning att diskutera — placerats avsevärt gynnsammare än personer med samma kvalifikationer och samma tjänstetid inom administrationen. De extra ordinarie fiskalerna sändas så på nytt ut på tjänstgöring i häradsrätterna, där de få befattning såsom tingssekreterare enligt domsagostadgan. De äro där placerade i sin lönegrad Ce 25, och stanna normalt i häradsrätterna i tre år.

Med anledning av vad den ärade representanten för reservanterna anförde vill jag säga, att jag inte är så värt övertygad av skälet att det skulle vara svårigheter att rekrytera domstolarna. Jag har varit ledamot av en annan kungl. kommitté än den jag förut nämnt, nämligen den s. k. domarutredningen. Denna var icke tillsatt av chefen för finansdepartementet utan av chefen för justitiedepartementet — visserligen en annan departementschef än den nuvarande, men jag får väl ändå hoppas att jag har åtnjutit något förtroende inom detta högt ärade departement. Vid mitt arbete i den utredningen fann jag det icke ådagalagt, att det var

Befordringsgången för domstolsjurister.

några svårigheter att rekrytera domstolarna på det stadium, varom nu är fråga. Svårigheterna i det avseendet äro att finna på annat håll, och de sammanhänga sannolikt inte med vare sig avancemangsmöjligheterna eller lönesättningen utan med samhällets behov att taga i anspråk arbetskraft med de kvalifikationer, varom här är fråga. Detta kan exemplifieras av att en mycket stor del av hovrätternas och justitirevisionens högt kvalificerade tjänstemän i högre lönegrader än dem vi nu tala om användas för statliga uppgifter på åtskilliga andra områden. Jag är sålunda icke övertygad om att de skäl som reservanternas förespråkare anført skulle kunna tala för en annan lösning av denna fråga än statsutskottets majoritet stannat för.

Jag återvänder emellertid nu till tingssekreterarnas fortsatta vandring på vägen mot de högre domartjänsterna. Efter omkring tre års tjänstgöring i häradsrätt återvända de till hovrätten, där de tilldelas fiskalstjänst och fortfarande stå kvar i lönegraden Ce 25. Där få de stanna längre eller kortare tid — beroende på de särskilda förhållandena i varje hovrätt — för att sedan erhålla förordnande såsom adjungerad ledamot med vikariatsersättning efter särskilda grunder (29 lönegraden). Slutligen följer förordnande såsom assessor i 32 lönegraden. Amanuenserna stanna som jag sade i lönegraden Ce 24, det vill säga samma lönegrad där andre kanslissekreterare eller byråsekreterare äro placerade. Vi veta hur länge det kan dröja, innan de nå befördran till förste kanslissekreterare eller förste byråsekreterare, vilka befinna sig i 27 lönegraden. Men domarpersonalen har som framgår av vad jag förut sagt möjlighet att avancera till 29 och sedermera 32 lönegraden.

Jag kommer emellertid nu till den fråga varom tvisten står. 1944 års personalutredning hade förliden höst att yttra sig över ett från hovrätterna

Befordringsgången för domstolsjurister.

framkommet förslag, att de fiskaler som efter tjänstgöring såsom tingssekreterare återvända till hovrätten skulle kunna efter viss tid erhålla uppflyttning till 27 lönegraden. Personalutredningen föreslog, att den tid efter vilken dylik uppflyttning skulle få ske skulle bestämmas till omkring tre år efter det vederbörande erhållit ställning såsom extra ordinarie fiskal. Kungl. Maj:t har nu nedsatt denna tid till 1½ år. Detta förslag innebär sålunda, inte bara — vilket personalutredningen ansåg rimligt — att en efter tingssekreterartjänstgöringen till hovrätt återvändande fiskal skall kunna tilldelas viktigare göromål, vilket i och för sig motiverar uppflyttning från 25 till 27 lönegraden, utan det betyder även, att uppflyttning till 27 lönegraden kan ske redan under tingssekreterartjänstgöringen.

Jag måste för min del betrakta detta såsom ganska orimligt. Detta är väl närmast beroende på att jag ser denna fråga mer ur löneregleringssynpunkt än ur domarsynpunkt. Jag vet inte om domarsynpunkten i detta avseende skall ha någon betydelse, men jag förmodar att man anser det. Såvitt jag kan bedöma saken — och jag har åtskillig erfarenhet på detta område — skulle emellertid ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag betyda ett upprivande av den befordringsgång för den juristutbildade personalen inom förvaltningen, som fjolårets riksdag fastställde. De ledamöter av riksdagen som rösta på detta förslag — jag har erfarit att första kammaren med stor majoritet bifallit Kungl. Maj:ts förslag — få vara beredda på att riksdagen, jag förmodar redan år 1949, ställs inför konsekvenserna härav såvitt angår annan personal med samma utbildning. Det är möjligt att man anser att så bör ske, men jag är för min del i nuvarande läge icke beredd att förorda en dylik ståndpunkt. Jag tycker sålunda att personalutredningens förslag, som innebär en uppflyttning till 27 lönegraden skall

ske efter en tidrymd av 3 år, är rimligt och rättvist. Man kan under sådana förhållanden inte säga annat än att domarpersonalen i jämförelse med alla sina kolleger inom statsförvaltningen i alla fall allt fortfarande kommer att intaga en synnerligen gynnad ställning i lönehänseende. Det är ett faktum, som inte kan bortresoneras.

Nu kan man möjligen göra gällande, att åtskilliga skäl tala för att domarna även i det avseendet skulle vara bättre ställda än alla andra. Jag vill ju erkänna att mitt ledamotskap av 1943 års domarutredning bjöd mig många tillfällen att bli uppfostrad i detta avseende, ty de ledamöter av densamma som hade domarkompetens, uraktlätto icke något tillfälle att söka övertyga oss lekmän om vilken ställning i samhället domarna intaga, vilken utomordentligt högt kvalificerad arbetskraft de representera och vilka starka skäl detta innebure för en hög placering i lönehänseende. Även om jag sålunda har bibringats uppfostran i detta avseende och i långa stycken är beredd att vara med om det resonemang, som härav kan bli en följd, är det klart att jag inte kan följa med hur långt som helst. Jag tycker att det är ett ganska långtgående medgivande från min sida, då jag varit beredd att i personalutredningens biträda uppflyttningen av fiskalstjänsterna till 27 lönegraden efter en tid av 3 år. Jag har redan givit skäl för att jag inte velat vara med om att göra denna uppflyttning i lönehänseende redan efter 1½ år. Jag anser inte en sådan ståndpunkt vara riktig, för såvitt man inte vill gå in för justeringar i lönehänseende på andra områden, något som jag för min del nu inte är beredd att göra. På grund härav anser jag att de starkaste skälen tala för ett bifall till den ståndpunkt, som intagits av statsutskottets majoritet, vilken anslutit sig till det förslag, som har framlagts av de sakkunniga, som ha behandlat inte bara lönefrågorna för domaraspiranter utan även lönefrågor

för en del andra grupper av statstjänstemän, vilka i fråga om utbildning och allmänna kvalifikationer på intet sätt kunna anses stå under den grupp av statliga befattningshavare, vilkas lönefrågor vi nu diskutera.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Yrkandena under andra huvudtiteln präglas i år självfallet av den största sparsamhet och återhållsamhet. Kraftiga inskränkningar i anslagsäskandena ha gjorts, och de få förbättringar, som jag har ansett mig kunna föreslå, kräva mycket obetydliga belopp. Men de förslag, som jag trots det svåra ekonomiska läget har ansett mig kunna framföra, äro så mycket mera angelägna.

Det är ett sådant förslag som just nu är föremål för överläggning i kammaren. Frågan gäller, som de föregående ärade talarna omnämnde, hovrättsfiskalernas löneställning på ett visst stadium av deras befordringsväg. Någon meningsskiljaktighet råder icke beträffande den lönegrad, som de skola uppnå, utan frågan gäller bara efter vilken tid detta skall ske. Utskottsmajoriteten har föreslagit att denna uppflyttning skall äga rum efter en väntetid på 3 år. Reservanterna ha i anslutning till propositionen föreslagit att det skall ske efter 1½ år. I pengar räknat spelar hela frågan en mycket obetydlig roll. Det i propositionen framlagda förslaget — jämte andra förslag — föranleder icke någon omräkning av anslaget.

Det är emellertid för att framhålla en annan synpunkt på denna fråga, som enligt min mening är värd det största beaktande, som jag nu har tagit till orda. Därvid måste jag tyvärr vända mig mot den föregående ärade talaren. Enligt min syn på saken har denna fråga mycket stor praktisk betydelse. Re-

Befordringsgången för domstolsjurister.

den föregående år utlovades åt hovrättsfiskalerna och tingssekreterarna en löneförbättring. Jag vet att de yngre juristerna och deras organisationer fästa det allra största avseende vid detta löfte. Om man inte skulle gå längre än utskottets majoritet föreslagit, skulle löneförbättringen inträda på ett så sent stadium, att den icke finge någon större praktisk betydelse. Ty efter den av utskottet föreslagna tiden få åtminstone för närvarande de äldre fiskalerna, som det här är fråga om, mycket fort adjunktion. De bli alltså förordnade till ledamöter i hovrätterna och komma därmed upp i högre lönegrad, nämligen den 29. Skall det alltså bli någon praktisk nytta med detta förslag, såsom de yngre juristerna på grund av mitt löfte förra året ha haft anledning att hoppas, måste beslut fattas i enlighet med reservationen.

Jag vill för att understryka vikten av denna till synes ganska obetydliga fråga erinra om att det är fiskalskåren i hovrätten, alltså den tjänstemannagrupp det här gäller, som praktiskt taget utgör hela rekryteringsbasen för domarkåren i landet. Det beror alltså på hovrättsfiskalskårens sammansättning och kvalifikationer, hurudan landets framtida domarkår skall vara beskaffad.

Som skäl för att dröja med uppflyttningen i högre lönegrad har utskottet uppdragit en jämförelse med förvaltningsjuristerna. Jag vill då framhålla — såsom också påpekats i propositionen — att det är rätt vanskligt att göra en sådan jämförelse. Dessa bägge grupper av statstjänstemän börja visserligen sin bana på samma sätt. De avlägga juris kandidatexamen och sitta ting. Men när sedan deras vägar skiljas, när fiskalerna gå domarbanan och deras kamrater från tingstjänstgöringen söka sig till administrativa fält, bli dessa gruppers uppgifter och framtid i flera avseenden olikartade. Till att börja med har hovrättsfolket att underkasta sig en mycket längre prøvotid än de ad-

Beföringsgången för domstolsjurister.

ministrativa tjänstemännen. De senare ha en provotid på ett år, hovrättsfiskalerna en provotid på 2 till 2½ år. Det råder inte heller något tvivel om att tjänstgöringen som fiskal i hovrätterna är mycket mera ansträngande än vad genomsnittligt är fallet med tjänstgöringen i andra verk. Det är klart att det finns enstaka tjänster inom statsförvaltningen, innehavda av personer på motsvarande åldersstadium, som kunna jämföras med dessa fiskaltjänster. Men i stort sett tror jag det är allmänt erkänt att av fiskalskåren utpressas, såväl kvalitativt som kvantitativt, en större arbetsprestation än av praktiskt taget alla andra grupper av tjänstemän. Vidare — och detta sammanhänger härmed — underkastas hovrättsfolket en mycket hårdare och strängare gallring, som i stort sett inte har någon som helst motsvarighet inom andra civila ämbetsverk. Detta sker framför allt med hänsyn till de uppgifter som hovrättsjuristerna i framtiden skola inneha. Jurister som gå i ett vanligt ämbetsverk kunna ju sluta på olika mer eller mindre betydelsefulla poster. Det finns i alla vanliga ämbetsverk lägre tjänster, där en skötsam och ordentlig tjänsteman kan göra mycket nytta utan att det krävs så synnerligen kvalificerat arbete och så särskilt stort ansvar av honom. Men sådana platser finnas ju inte inom domarkåren. Alla domartjänster äro ju mycket kvalificerade befattningar. Jag menar alltså, att det är fel att jämföra hovrättsfiskalernas framtida uppgifter med ämbetsmannajuristers i allmänhet. De måste jämföras med sådana ämbetsmannajurister — och det är nog ett relativt fåtal — som kunna tänkas sluta på lika viktiga och ansvarsfulla befattningar som domartjänsterna utgöra. Till följd av detta har sedan gammalt hovrättsfolket underkastats en mycket strängare gallring än som sker på andra områden. Vidare är det så — och det förhållandet har särskilt aktualiserats på senare år — att de yngre juristerna i hovrätterna äro skyldiga att mottaga

förordnanden, ofta på ganska korta tider, och flytta omkring till olika platser som vikarier för häradshövdingar och andra underrättsdomare, som tingssekreterare och i andra befattningar. Det gäller här i alla fall inte helt unga personer utan något äldre, som oftast äro gifta. De få på detta sätt bära en börda för förflyttningar, som i stort sett inte har någon motsvarighet på andra förvaltningsområden. Härtill kommer slutligen att det just på grund av den starka gallringen i hovrätten och därav följande genomsnittliga höga kvalitet inom kåren föreligger en mycket kraftigare efterfrågan från andra håll just på denna personalkategori än vad som i allmänhet är fallet beträffande andra yngre tjänstemän. Kommuner och enskilda företag locka ofta de bästa av denna personalkategori ifrån domarbanan till andra, ofta mycket högt betalda tjänster.

Jag måste — trots att jag återigen får lov att vända mig mot den föregående ärade talaren — säga, att jag för min del har mycket stora bekymmer för hovrätternas personal- och rekryteringsfråga. Presidenterna i hovrätterna komma ofta till mig med samma svåra problem: Hur få en tillräckligt omfattande och tillräckligt kvalificerad rekrytering av hovrättspersonalen? På den punkten har man att dragas med allvarliga bekymmer.

Om det i Kungl. Maj:ts proposition och reservationen framlagda förslaget skulle godtagas, sade herr Eriksson, att befordran till den högre lönegraden skulle inträda redan när vederbörande är i tjänstgöring som tingssekreterare. Detta är riktigt. Men jag kan inte se att det ligger något fel däri. Ty tingssekreterarna ha i praktiken inte kommit att få den uppgift, som man kanske först tänkte sig, nämligen ett sådant sekreterararbete, som deras titel antyder. De äro i flertalet fall i själva verket biträdande häradshövdingar, alltså ensamma domare i underrätter, och ha där ett utomordentligt stort ansvar, som

Befordringsgången för domstolsjurister.

mycket väl skulle kunna motivera en betydligt högre löneställning i och för sig, om det inte vore fråga om en passageplats. Jag har åtminstone svårt att förstå, hur ett bifall till reservationen skulle kunna få så betydelsefulla konsekvenser för den administrativa personalens lönefrågor som herr Eriksson angav. Jag har nyss försökt utveckla, att man inte kan göra någon direkt jämförelse mellan de två grupper av tjänstemän, som det här är fråga om, eftersom det råder så stora olikheter mellan dem i flera avseenden. Jag får ju tacksamt erkänna att även utskottsmajoriteten de facto har gått med på detta, ty också dess förslag innebär att hovrättsjuristerna sätts i en något bättre ställning än andra förvaltningsjurister. Jag kan alltså inte förstå, att Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna medföra så vittgående konsekvenser i andra hänseenden.

Som jag redan har antytt är skillnaden mellan utskottsmajoritetens förslag och reservationen mycket obetydlig i pengar räknat. Däremot kan saken få mycket stor betydelse för hela domarkårens rekrytering, och för denna rekrytering har man som jag nyss framhöll anledning att just nu hysa stora bekymmer. För en liten stund sedan har första kammaren med ganska stor majoritet bifallit reservationen, och jag hoppas nu varmt, att även denna kammarare skall göra detsamma.

Herr **GEZELIUS**: Herr talman! Herr Eriksson i Stockholm åberopade de erfarenheter han vunnit från 1943 års domarutredning och nämnde därvid att hans domarkompetenta kolleger bland de sakkunniga hade sökt övertyga honom dels om vikten av en kvalitativt god rekrytering på domarbanan och dels om att denna rekrytering mötte svårigheter. På sistnämnda punkt hade herr Eriksson inte blivit övertygad av sina medsakkunniga.

Då jag var med i 1943 års domarutredning och sålunda kan konstatera, att

jag misslyckats i att övertyga herr Eriksson i Stockholm om betydelsen av en kvalitativt god rekrytering på domarbanan och att det föreligger fara för att en sådan inte skall kunna ske, har jag begärt ordet. Efter justitieministerns klarläggande anförande behöver jag inte närmare motivera, varför jag är övertygad om att endast ett bifall till reservationen kan trygga en kvalitativt god rekrytering på domarbanan. Jag gav uttryck åt samma uppfattning även i domarutredningen. Det måste vara fel att göra jämförelse mellan den administrativa personalen och personalen på domarbanan såsom herr Eriksson i Stockholm gjorde.

Denna fråga är mera betydelsefull än den måhända kan synas vara för många av kammarens ledamöter. Den är av så stor vikt, att jag för min del inte velat underlåta att begära ordet och instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr **ERIKSSON** i Stockholm: Herr talman! Jag måste säga att den tränade advokat, som nyss talade, har inlagt en helt annan betydelse i vad jag sade ifrån talarstolen än vad jag själv gjorde. Jag har inte alls talat om att jag inte var övertygad om nödvändigheten att ha en god rekrytering på domarbanan utan jag har endast sagt, att jag inte blivit övertygad om att domartjänsternas innehavare vare sig äro bättre tjänstemän än andra eller bättre människor än andra. Jag vill tro, att de äro ungefär likadana som andra människor, och för dem gäller väl samma sanning som brukar sammanfattas i orden: jag fattig, syndig människa. Jag tycker att det skulle vara nyttigt om domarna då och då läste ingressen till denna vår kyrkas syndabekännelse. Domarna äro visserligen en högt stående kår med goda kvalifikationer, men det är en självhävdelse, som icke är riktigt klädsam, när de vilja göra gällande, att de äro bättre än alla andra.

Befordringsgången för domstolsjurister.

Efter vad jag nu har sagt tror jag inte, att jag har någon gås oplockad med herr Gezelius. Jag begärde emellertid ordet närmast för att säga några ord i anslutning till statsrådets anförande. Jag känner igen hans argument från olika sammanhang. Det första argument, som han anförde, gällde den praktiska nyttan av denna uppflyttning till 27 lönegraden redan efter ett och ett halvt år och icke efter tre år, som eljest är brukligt. Ganska snart efter denna treårsperiods slut skulle tjänstemännen i fråga redan med det nuvarande lönesystemet erhålla en löneställning, som svarar häremot. Detta är ett argument. Men eftersom vi ha en treårsperiod fastställd för normal uppflyttning i löneklass beträffande alla statstjänstemän, utgör detta argument icke något skäl för mig att här förorda en uppflyttning redan efter ett och ett halvt år, när alla andra statstjänstemän få vänta tre år. Jag frånser här den befordringsgång, som nu gäller för vissa personalgrupper, vilka jag berörde i mitt tidigare anförande.

Det andra av statsrådet anförda argumentet var, att arbetet för fiskalspersonalen är så hårt och ansträngande. Detta vet jag. Men, herr statsråd, samma är förhållandet även för andra statstjänstemän. Det är icke riktigt, som man ofta vill göra gällande, att juristutbildad personal, som går den administrativa vägen, utför ett arbete av icke alltför viktig art. Statsrådet antydde något om att han hade den uppfattningen. Så är icke förhållandet. Det kan visserligen förekomma här och där, men det är icke riktigt att framställa detta som en regel.

Att gallringen bland domstolsjuristerna är hårdare än på andra områden hänger samman med systemet. Man måste nämligen göra rekryteringsbasen tillräckligt vid för att få fram de bästa krafterna till toppen. Eftersom domarpersonalen kan liknas vid en pyramid med ganska stor höjd och vilken såle-

des är smal uppåt, måste man gallra bort en avsevärd del av aspiranterna. Man har helt enkelt icke tjänster till alla aspiranterna. Detta förhållande sammanhänger som sagt med hela systemet och är enligt min uppfattning icke något argument för en högre löneställning för befattningshavarna i fråga.

Som argument har vidare anförts den förflyttningsskyldighet, som gäller för de unga domaraspiranterna. De kunna tjänstgöra både i domsagorna som vikarier för häradshövding, biträdande domare eller tingssekreterare och i städernas domstolar. Jag känner väl till detta. Men det förhåller sig på det sättet, att vi inom vår vittutgrenade statsförvaltning ha åtskilliga kategorier tjänstemän, som ha en förflyttningsskyldighet av betydligt större räckvidd än den här ifrågavarande. I mitt tidigare arbete som lönereglerare har jag aldrig varit med om att man tagit någon hänsyn till denna förflyttningsskyldighet vid själva lönesättningen.

Statsrådet sökte bagatellisera de konsekvenser, som jag utmålade i mitt förra anförande. Statsrådet trodde icke, att konsekvenserna skulle bli så vittgående. Den saken tål emellertid att diskuteras. Jag har den bestämda uppfattningen, att, lika väl som ett brev kommer fram, om man skickar det på posten, konsekvenser komma att uppstå, så snart tiden blir mogen. Det finns krafter i vårt samhälle, som säkert komma att sörja för den saken.

Herr talman! Jag har således icke funnit anledning att på någon punkt frånträda den grunduppfattning, som jag gav uttryck åt i mitt förra anförande. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Efter herr Erikssons i Stockholm grundliga anföranden kan jag fatta mig kort.

Jag kan icke underlåta att uttala en varning till kammaren för att i detta

Befordringsgången för domstolsjurister.

ärende följa departementschefen. Det förhåller sig nämligen på det sättet, som herr Eriksson säger, att ett bifall till departementschefens förslag kommer att draga med sig en hel mängd konsekvenser i andra fall. Det är kanske ett begränsat fåtal, som direkt berörs av den fråga, vi nu behandla. Men det finns andra grupper i statsförvaltningen med jämförlig utbildning och tjänsteuppgifter, som naturligtvis ovillkorligen komma att kräva precis samma löneförbättringar, som här föreslås. Jag sitter med som ledamot i en lönekommitté, där vi just ha dessa tingsutbildade jurister som förebild vid lönesättningen. Denna lönesättning gäller hundratals, för att icke säga tusentals befattningshavare. Det torde knappast kunna undvikas, att, om riksdagen nu går med på den av departementschefen föreslagna befordringsgången inom hovrätterna, detta drager med sig som en konsekvens att även de övriga juristerna i statstjänst måste få samma förmåner.

Enligt min mening skulle riksdagen göra klokt i om den icke utan vidare gick med på dessa ständiga förslag om löneförhöjningar. Vi ha ju alla fått erfara vilka stora belopp det rör sig om vid de förbättringar, som redan äro vidtagna.

Herr Gezelius ville göra gällande, att det är rekryteringen, som är i fara. Vi ha här i riksdagen och annorstädes ofta hört det ropet så fort en grupp av befattningshavare icke får en begärd högre löneställning. Jag tror emellertid, att man kan taga det argumentet med största lugn. Vi få nog de befattningshavare, som behövas, även om vi följa utskottets förslag.

Herr talman! Med dessa korta ord hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr GEZELIUS: Herr talman! Jag vill endast göra ett förtydligande i anslutning till herr Rubbestads anfö-

rande. Jag talade icke om rekryteringen över huvud taget utan endast om möjligheterna att få en kvalitativt sett god rekrytering av domarkåren. Det finns säkert folk, som söker sig dit. Men det gäller att få välkvalificerade sökande.

Herr RYLANDER: Herr talman! Statsrådet och chefen för justitiedepartementet har ju här så utförligt och uttömmande redogjort för sin ståndpunkt, att kammaren borde ha blivit övertygad om det riktiga i hans förslag.

Jag kan i allt ansluta mig till vad statsrådet anförde. Jag vill särskilt understryka faran av att man alltför mycket pressar denna jämställdhet mellan förvaltningsjuristerna och domaraspiranterna. Jag skall här taga ett exempel, som borde vara belysande för kammarens ledamöter. Hur ofta kommer en förvaltningsjurist att efter endast ett fåtal år ens under den kortaste tid få uppehålla en chefspost sådan som den domaraspiranterna nära nog ständigt beklädas med? Aldrig. De unga hovrättsjuristerna däremot få under sin befordringsgång uppehålla olika poster, där de ha att träffa de viktigaste avgöranden. De måste många gånger taga hela domaransvaret i exempelvis en stor domsaga på sina unga axlar. En ung tingssekreterare sitter kanske ena dagen i hovrätten i en relativt underordnad ställning. Nästa dag kanske samme hovrättsjurist som vikarie för en häradshövding dömer till livstids straffarbete. Var och en bör således förstå, att det bör föreligga en viss skillnad i befordringsgången mellan domstolsjuristerna och förvaltningsjuristerna.

Statsrådet har vidare berört, att domstolsjuristerna måste fullgöra sin tjänstgöring under befordringsgången på skilda platser. Domstolsjuristerna få många gånger draga i väg genom halva riket och därvid taga med sig sin familj, om de bildat en sådan, för att på

Befordringsgången för domstolsjurister.

tjänstgöringsorten kanske icke ens kunna finna någon bostad. Dylig tjänstgöring på annan ort måste de fullgöra icke en gång utan många gånger under den ganska långvariga karriären, innan de nå en slutpost.

Jag vill här vidare särskilt understryka den oroväckande stora avgången i fråga om personal från hovrätterna. Jag ser i min dagliga verksamhet farrorna härav. Hovrätterna kunna nu icke ens tillnärmelsevis fylla det behov av kvalificerad arbetskraft, som underdomstolarna ha. Det är för min egen del en ren händelse, att jag kan fullgöra mitt uppdrag som riksdagsman. Hovrätten kunde nämligen icke ställa någon kvalificerad vikarie som ersättare för den rådman, som skulle uppehålla mitt ämbete. Detta ordnades emellertid omsider på annat sätt, men det kan mycket väl inträffa, att detta blir omöjligt i fortsättningen.

Till herr Eriksson i Stockholm vill jag särskilt framhålla, att jag icke tror på talet om att den här föreslagna befordringsgången skulle få sådana återverkningar på annat håll, som man här gjort gällande. Det har ju tvärtom i propositionen betonats, att det härvidlag gäller ett särfall. Hur skola då kommande riksdagar kunna uppfatta nu föreslagna ändring som ett prejudikat. För mig framstår det som aldeles självklart, att departementschefens förslag icke är prejudicerande. En ändring i domaraspiranternas löneställning i förhållande till förvaltningsjuristernas föreslås ju just därför, att en skillnad anses föreligga mellan de båda kategorierna i fråga om tjänstens ansvar m. m. under befordringsgången. Om riksdagen, som jag hoppas, godtager dessa synpunkter, kan väl riksdagens beslut sedan sväriligen åberopas till stöd för framställningar, som skulle gå ut på att upphäva den skillnad, som ansetts föreligga.

Till herr Eriksson i Stockholm vill jag till sist säga, att jag för min del

icke tror, att det finns några befattningshavare, vilka så ofta som våra domare måste slå sig för sitt bröst och säga: Jag fattig, syndig människa. Jag tror icke, att domarkåren i allmänhet utmärker sig för någon självförhävelse. Jag tror tvärtom, att domarna i stället, unga och gamla, med största ödmjukhet gå till sitt grannliga värv. Detta hindrar emellertid icke, att man bör ge dem en skäligen avlöning.

Herr talman! Med vad jag nu anfört hemställer jag om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rylander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 97, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 90 ja och 91 nej, varjämte 8 av kammarens leda-

möter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens utlänningskommission; och

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående granskningsrätt för statens sakrevision i fråga om användningen av statsunderstöd.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Skattesystemets verkningar.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning angående det gällande skattesystemets verkningar i vissa avseenden.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:116 av herr *Domö m. fl.* och II:195 av herr *Falla m. fl.* hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning rörande det gällande skattesystemets verkningar i de avseenden, som i motionerna berörts, måtte skyndsamt igångsättas ävensom att utredningens resultat och de förslag, som av utredningen kunde föranledas, måtte föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I:116 av herr *Domö m. fl.* och II:195 av herr *Falla m. fl.* om utredning angående det gällande skattesystemets verkningar i vissa avseenden icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Skattesystemets verkningar.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander, Wehtje, Hagberg* i Malmö och *Olson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottet, i anslutning till de likalydande motionerna I:116 av herr *Domö m. fl.* och II:195 av herr *Falla m. fl.*, bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning rörande det gällande skattesystemets verkningar i de avseenden, som i motionerna berörts, ävensom förelägga riksdagen de förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! När jag fick detta utlåtande i min hand, kunde jag icke låta bli att erinra mig en rad ur Fänrik Ståls sägner, som många av kammarens ledamöter säkert komma ihåg. Den strof jag tänkte på var: »Det hopp vi satt till Klingspor tycks ej fullbordat bli.» Jag vill här travestera den raden så: »Det hopp vi satt till Adolv Olsson i Gävle tycks ej fullbordat bli.» Jag gör detta uttalande mot bakgrunden av vad som hände i den stora skattedebatten i denna sal för ett år sedan den 14 juli, då riksdagen beslöt om skattereformen. I det meningsutbyte, som då utspann sig mellan bland andra bevillningsutskottets nuvarande ordförande och mig, fästes ganska stor uppmärksamhet vid det särskilda yttrande, som fogats till utskottsutlåtandet av herrar *Björnsson* och *Sundström* i Skövde. Dessa båda socialdemokratiska ledamöter i utskottet uttalade förra året i anslutning till det då föreliggande förslaget om förmögenhetsbeskattningen bl. a. att skatten, sådan den konstruerats, blir, som det hette »en extra skatt på sparande». Dessa ledamöter uttalade vidare, jag citerar ordagrant: »En dylik konstruktion av förmögenhetsbeskattningen kan vara ägnad att motverka strävandena till ökat sparande . . .»

Skattesystemets verkningar.

Det är självklart, att dessa uttalanden från detta håll blevo föremål för uppmärksamhet. För egen del tog jag fasta därpå och uppehöll mig därvid i debatten. Detta föranledde min ärade vän herr Olsson i Gävle att taga till orda. Därvidlag underströk han icke blott vad som hade utsagts i detta särskilda yttrande till bevillningsutskottets utlåtande, utan han tillade följande med adress till mig: »Men herr Hagberg kunde ju ha tillagt, att det var många, många flera i utskottet, som uttalade sin sympati för att finna en sådan linje, men den var inte möjlig att finna. Det förelåg för många hakar för att utskottet skulle ha kunnat utforma den.» Detta uttalande kompletterade herr Olsson i Gävle med följande sats: »Jag skall inte tveka ett ögonblick att uttala såsom min mening, att det är mycket möjligt att om denna sak blir klarlagd, man kanske kan komma fram efter den linjen till ett resultat.» Herr talman! Det är just detta motionärerna önska, nämligen att, för att använda herr Olssons i Gävle eget uttryck, få denna sak klarlagd. Tyvärr kan bevillningsutskottets ärade ordförande och utskottets majoritet inte vara med om detta. Men när man ytterligare fördjupar sig i deras resonemang, gör man en ganska intressant iakttagelse. Man finner nämligen, att detta utskottsutlåtande till ungefär fyra femtedelar innebär en modig uppslutning på motionärernas sida, under det att den sista femtedelen innebär någonting helt annat. Det är som om beslutssamhetens friska hy plötsligen gått över i eftertankens kränka blekhet.

Jag kan inte underlåta att här påpeka vilka djupa bugningar utskottsmajoriteten gör för motionärerna sats efter sats. Utskottet vill icke bestrida, att med hänsyn till vad som i motionerna anförts »en närmare belysning av det nya skattesystemets verkningar för vårt ekonomiska liv skulle kunna anses önskvärd». »I den mån med motionerna kan ha åsyftats att erhålla ett förutsättnings-

löst klarläggande av det nya skattesystemets verkningar», heter det vidare, »finner utskottet alltså i och för sig intet att erinra mot denna tanke». Bevillningsutskottet erinrar vidare om vad utskottet skrev förra året, då utskottet uttalade sin tveksamhet på vissa punkter när det gällde dessa viktiga ting.

Utskottet fortsätter att på detta sätt ge sin principiella anslutning till motionärernas uttalanden och anser sig kunna säga bl. a. följande: »En sådan undersökning» — alltså den som motionärerna ifrågasatt — »vilken bör ske efter objektiva grunder, kan måhända även på andra punkter vara motiverad.» Detta kompletteras genom följande anslutning till motionärerna: »Genom en utredning i ovan angivna hänseenden skulle skapas bättre möjligheter för ett bedömande, huruvida — med beaktande av alla på frågan inverkan faktorer — skäl kunna anses föreligga till ändring av förevarande lagstiftning. Av stor betydelse skulle enligt utskottets mening även vara, att genom denna utredning kunde erhållas ett ytterligare klarläggande av skattesystemets verkningar i olika avseenden.» O. s. v.

Man får säga, att det är ett ovanligt högaktningsfullt bemötande från utskottets sida av en motion. Under sådana omständigheter blir man litet överraskad, när majoriteten icke desto mindre kommer fram till ett avstyrkande. Varför anser man sig nu böra avstyrka motionärernas hemställan om en översyn av det nu gällande skattesystemets verkningar i vissa hänseenden? Jo, man menar att frågan är för tidigt väckt. Det lär vara ofrånkomligt, säger man, att skattesystemet först under någon tid måste ha varit i verksamhet. Vidare tillägger man, att tiden nu företer så onormala förhållanden, att en utredning just nu i viktiga hänseenden skulle komma att ge missvisande resultat. Beträffande talet om onormala förhållanden så är det nog riktigt, men jag undrar, mina ärade kammarledamöter, när vi

Skattesystemets verkningar.

i detta land komma tillbaka till en sådan situation, att vi kunna tala om normala förhållanden. Jag tror att det kommer att dröja så länge, att i varje fall inte herr Adolv Olsson eller jag ha några utsikter att vara med då. Det skälet för avslag tycker jag knappast är hållbart.

Då återstår det andra skälet, nämligen att skattesystemet först någon tid måste ha varit i verksamhet, innan man kan göra dessa undersökningar. Det är ganska intressant att observera, att denna tveksamhet inte alls var för handen inom bevillningsutskottet förra året. Inom utskottet konstaterade man ju från alla håll, att de föreliggande förslagen i vissa avseenden voro baserade på ganska bristfälliga utredningar. Särskilt kom ju marginalbeskattningen att verka ytterligt ojämnt och orättvist. På inflytelserikt håll inom utskottet ansåg man sig kunna uttala att de företedda förslagen i vissa avseenden voro behäftade med allvarliga »skönhetsfel», som det sades. Utskottet beaktade detta och verkställde på den begränsade tid, som då stod till disposition, vissa utredningar. Nu har någon tid förflutit. Nu ha vi till förfogande organ, som kunna göra utredningar under betydligt bättre förhållanden. Vi ha exempelvis 1944 års allmänna skattekommitté. Vi kunna också vända oss till konjunkturinstitutet. Vi arbeta inte under den press, som var för handen förra året, när vi skulle försöka få fram utskottsbetänkandet. Kort sagt är situationen nu, så vitt jag kan bedöma, ganska gynnsam för en sådan undersökning, som krävs av motionärerna. Men man vill inte vara med därom. Jag har svårt att finna något verkligt samband mellan å ena sidan den starka viljan förra året att undersöka dessa ting — viljan att utreda dessa förhållanden var så stark, att man satte i gång dessa undersökningar trots att man arbetade under en oerhört hård press — och å andra sidan den mycket svaga viljan som är för handen just nu,

när dessa undersökningar skulle kunna äga rum under mycket angenämare och lugnare förhållanden än som förelågo i föl. Jag måste finna det beklagligt, att man från utskottsmajoritetens sida inte velat lyssna till dessa förslag, som ju, vilket jag redan tidigare försökt antyda, direkt äro knutna till de uttalanden, som herr Olsson i Gävle gjorde i den stora skattedebatten förra året.

Motionärerna ha även uppehållit sig vid den differentiering i fråga om beskattningen av juridiska personer, som kom till stånd förra året, då man skilde på aktiebolagen och de ekonomiska föreningarna. Det var egentligen den enda justering riksdagen gjorde i den kungl. propositionen. Finansministern hade — principiellt riktigt enligt min mening — knutit an till den linje han tidigare förfäktat, nämligen att det skulle föreligga likställighet i beskattningshänseende mellan aktiebolag och ekonomiska föreningar. Han hemställde även om en sådan likställighet i den proposition, som förelåg förra året. Men det gick inte riktigt på det sättet. Riksdagen beslöt ju höja aktiebolagens beskattning från 32 % till 40 %, medan de ekonomiska föreningarna fingo stanna kvar vid 32 %.

Jag skall inte närmare gå in på de händelser som stå i samband med dessa beslut. Jag kan dock inte underlåta att på förekommen anledning göra ett påpekande i en speciell angelägenhet. När vi, som hade samma mening som den som finansministern, enligt min uppfattning alldeles riktigt, då företrädde, yrkade på att riksdagen skulle acceptera den princip propositionen kommit med, framböllo vi riskerna för att den ifrågasatta differentieringen av beskattningen beträffande bolagen och de ekonomiska föreningarna skulle komma att få allvarliga konsekvenser. Vi menade, att därigenom skapades först och främst ytterligt ojämma konkurrensförhållanden mellan å ena sidan aktiebolagen och å andra sidan de ekonomiska

Skattesystemets verkningar.

föreningarna. Aktiebolagen skulle få en 25 % hårdare beskattning än de ekonomiska föreningarna. Detta kunde vi inte finna vara någon gård av rättvisa. En sådan ordning stämmer inte med den exakthet, som vi bruka sträva efter, när det gäller för oss att bestämma skattesatserna.

Vi framförde emellertid även en annan betänklighet. Vi uttalade farhågor för, att en sådan differentiering av beskattningen till nackdel för aktiebolagen och till fördel för de ekonomiska föreningarna skulle komma att leda till, att bolagen så småningom, när de komme underfund med detta, komme att ombilda sig till ekonomiska föreningar för att på det sättet komma i ett gynnsammare läge, när det gällde beskattningen. Dessa våra farhågor tillmättes emellertid inte någon större betydelse. Man menade, att det var mycket osannolikt, att aktiebolagen skulle förfara på detta sätt. Jag måste verkligen säga, att vi just denna vecka blivit sannspådda, och detta nästan över förväntan. I dessa dagar har nämligen företagits en transaktion, som är intressant mot bakgrunden av den debatt, som vi hade förra året, och mot bakgrunden av de farhågor, som vi uttalade. Ett av de mera betydande bolagen här i landet har denna vecka definitivt gått över från aktiebolagsformen till föreningsformen, och detta uppenbarligen av beskattningsskäl. Det gäller det kända bolaget ASK, Aktiebolaget Svenska kolonialgrossister, ett företag som omfattar ungefär 115 av landets största kolonialgrossister. Bolaget har en omsättning — det är inte fråga om småpotatis här — på 498 miljoner kronor, alltså nära en halv miljard. Detta betydande företag anser synbarligen nu, att beskattningen ur företagets synpunkt blir gynnsammare, om man lämnar aktiebolagsformen och går över till föreningsformen. Bolaget har nu förfarit på detta sätt. Jag behöver inte påpeka för kammarens ledamöter

de statsfinansiella konsekvenser, som skulle inträda, därest liknande transaktioner komme att bli mera vanliga inom den svenska företagsamheten.

Nu skall jag, herr talman, inte ytterligare uppehålla mig vid detta ärende. Jag vill endast beklaga, att utskottsmajoriteten inte kunnat acceptera våra tankegångar så långt, att den kunnat förstå sig till att rekommendera kamrarna att godtaga dem. I princip har utskottet sats för sats givit motionärernas ståndpunkt sitt livliga erkännande, men när utskottet sedan kommer till ett verkligt avgörande, har utskottet tvekat och yrkat avslag på motionerna.

Med dessa ord hemställer jag, herr talman, om bifall till den reservation som är knuten till utskottsbetänkandet, och som avgivits av herr Velander m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag beklagar djupt, om jag gjort herr Hagberg i Malmö alltför besviken. Om han emellertid hämtar sin besvikelse ur de ting, som han här berörde i dag, så måste jag nog göra honom ännu mera ledsen med att säga, att jag kanske i framtiden gång på gång kommer att göra honom ytterligare besviken.

Det är visserligen sant, herr talman, att motionerna av herrar Björnsson och Sundström i fjol gällde förmögenhetsbeskattningen, vilken också är omnämnd i nu ifrågavarande motioner. Man kan dock inte säga, att yrkandet om den allmänna översynen av fjolårets beslut, som nu göres i högermotionerna, kan begränsas till den detalj, som motionerna av herrar Björnsson och Sundström avsågo i fjol. Hade herr Hagberg följt mitt råd i fjol och väckt en motion om just denna sak, då är det mycket möjligt att han i år kunnat räkna med ett tillstyrkande antingen av en undersökning eller en begäran hos Kungl. Maj:t om ett förslag på den

Skattesystemets verkningar.

punkten. Jag har ingen som helst anledning att rucka på det uttalande, som jag gjorde i fjol om förmögenhetsbeskattningen.

Nu är herr Hagberg mycket överraskad över utskottets motivering, och han tycker att denna inte har något samband med utlåtandets kläm. Jo, herr Hagberg, det finns verkligen ett samband här, om man inte glömmer bort det som är det väsentliga och avgörande i denna diskussion. De som stå bakom fjolårets skattebeslut äro klart medvetna om, att detta beslut lika litet som något annat skattebeslut är Guds heliga och sista ord, där ingen ruckning kan äga rum. Vi som i detta hus under många år sysslat med skatteproblem veta ju, att man gång efter annan måste göra förändringar, som betingas av den erfarenhet man vunnit. Utskottet sade redan i fjol, att i det beslut som då fattades funnos vissa punkter, efter vilka man kunde sätta åtminstone ett litet frågetecken. Särskilt beträffande två punkter — i fråga om marginalbeskattningen och beskattningen av bolagen och de ekonomiska föreningarna — upprepar utskottet i år vad det yttrade i dessa saker förra året.

Jag är villig att erkänna, att det kan framföras vissa skäl för olika behandling av bolagen och de ekonomiska föreningarna i beskattningshänseende — man kan framföra de skäl som inte minst från bondeförbundshåll gävos under debatten. Men jag är ändå mycket tveksam på denna punkt, och det är möjligt att den erfarenhet, som man kommer att samla, så småningom kan komma att föra till en förnyad prövning av dessa problem. Utskottet har ju också särskilt strukit under att det är på dessa punkter — marginalbeskattningen och beskattningen av bolagen och de ekonomiska föreningarna — som man antagligen får göra en översyn.

Men vad är nu det väsentliga här? Om högern varit lika klok som de båda

andra borgerliga partierna hade högern ställt sig den frågan: Vad är det som måste ske i denna sak, innan man kan söka sig fram till ett ökat samförstånd? Det är väl ändå ingen av oss som ett ögonblick vill förneka, att hur många tabeller man än fogar till en motion och hur många spekulationer man än lägger upp, så är allt detta i stor utsträckning konstruerat. Det kan ha sitt stora intresse, och jag erkänner mycket gärna, att när man gör en utredning för att sedan fatta ett skattebeslut, så måste man ofta förfara på detta sätt. Men tjänar det någonting till att nu, sedan beslutet trätt i kraft, försöka övertyga den majoritet som står bakom skattebeslutet genom att fortsätta med att göra upp tabeller? Det finns då blott en sak, som kan leda fram till en förändrad uppfattning. Det är det resultat, som kommer fram genom den årliga taxeringen, där man således kan avläsa de verkliga förhållandena härvidlag och inte bara teoretiskt uppgjorda tabeller. Det är mycket möjligt att det finns sådana fall, som högern återgivit i sina tabeller. Det förnekar jag inte ett ögonblick. Men jag vet ingenting om detta, utskottets majoritet vet ingenting därom, och såväl folkpartiet som bondeförbundet delade den uppfattningen, att skall man här kunna komma fram till en översyn, då finns det inget annat material att lägga till grund härför än det som framkommer genom att man granskar taxeringslängderna, genom att man går till det verkliga livet och tittar efter hur inkomstskatten verkat där, och icke hur den verkat i det tänkta fallet; man bör se efter hur bolagsbeskattningen verkat i det levande livet och icke i det tänkta fallet. Jag antar att det är, om man förfar på det sättet, som man skulle kunna hoppas få fram resultat, som gör att majoriteten, som står bakom beslutet, skall kunna låta resonera med sig.

Jag utgår från, att detta är ett riktigt resonemang. Jag tror inte att herr

Skattesystemets verkningar.

Hagberg i Malmö kan komma ifrån, att skall han kunna övertyga majoriteten om lämpligheten av att gå med på en översyn i detta avseende — utskotts-majoriteten har ju uttalat att den är beredd därtill — så är det först då detta skattesystem — som ju ändå inte verkat mer än i fyra månader — förts ut i det levande livet och vi kunna se de praktiska konsekvenserna av dess verkningar. Då är bevillningsutskottets majoritet — därmed åsyftar jag i detta sammanhang utskottets samtliga ledamöter utom högerns representanter — beredd att vidtaga den översyn, som högern nu kräver skall företagas innan man fått någon som helst erfarenhet av, hur skattesystemet verkar. Jag tror, herr talman, att detta är en hållbar ståndpunkt, och med anledning av vad jag här framhållit hemställer jag om bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få framställa en fråga till bevillningsutskottets ärade ordförande. Får jag tolka hans anförande nyss som ett uttryck för den meningen, att han skulle kunna vara med om en sådan översyn, som det här är fråga om, nästa år, då ju resultatet av ett omfattande taxeringsarbete föreligger? Är det så, att han då skulle kunna vara med om en sådan undersökning, skall jag för min del gärna ordna med att en motion som den nu föreliggande i behörig tid presenteras vid nästa års riksdag.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle kunna säga herr Hagberg, att han inte till nästa år kan presentera en tillräcklig erfarenhet. När riksdagen då skall taga ställning till frågan, kan ju inte det taxeringsresultat föreligga som är nödvändigt, därför att deklARATIONEN för det nu löpande året ju inte kommer att ske förrän i februari nästa år. Men jag

skulle tro att jag kan säga herr Hagberg, att om jag har något inflytande härvidlag, så skulle man kanske inte nästa år men året därpå kunna ta den översyn som högern nu en liten smula för hastigt har krävt.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att få ta fasta på herr Olssons i Gävle uttalande, och jag vill försäkra honom, att, därest jag tillhör denna kammare »året därpå», jag då skall dra försorg om att en sådan motion framställes.

Herr OLSSON i Göteborg: Herr talman! Det är nog riktigt och lätt att förstå, att saken förhåller sig som herr Olsson i Gävle säger, att det nu vore lönlös möda att försöka i dagens situation övertyga utskotts-majoriteten om att en ändring av det beslut som fattades vid fjolårets riksdag måste ske. Det ligger väl också någonting av värde i det argumentet, att, när en gång ställning skall tagas till denna översyn, det är bra att man då har praktisk erfarenhet att peka på. Men herr Olsson i Gävle har därmed icke bemött det påpekande som har gjorts beträffande bristfälligheten i själva förberedandet av föregående års proposition i frågan. Herr Hagberg i Malmö har antytt den situation som förelåg, när man inom utskottet icke var villig att ingå på brittena i den tidigare utredningen. Som en konsekvens av detta borde man finna, att ett igångsättande av en utredning, vars syfte skulle vara att gottgöra gjorda försummelser, icke behövde strida mot de principer som herr Olsson i Gävle nu har företrätt.

Det anspråk på en utredning som ställts i högermotionen måste anses vara i sak mycket starkt grundat, av skäl som jag här nu har antytt. Herr Hagberg i Malmö har också understrukt den motsättning som förefinnes mellan utskottets motivering och den kläm utskottet har kommit till. Det är ett

Skattesystemets verkningar.

bristande samband härvidlag som jag inte kan finna, att herr Olsson i Gävle har kunnat knyta samman genom sitt anförande. Det förefaller mig i stället, att den uppläggning han har gjort av saken lider av samma bristande samband, när han framhåller otänkarheten av en utredning i dagens situation. Det förefaller dock vara så, att alla de uttalanden i utlåtandet, varigenom, såsom herr Hagberg uttryckte sig, utskottsmajoriteten högaktningfullt bemött motionen, hade bort leda till ett förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

Herr talman! Det kan inte vara ur vägen att i detta sammanhang erinra om — vilket av de i majoriteten ingående borgerliga ledamöterna icke torde bestridas och icke heller av socialdemokraterna — att det vid föregående års riksdag antagna skattesystemet inte i första hand grundade sig på statsfinansiella överväganden utan var resultatet av ett politiskt beslut av den socialdemokratiska majoriteten, tillskuret på förhand och med behård konsekvens genomfört mot en praktiskt taget kompakt näringsopinion. Alla inom oppositionen voro då eniga om att denna betydelsefulla omläggning — verkställd efter i förväg uppgjorda linjer, i vilka under ärendets behandling i olika instanser inga ändringar finge ske — till sina verkningar på företagsamhet och produktion kunde befaras bliva ytterst skadlig. Det var endast socialdemokraterna — icke de i minoriteten ingående borgerliga partierna — som ställde sig bakom finansministerns något sangviniska uttalande, att vad som i skattediskussionen anförts rörande skatteskräppningarnas skadliga verkningar för sparsamhet, företagsamhet och andra välståndsskapande krafter, i allt väsentligt saknade grund. Med detta uttalande drogs ett tjockt streck över stora delar av det utredningsprogram, som på sin tid förelagts 1944 års allmänna skattekommitté och vars ar-

betsresultat i alla fall skulle ha varit till gagn vid ständpunktstagandet till det stora skatteprojekt som föregående år antogs. Därmed togs luften bort från denna kommitté, och den tycks nu bedriva sin verksamhet i största stillhet. Något annat ingående utredningsarbete igångsattes inte, utan finansministerns nyss av mig citerade uttryck förblev sista ordet.

Mot en dylik auktoritetsdiktatur, stödd av det socialdemokratiska partiet, fanns det ingenting att göra. Det är därför som jag är beredd att ge herr Olsson i Gävle fullständig rätt i att det är lönlöst att försöka övertyga majoriteten i detta sammanhang. Skattesystemet antogs mot en mycket stark minoritets betänkligheter beträffande de samhällsekonomiska konsekvenserna och oberoende av dess i många fall för en oförvillad rättskänsla stötande innebörd. Intet hade varit naturligare än att de utredningar, som före propositionens framläggande icke medhunnits eller underlätits, satts i verket samtidigt som beslut fattades om de nya skatterna. Det bör nämligen icke förbises, att det icke rörde sig om ett enkelt skattehöjningsförfarande av relativt normal beskaffenhet, utan att det var fråga om skatteskräppningar för vissa grupper skattebetalare av osedvanligt hård beskaffenhet, skatteskräppningar från ett för dessa grupper redan över hövan högt uppskruvat skatteläge. De enskilda skattedragare, som i vissa fall på ett för deras ekonomi förödande sätt utsätts för dessa skatteskräppningar, kunna nog inte inse, att skadeverkningarna först skola exemplifieras i skattelängderna eller kanske genom i Justitia offentliggjorda enskilda ekonomiska debaceler för att tiden skall anses mogen för igångsättande av en utredning härom.

Mycket kan givetvis de närmaste årens erfarenheter klarlägga kring detta skattespörsmål, men det lär även med beaktande av de begränsningar, som

Skattesystemets verkningar.

ligga i möjligheterna att bedöma och draga slutsatser av uppgjorda teoretiska tabeller, vara möjligt att få en bild av verkningarna i olika fall genom att bland annat den faktiskt pålagda skattebördan konstateras. När icke ens detta skett i förberedelserna till föregående års skatteförslag, är det en rimlig begäran, att klarhet härutinnan oförtövat skaffas. Den utredning, som bort igångsättas samtidigt med att skatteförslaget antogs för att i någon mån gottgöra gjorda försummelser, bör företagas nu utan att framträdandet av skadeverkningar på näringsverksamhet och enskilda avvaktas — det är en uppfattning, som torde ha väl så stort fog för sig som den som utskottsmajoriteten har gjort sig till tolk för.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Såväl fjolårets debatt som den debatt vi haft i utskottet och debatten här i dag ha klart och tydligt visat, att vi inte övertyga varandra med dessa gamla argument. Vad som gjort att jag nu begärt ordet är närmast, att herr Olson i Göteborg vill göra gällande, att inga utredningar och undersökningar föregingo 1947 års skattebeslut.

Jag ber att få säga, att mer än ett år pågick utredningsarbete, och de undersökningar, som gjordes, voro nog rätt omfattande. Detta påyrkades från skilda håll av representanter för de olika partierna. Jag tror inte, att vi närma oss varandra genom att bara säga, att den ena sidan har fullkomligt orätt i detta avseende.

Jag tycker att det är egendomligt, att såväl herr Hagberg som herr Olson påtalat, att en högerpartiets motion har blivit högaktningfullt behandlad. Jag trodde att man skulle uppskatta detta, men gör man inte det, så är det väl ingenting annat att göra än att man i

fortsättningen får sluta upp att vara högaktningfull mot högern.

Herr HJALMARSON: Herr talman! När det gäller nästa punkt på föredragningslistan, som avser kvarlätenskaps-skatten, skulle jag kunna säga, att den är en skatt, som från rättssynpunkt inger de starkaste betänkligheterna, medan förmögenhetsskatten ur ekonomiska synpunkter inger de starkaste betänkligheterna. Som jag ser hela denna skattefråga är den allvarligaste invändning som man kan rikta mot det nuvarande systemet den, att det utgör ett väsentligt hinder mot, för att icke säga att det många gånger omöjliggör, en expansion av den mindre företagsamheten.

Om man är anhängare av en ordning med fri företagsamhet och enskild äganderätt, är det alldeles självklart att man måste finna, att en sådan ordning måste bygga på att det skall finnas en påtaglig chans för varje människa, som har lust och förmåga därtill, att få tillfälle att bygga upp ett eget företag och utveckla detta till allmänhetens tjänst. Jag undrar om man inte rent av skulle kunna säga, att det förhållandet att denna möjlighet finns, är själva den moraliska grundvalen för ett fritt ekonomiskt system. Då måste man ju fråga sig, vilket utrymme som kommer att finnas för ett ekonomiskt uppåtstigande inom egen produktiv verksamhet med nuvarande skattesystem. Jag kan icke se annat än att detta utrymme måste begränsa sig till de små verkstäderna, de små handelsföretagen o. s. v. Företagsamhet av något större dimensioner måste hädanefter komma att bli ett privilegium för de bestående större företagen, helt enkelt därför att endast dessa bli i stånd att tillhandahålla det riskvilliga kapitalet. Jag har icke kunnat se, att man från socialdemokratiskt håll har kunnat ge någon anvisning på hur det i framtiden skall kunna skaffas

Skattesystemets verkningar.

fram det kapital, som ju är oundgängligen nödvändigt för produktionen, icke bara för dess underhåll utan framför allt för dess förnyelse och utveckling. Ser man saken så, betyder det ju, att skattesystemet kommer att direkt uppamma en ekonomisk monopolism och medverka till en odemokratisk behandling av stora grupper av företag.

Nu säger man, som bevillningsutskottets ordförande nyss framhöll och som också sagts i utskottsutlåtandet, att det är för tidigt att undersöka de samhälls-ekonomiska verkningarna av detta skattesystem, som bara har varit i kraft under en mycket begränsad tidrymd. Ja, herr talman, jag skulle förstå den synpunkten, om det här uteslutande vore fråga om att diskutera vissa tekniska detaljer, men det är ju inte bara detta det gäller, utan det är framför allt fråga om att försöka bedöma hur detta system i stort kommer att påverka produktionen, och då kan man väl inte bortse från att det nuvarande skattesystemet i realiteten innebär endast en förlängning och en viss skärpning av det väldiga skattestryck, som under krigsåren vilat på företagen. Det finns rika möjligheter att på grundval av erfarenheterna under de gångna åren studera hur skattesystemet har motverkat mindre företags expansion i detta land, om de icke vilja göra sig beroende av redan existerande storföretag. Jag har för min ringa del haft tillfälle att under flera år inifrån följa ett litet företags utveckling och har kunnat personligen studera hur skattesystemet verkat i detta hänseende. Jag vet, att man på många håll inom näringslivet gjort liknande erfarenheter. Jag måste då fråga mig, vad det kan vara för anledning att nu vänta på att dessa skadeverkningar skola bli ännu mer uppenbara, innan en utredning igångsättes.

Får jag, herr talman, till sist också säga ett litet ord om avvägningen mellan skatten på bolag och skatten på ekonomiska föreningar? Man bör inte se

denna fråga enbart som en ekonomisk fråga. Man kan också — och det gör man på många håll — betrakta den som en rättfärdighetsfråga. Jag tror, att det är mycket svårt att kunna övertyga en liten köpman, som råkar driva sin affär i bolagsform, om det rättfärdiga i att han skall vara tvungen att betala 25 procent högre skatt än den kooperativa konkurrenten mitt emot på samma gata. Man kan säga att denna orättvisa drabbar ett relativt litet antal människor, men det är ju principen det gäller och en oförrätt skall inte mätas efter kvantitativa linjer. Jag kan inte finna annat än att även denna fråga borde kunna klarläggas redan nu genom en utredning utan att man skall behöva vänta på ytterligare erfarenhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade högerreservationen.

Herr **SUNDSTRÖM**: Herr talman! Det var ett uttryck av herr Olson i Göteborg som gav mig anledning att begära ordet. Han påstod, att föregående års skattebeslut fattades genom en auktoritetsdiktatur, som majoritetspartiet skulle ha utövat här i kammaren. Jag ber att få tillbakavisa detta påstående såsom fullständigt ogrundat. Beslutet fattades i vanliga demokratiska former, och det förelåg majoritet i båda kamrarna, men herr Olson vill göra gällande, att all sakkunskap på detta område ligger utanför denna majoritet och att den ligger hos det antal s. k. auktoriteter och experter som inte lyckats förskaffa sig majoritet här i kammaren. Då begär herr Olson, att man skall fatta beslut med anledning av vad dessa tänka och tycka och inte efter de bedömanden och avgöranden som den samlade majoriteten här i kammaren anser vara de riktiga. När han i detta sammanhang talar om auktoritetsdiktatur, så är det just herr Olson som bedriver sin argumentering på den linjen, att vissa bestämda auktoriteter, som

Skattesystemets verkningar.

han erkänner, skulle vara utslagsgivande, när det gäller att fatta beslut i dylika frågor. Jag måste bestämt hävda, att herr Olsons påstående är ett utslag av ett sinnelag som vill underkänna de rena parlamentariska reglerna för besluts fattande i en demokratisk tid, och jag ber att på det bestämdaste få bestrida, att här någonting skett som utgör någon kränkning av en enskild svensks rätt. Intet har undertryckts, utan allt som har kunnat anföras har fått komma i dagen. Men när beslut skall fattas, måste det i alla fall finnas en majoritet som fattar beslut, och om man inte tycker om vad denna majoritet beslutar, är det fullständigt oriktigt att klistra på den sådana etiketter som herr Olson i Göteborg här gjort.

Till herr Hjalmarson vill jag säga, att hela hans argumentering återfanns i debatten i fjol, och det var ju beklagligt, att inte herr Hjalmarson då tillhörde kammaren, så att han i det sammanhanget hade kunnat framföra sina meningar. Jag har nämligen svårt att förstå, vad det som han här anför har med den nu föreliggande frågan att göra.

Jag skall emellertid i all korthet beröra några punkter i herr Hjalmarsons anförande. Herr Hjalmarson påstår att de små företagens expansionsmöjligheter ha försvårats genom den år 1947 beslutade skattereformen. Jag har också, herr Hjalmarson, hört talas om att småföretagen haft svårigheter att expandera, men dessa svårigheter ha inte bottnat i skatteförhållandena, utan det är bristen på råvaror, bristande möjligheter att importera vissa halvfabrikat och en hel del annat, som lagt betydande hinder i vägen för en expansion av småföretagen. Det har varit svårt att få byggnadstillstånd, om man velat uppföra nya byggnader, och det har varit svårt att skaffa arbetskraft. Dessa faktorer ha utan tvivel haft mycket större inverkan på de små företagens expansionsmöjligheter än en skat-

tereform, som inte trädde i kraft förrän den 1 januari 1948. Herr Hjalmarsons påstående reduceras därför säkerligen till sina rätta proportioner, om jag säger att de äro i hög grad överdrivna och torde, konfronterade med verkligheten, visa sig vara icke riktiga.

Herr Hjalmarson säger, att han under ett flertal år haft tillfälle att följa verksamheten inom ett mindre företag, som lidit under skattelagstiftningens tryck. Men då kan väl i all rimlighets namn inte den sist beslutade skattereformen ha varit anledning till svårigheterna, utan det måste ha varit de skattereformer, som beslutats tidigare än 1948 års och som i debatten i fjol prisades såsom mycket modesta och moderata och ansågos vara mycket möjliga att uthärda för de skattskyldiga. De iakttagelser, som herr Hjalmarson gjort under de gångna åren, kunna alltså inte vara tillämpliga på dagens situation.

Slutligen vill jag säga ett par ord till herr Hjalmarson och även till herr Hagberg i Malmö med anledning av resonemanget kring beskattningen av ekonomiska föreningar. Jag förstår inte, varför man skall blanda in den saken i diskussionen om den fråga det här gäller, nämligen om en allmän översyn av skattesystemet i dess helhet och dess verkningar. Man kunde mycket väl i en särskild motion ha tagit upp den speciella frågan till behandling och helt enkelt yrkat på likställighet mellan ekonomiska föreningar och bolag i beskattningsavseende. Då hade kammaren fått tillfälle att redan nu — det hade inte tarvats någon närmare utredning för den sakens skull — taga ställning till frågan, och man hade fått se i vilken omfattning högern lyckats samla anhängare för sin ståndpunkt. Jag tror nog att det skulle ha visat sig att högern i det avseendet stått fullständigt isolerad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Skattesystemets verkningar.

Herr OLSON i Göteborg: Herr talman! Herr Sundström fäste sig vid att jag använde ordet auktoritetsdiktatur, och det kan jag inte förtänka honom. Men jag måste ställa mig helt avvisande till det sätt, varpå han sedan uttolgade mitt yttrande. Om det i de yttranden, som inhämtats från ett 70-tal instanser inom såväl olika områden av näringslivet som vår förvaltning, gjordes uttalanden som i stort sett gingo i samma riktning, är det väl någon skillnad mellan att bygga på dessa uttalanden och att bygga på ett enda uttalande i propositionen om att de skadliga verkningar, som omtalats, »torde i allt väsentligt sakna grund». Den kungl. propositionen innehöll nämligen inte, herr Sundström, något annat sakligt bemötande av de yttranden, som inlämnats. Under sådana förhållanden kan det väl ligga något i det uttryck, som jag här tillåtit mig använda.

Däremot har jag mycket svårt att förstå sammanhanget, när herr Sundström gör en del reflexioner kring det demokratiska systemets sätt att gå till beslut i olika frågor. Den diktatur, som jag talat om, rör inte vår demokratiska arbetsformer, utan den rör det socialdemokratiska partiet och är en sak, som herrarna där få göra upp sig emellan. Herrarna skratta, men det är inte så mycket att skratta åt, ty det ligger allvar nog i vad jag sagt.

I skattefrågan har ju fattats ett beslut, bakom vilket står en majoritet, bestående av socialdemokrater och kommunister. Mot sig har denna majoritet en minoritet, vars storlek i förhållande till majoriteten är så pass betydande, att det borde vara en maning för majoriteten att ta all hänsyn till minoritetens synpunkter. Från socialdemokratiskt håll har man, för att klarlägga fördelarna med det skattesystem som man drivit igenom, framhållit att tre miljoner skattebetalare komma att få en skattelindring och endast 35 000 skattebetalare att få skärpta skatter.

Men säger det inte något, herr Sundström, att av dessa tre miljoner, som skulle få fördelar av skattereformen, ha så många gått emot densamma, att majoriteten inte har varit större än att den helt avgränsas av de socialdemokratiska och kommunistiska partiernas gränslinjer?

Man skall inte använda starka uttryck, och jag vill inskränka mig till att säga, att de förhållanden, som jag här berört, borde utgöra en maning för den majoritet, som har beslutandemakten i sin hand, att inte driva fram beslut i frågor, om vilka sådana meningsskiljaktigheter råda som fallet varit beträffande skattereformen. Gör man detta, ligger det nära till för mångfaldiga människor att tala om ett majoritetsförtryck.

Jag förstår inte heller, hur man av vad jag här anfört kan få fram att jag skulle underkänna den sakkunskap, som är tillfinnandes inom det socialdemokratiska partiet, och endast erkänna den sakkunskap, som jag i detta fall själv har stött mig på. Om det, såsom herr Olsson i Gävle utlät sig, i denna fråga läge så till, att den ena parten under alla förhållanden ville göra anspråk på att ha rätt, så kan väl detta ej med fog sägas om den part, vars enda krav är att en sakmässig och opartisk utredning göres beträffande verkningarna av det system som det här gäller att bedöma.

Härmed har jag, herr talman, sagt vad jag ville anföra med anledning av herr Sundströms uttorkningar av mitt inlägg, men det är kanske inte ur vägen att jag, innan jag slutar, säger några ord till herr Adolv Olsson om den högaktningfulla behandling som högermotionen fått i utskottet. Långt ifrån att vilja ta illa vid oss därav, äro vi inom högern mycket glada över den uppläggning som saken fått i den delen. Men vi ha menat, att vi hade varit ännu gladare, om denna uppläggning hade fått den konsekvens som va-

Skattesystemets verkningar.

rit den naturliga, nämligen att från majoritetens sida framställts förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Herr Sundström framhöll att den väsentliga orsaken till att småföretagen inte kunna expandera är att söka i det kända förhållandet, att det är svårt att skaffa råvaror och att er-hålla valutor för import liksom att få tillstånd till att göra ombyggnader. Jag kan försäkra herr Sundström, att jag inte på något sätt vill förringa de svårigheter för den mindre företagsamheten, som äro en följd av den nuvarande regleringspolitiken. Men det är ju inte den saken vi nu skola diskutera, utan det är skattepolitiken det här gäller, och jag sökte just i mitt första anförande visa, att även den skattepolitik som förts utgör ett väsentligt hinder för en ekonomisk expansion av mindre företag.

Herr Sundström svarade då bara med att hänvisa till att frågan diskuterades i riksdagen i fjol, då jag inte hade äran tillhöra denna kammare. Jag har emellertid rätt noggrant läst protokollet från den debatten, och jag har inte, herr Sundström, kunnat finna, att man från den meningsriktning, som herr Sundström representerar, på något sätt bemödat sig om att ge svar på frågan, hur den mindre företagsamhetens försörjning med riskvilligt kapital skall kunna ordnas i ett expanderande samhälle.

Jag vågade här nämna, att jag, genom att jag haft tillfälle studera hur ett litet företag arbetar, har personlig erfarenhet av de svårigheter som den nuvarande skattepolitiken lägger i vägen för ett sådant företag. När herr Sundström nu säger, att då kunde jag inte ha tänkt på den sista skattereformen, så måste det vara beroende på ett missförstånd från herr Sundströms sida. Jag utgick i mitt förra anförande

från att det gällde att diskutera de samhällsekonomiska verkningarna av skattesystemet och framhöll, att det nuvarande skattesystemet endast innebär, fränsett vissa tekniska omläggningar och skärpningar på en del punkter, en permanentning av det skattetryck som vi hade under krigsåren. Från dessa senare år finns ju ett rikt erfarenhetsmaterial, ägnat att belysa just de besvärligheter och motigheter som den mindre företagsamheten haft att kämpa med, om den velat expandera utan att ställa sig i beroende av större företag. Det är detta material som jag tycker att man redan nu skulle kunna begagna sig av.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Olson i Göteborg talade om den socialdemokratiska diktaturen. Det är klart att man, när man går att fatta ett beslut, skall ta hänsyn till alla berättigade intressen och synpunkter, men jag kan inte förstå, att det i ett parlament finns någon annan framkomlig väg att nå ett resultat än att man fattar ett beslut i den riktning majoriteten önskar, och det är ju vad som skedde vid behandlingen av skattefrågan vid fjolårets riksdag. Det får väl ändå inte vara så, att så fort det göres erinringar från en minoritet, så skall majoriteten vara urständssatt att handla. Vi skola inte heller glömma bort, att det fanns en tid, då man här i landet nog tog mindre hänsyn till minoritetens synpunkter än vad som nu sker. Men då bestod majoriteten av annat folk, och det är kanske det som gör den stora skillnaden mellan den gångna tiden och dagens läge.

Jag missunnar inte alls högern att bli högaktningfullt behandlad, vare sig av bevillningsutskottet eller av andra, och det var inte heller det som jag syftade till. Jag tyckte bara att det verkade som om både herr Hagberg och herr

Skattesystemets verkningar.

Olson voro misslynta över denna högaktningfulla behandling. Nu har ju herr Olson förtydligat sitt uttalande med att säga, att glädjen hade varit större, om högern fått sin motion bifallen. Men brukar det inte, herr Olson, i livets olika skiften vara bäst att man tar glädjen i vissa portioner, så att inte överraskningen blir för stor.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Det var också med anledning av herr Olsons i Göteborg sista yttrande som jag ville säga några ord.

Herr Olson återopade den mängd yttranden, som avgivits över skatteutredningens förslag, och förklarade att vi inom majoriteten icke togo tillbörlig hänsyn till dessa yttranden, utan endast framhårdade i att följa de linjer, som propositionen uppdragit. Jag vill då erinra om att på verkligt avgörande punkter rådde det icke några större meningsskiljaktigheter. När herr Olson påstår att det var fråga om ett diktat, kan det endast ha varit fallet beträffande ett mycket begränsat fält av hela skattereformen, ty alla partier här i riksdagen sökte ju berömma sig av att ha befrämjat och biträtt den skattelindring för tre miljoner skattebetalare som beslutet, enligt vad herr Olson här själv framhöll, innebar. De verkliga tvistepunkterna voro frågan om skalornas storlek när det gällde förmögenhetsskatten och så naturligtvis kvarlåtenskapsskatten. Det var på dessa punkter som det uppstod sådana meningssmottagningar, att tvisterna måste slitas genom att en majoritet ställdes mot en minoritet. Det är naturligtvis detta herr Olson i Göteborg inte kunnat smälta, d. v. s. att majoriteten på dessa punkter dristade sig att trots de avstyrkanden, som anförts, följa sin övertygelse och hävda en egen mening, i förlitande på att även majoriteten hade förmåga att bedöma något litet av hithörande frågor.

Herr Olson i Göteborg försöker nu göra gällande, att han inte talat om någon allmän auktoritetsdiktatur, utan om en diktatur som utövats av det socialdemokratiska partiet. Jag undrar, om herr Olson verkligen kan stå för den beskyllningen mot det socialdemokratiska partiet. Det förhållandet att det socialdemokratiska partiet sitter i majoritetsställning och kan fatta vissa beslut, är väl inte detsamma som att partiet utövar någon diktatur. Det finns ju i höst möjligheter att bryta vår majoritetsställning och åstadkomma en borgerlig majoritet i stället. Men jag undrar, vad herr Olson skulle säga, om vi på socialdemokratiskt håll vid nästa års riksdag skulle komma med det påståendet, att det inte vore fråga om en i vanliga parlamentariska former framkommen majoritet, utan om en borgerlig diktatur, som bestämde hur landet skulle styras och vilka beslut som skulle fattas. Herr Olsons påstående och synpunkter bli allt mer ohållbara ju längre han försöker försvara dem.

Beträffande herr Hjalmarson skall jag bara beröra en enda punkt — det var frågan om att denna skattereform skulle i hög grad försvåra kapitalförsörjningen för de mindre företagen. Det är ett påstående som har gjorts vid alla möjliga tillfällen, men naturligtvis har det inte presterats ett enda bevis för att så skulle vara fallet. Jag tror inte att småföretagen stupa eller få svårigheter med kapitalförsörjningen, med finansieringen av företagen av denna grund, utan därvidlag är det väsentligen andra ting som inverka. Till det jag tidigare andragit skulle jag också vilja säga, att det finns något som heter karteller, nyetableringsbegränsningar och dylikt, som framför allt på den senaste tiden är ett mycket kraftigare hinder för en expansion av den fria företagsamheten i mindre former än vad den skattehöjning som ägt rum möjligen kan vara.

De samhällsekonomiska verkningarna

Skattesystemets verkningar.

av skatteförslaget äro givetvis en mycket stor och vidlyftig fråga, som naturligtvis också är av utomordentlig betydelse. Men jag hävdar fortfarande i likhet med herr Olsson i Gävle, att erfarenheterna av denna senast beslutade skattereform inte ännu blivit så pass klarläggande att det är möjligt att på grundval av dem bilda oss någon uppfattning om de samhällsekonomiska verkningarna.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSON i Göteborg (kort genmäle): Herr talman! Jag vill ge herr Sundström rätt beträffande de skiljelinjer, som förefunnos inom utskottet vid antagandet av den nya skattelagen under föregående års riksdag. Men därifrån och till att dra slutsatser om hur på de punkter, där meningsskiljaktigheterna äro särskilt stora, förfaras bör för att demokratiska krav skola fyllas är ett ganska långt steg. Det är riktigt att det måste fattas ett beslut, som herr Olsson i Gävle säger — man måste fatta ett beslut. Men är det alldeles nödvändigt att det beslut som fattas skall behöva vara av det slag, att det stöter en mycket stark minoritet för huvudet? Och är det alldeles säkert att den metoden i längden är en framgångsmetod, som för till landets bästa, och är det en metod som man kan vara övertygad om i längden för till demokratiens bästa?

Man skall, när det gäller så avgörande skiljefrågor som det här rör sig om, visa hänsyn till varandra, och det är denna hänsyn till en stark minoritet som säkerligen inte något parti far illa av att visa. Herr Sundström frågar mig vad jag skulle säga, om de borgerliga finge majoritet vid en kommande riksdag. Ja, det är inte så svårt att svara på den frågan, ty vi veta alla vad det sades om de majoriteter, som för 40—

50 år sedan bestämde i vårt lands politik. Dåvarande majoritetspartier, äro i dag säkerligen villiga understryka, att de anmärkningar som framställdes mot dem om bristande hänsyn mot minoriteten kunde vara riktiga. Det är dessvärre tendenser av det slaget på borgerligt håll i det förgångna som från socialdemokratisk sida numera ha upptagits. Jag kan inte godta dem, även om de skulle framträda under en annan majoritetsställning än den nuvarande.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga till herr Sundström med anledning av hans senaste inlägg, att vi inom högern äro icke anhängare av en utveckling mot karteller och monopol, vare sig det är fråga om statliga eller privata monopolföreteelser. Jag vill emellertid erinra herr Sundström om att monopolutredningen, vars betänkande offentliggjordes kort före det senaste världskrigets utbrott, på ett oförtydligt sätt klargjorde, att dessa företeelser hade en begränsad räckvidd inom svenskt näringsliv och att förhållandena där lade hinder i vägen för en oskäligen monopolism.

Jag kan hålla med herr Sundström om att monopol- eller kartell-tendenserna sannolikt ha ökat under krigsåren. Men vad beror det på? Jo, det är en följd dels av regleringspolitiken, dels av skattepolitiken. När herr Sundström begär belägg för att det nuvarande skattesystemet har verkat ogynnsamt för den mindre företagsamheten, ger han själv ett av dessa belägg då han pekar på de nyssnämnda monopolistiska tendenserna.

Till sist, herr talman, skulle jag endast vilja säga, att när det gäller att komma till rätta med dessa tendenser skall man inte nöja sig med att kontrollera symptomen, utan man skall angripa orsakerna.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Endast en replik i allra största korthet. När herr Olson i Göteborg säger att man inte skall stöta en minoritet för pannan, vill jag påpeka att detta är ett fullkomligt felaktigt betraktelsesätt. Om man i en stor fråga av politisk räckvidd råkar hamna i minoriteten, så är det väl enligt demokratiska regler så, att då bör man finna sig i majoritetens beslut och inte känna sig stött för pannan därför att man inte fått igenom vad man själv önskade.

Till herr Hjalmarson vill jag bara säga, att kartellbildningen kan icke ha animerats av den senast beslutade skattereformen och den nu förda skattepolitiken, eftersom dessa karteller äro mångåriga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 134 ja och 38 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av väckta motioner om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 63 av herr *Domö m. fl.* och II: 110 av herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.*, vari hemställdes dels »att riksdagen måtte besluta, att förordningen den 26 juli 1947 nr 581 om kvarlåtenskapsskatt skall upphävas från och med den 1 juli 1948, samt att kvarlåtenskapsskatt, som erlagts enligt nämnda förordning, skall restitueras», dels »att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till den författningstext, som kan finnas påkallad i anledning av kvarlåtenskapsskattens avskaffande»;

2) de likalydande motionerna I: 117 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 198 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om en moderat höjning av arvslottbeskattningen samt framläggande för riksdagen av dels de förslag, vartill utredningen kan föranleda, och dels i samband därmed förslag om kvarlåtenskapsskattens avskaffande»; samt

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

3) de likalydande motionerna I: 182 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* och II: 294 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen må för sin del besluta, att lagen om kvarlåtenskapsskatt upphör att gälla senast den 1 juli 1948 och att redan debiterad men ej erlagd sådan skatt icke skall uttagas, samt att all hittills erlagd sådan skatt skall återbetalas till dödsbo, som erlagt densamma».

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 63 av herr *Domö m. fl.* och II: 110 av herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.* om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att de likalydande motionerna I: 182 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* och II: 294 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.* om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att de likalydande motionerna I: 117 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 198 av herr *Ohlin m. fl.* om utredning rörande en moderat höjning av arvslottsbeskattningen samt om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander, Wehtje, Niklasson, Hagberg* i Malmö, *Hammarlund, Jonsson* i Skedsbygd och *Olson* i Göteborg, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 63, II: 110, I: 182 och II: 294 antaga i reservationen intagna förslag till

1) förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt;

2) förordning angående restitution av kvarlåtenskapsskatt m. m. i samband med upphävandet av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt; samt

3) förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

II) av herrar *Elon Andersson* och *Sandberg*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka de likalydande motionerna I: 117 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 198 av herr *Ohlin m. fl.*

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Efter den långa debatt, som nu avslutats, tror jag kammaren skulle sätta värde på, att debatten kring det här föreliggande betänkandet från bevillningsutskottet begränsas. Jag skall därför inskränka mig till ett par korta reflexioner rörande ett bestämt avsnitt av utlåtandet och skall inte alls ta upp de många argument för eller mot kvarlåtenskapsskatten, som kommit till användning och vilka ju äro allmänt kända.

Utskottet säger sig inte kunna vara med om ett avskaffande av kvarlåtenskapsskatten bl. a. därför att utskottet anser att statsfinansiella skäl tala däremot. Om denna skatt, menar utskottet, skall avskaffas, måste man ersätta den med någon annan skatt. Jag kan inte undgå att finna ett sådant uttalande anmärkningsvärt, ty, herr talman, med en sådan argumentering kan man försvara varje skatteform, hur olyckliga verkningar den än har. Jag är överraskad över att det högvördiga bevillningsutskottet, där jag personligen trivs så väl sedan många år tillbaka, kunnat vara med om en sådan formulering, ty den innebär i grund och botten ingenting annat än att man här accepterar den gamla jesuitregeln om ändamålet, som helgar medlen. Detta tror jag dock inte har varit bevillningsutskottets avsikt, men som vi veta, kan det hända att stundom slumrar även den gode Homeros, och denna sats i utskottets betänkande har måhända fått en formulering, som inte varit alldeles övertänkt.

Då nu utskottet i alla fall pekat på den statsfinansiella sidan av saken, kanske det kan ha något litet intresse för kammarens ärade ledamöter att orienteras om den begränsade betydelse, som kvarlåtenskapsskatten har statsfinansiellt sett. Jag vill påpeka att i innevarande års budget har denna skatt beräknats inflyta med 40 miljoner kronor. Men, mina damer och herrar, detta är en bruttosumma, naturligtvis. På grund av skattens tillkomst beräknas de ordinarie inkomsterna av arvslots- och gåvoskatten sjunka från 45,5 miljoner, som de utgjorde budgetåret 1945/46, och 58,8 miljoner, vilket var siffran för budgetåret 1946/47, till 35 miljoner kronor för nästkommande budgetår. Hur mycket av denna automatiskt inträdande minskning som direkt är att hänföra till kvarlåtenskapsskattens införande är naturligtvis ganska svårt att fullt exakt klargöra. Men jag tror, att det uttalande, som motionärerna ha gjort, är riktigt, då de framhålla, att man har anledning räkna med att nettointkomsten för statsverket av kvarlåtenskapsskatten kommer att stanna vid 25 å 30 miljoner i stället för det bruttobelopp på 40 miljoner, som är upptaget i årets budgetförslag.

Vad innebär detta tillskott på 25 miljoner kronor? Om vi räkna med att hela skatteuttaget i år blir cirka 4 100 miljoner kronor — för att nu knyta an vid den siffra som är angiven i budgetförslaget — så utgöra 25 miljoner ungefär 0,6 % av detta belopp. Det skulle alltså vara den skada, som statsfinanserna tillfogades, därest riksdagen beslöte kvarlåtenskapsskattens avskaffande. Det är ogörligt, enligt min mening, att argumentera till förmån för kvarlåtenskapsskattens försvar utifrån statsfinansiella synpunkter, ty i det hänseendet spelar den, som förhållandena numera utvecklats sig, praktiskt taget ingen roll. Det är alltså på ett helt annat plan, som motiven för kvarlåtenskapsskatten äro att finna.

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

Jag har kännedom om, herr talman, att här komma ytterligare talare att uppehålla sig vid andra sidor av detta problem. Jag skall därför sluta med dessa få ord, och jag hemställer om bifall till den reservation, som är knuten till bevillningsutskottets betänkande och avgiven av herr Velanders m. fl.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag skall följa herr Hagbergs exempel, i all synnerhet som den föregående debatten ju brett ut sig att omfatta praktiskt taget hela skatteområdet.

När man går att behandla detta motionsknippe, så måste man självfallet skilja ut den folkpartimotion, som utskottet har tillåtit sig beteckna som en smula mera realbetonad än de andra motionerna. Denna är utredning om kvarlåtenskapsskattens avskaffande och dess ersättande med en höjning av arvsbeskattningen. Denna utväg diskuterade vi ju i fjol, och det kan inte finnas några som helst invändningar emot att göra det ännu en gång. Då hade man emellertid på borgerligt håll en annan uppfattning, och man hade mycket svårt för att komma till någon annan ståndpunkt än att bara göra motstånd mot skatten. Det, som gör att utskottet i fråga om denna undersökning inte är berett att gå motionärerna till mötes, är i stort sett samma skäl som förelågo i det nyss avgjorda betänkandet. Vi anse oss icke ha erhållit tillräcklig erfarenhet om hur skatten har verkat, och därför anser utskottet att man bör vila på hanen tills man får någonlunda överblick av problemet.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga, som jag sade i det föregående ärendet, att naturligtvis ingen av dessa skatteformer är det sista ordet, där inga ändringar kunna ske, där man inte kan ha olika uppfattning. Riksdagen har ju i sin makt att avskaffa, att förändra, att över huvud taget göra hur riksdagen vill med de olika skatteformerna.

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

Men — och då kommer jag in på reservanternas linje — hur mycket det än förvånar herr Hagberg i Malmö att man säger, att kvarlåtenskapsskatten måste ersättas med något annat, är detta nog ändå en princip, som man inte får bortse ifrån. Om man reser ett anslagskrav som ligger utanför budgeten, så bör man vara beredd — vi hålla ju mycket styvt på det i denna kammare — att när det inte finns pengar i budgeten till detta anslagskrav, anvisa var man anser sig kunna ta täckning för utgiften. Om det statsfinansiella läget i detta nu är av den karaktären, att det icke utan vidare tål ett utlyftande ur budgeten för kommande budgetår av låt oss säga 30 miljoner kronor, är det då, frågar jag, orimligt att begära, att den som reser ett sådant krav skall vara beredd att säga, att här äro 30 miljoner som kunna användas i stället?

Men, herr Hagberg, det är inte bara så som bevillningsutskottet har resonerat. Det är väl, med hänsyn till vad som har inträffat sedan statsverkspropositionen framlades, klart för oss alla att det statsfinansiella läget, eller kanske vi skola säga det budgetära läget, i detta nu inte är så ljusst som man hade anledning se det i fjol vid skattebeslutets fattande. Sedan budgeten framlades har det rests en mängd olika krav. Jag erinrar sålunda om kungl. propositioner med förslag innebärande en höjning med många miljoner av anslaget till försvarsändamål. Högern har väckt en motion, som utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit för kommande budgetår ökar försvarsutgifterna med minimum över 70 miljoner kronor. Om man är beredd att släppa 30 miljoner kronor av inkomsterna och att öka utgifterna med ytterligare minst 70 miljoner kronor och således göra ett hål i kassan med i runt tal 100 miljoner kronor, undrar jag, om man kan resonera så som herr Hagberg i Malmö resonerat, att det statsfinansiellt sett icke gör någonting, då det bara rör sig om 0,6 procent av bud-

getens omslutning. Ja, det är riktigt herr Hagberg i Malmö, att det rör sig om endast 0,6 procent men det betyder också 100 miljoner kronor. Även om det icke skulle bli så att de 70 miljoner kronorna komma till användning, återstå de 30 miljoner kronorna. Man måste i alla fall vara beredd att, om det icke förefinnes något överskott i budgeten, täcka det som fattas. Man kan naturligtvis säga, att det hela statsfinansiellt sett icke spelar någon som helst roll, men hålet finnes, och det måste fyllas, innan riksdagen åtskiljes. Det är så man måste se det statsfinansiella problemet i detta sammanhang.

Nu kanske någon säger, att vi ha varit livligt sysselsatta i år med att överbalansera budgeten och att vi strävat efter att komma fram till en överbalansering med 500 miljoner kronor. Men vi voro ju överens om att dessa 500 miljoner kronor, såvitt det stod i vår förmåga, icke skulle användas till löpande utgifter. Högern har ju för övrigt hårdare än något annat parti drivit den linjen, att dessa pengar skola låsas in i en plåtlåda och under inga förhållanden komma till användning. Det finns således ingen möjlighet att fylla hålet efter de 30 miljoner kronorna genom att hänvisa till de medel, som skola tillhöra överbalanseringsbeloppet. Då finns det, herr talman, i nuvarande läge, såvitt jag förstår, bara en enda väg att gå.

Jag tillhörde på sin tid konsumtionskatteberedningen, och vi konstaterade där, att det var omöjligt för oss att komma längre än vi hade kommit. Jag skulle tro att det blir bevillningsutskottets uppgift att konstatera detsamma. Mer än dessa 500 miljoner kronor i runt tal kunna icke tagas ut genom indirekta skatter, och det skulle väl vara orimligt, det böra vi väl ändå kunna vara överens om och ha en smula känsla för, att samma riksdag, som lagt 500 nya miljoner i indirekta skatter på folket, skulle släppa taget om 30 miljoner kronor, som man kan taga av dödsbon, som

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

höra till de förmögna. Det är åtminstone för mig — det må tillåtas mig, herr talman, att säga det — omöjligt att tänka mig en medverkan i denna sak efter sådana linjer.

När man är beredd att på rak arm utan undersökningar gå till ett avskaffande av kvarlåtenskapsskatten finns det, såvitt jag vet, ingen annan väg att gå än att kompensera denna genom en höjning av de direkta skatterna. Jag skulle vilja ställa den frågan till herr Hagberg i Malmö: När vi i nuvarande läge, såvitt jag kan fatta det — jag tror att det även är riksdagens uppfattning — uttömt möjligheterna att gå längre på de indirekta skatternas väg, är herr Hagberg i Malmö då beredd att, för att kunna tillmötesgå det här resta kravet på kvarlåtenskapsskattens avvecklande, genomföra en höjning av den direkta beskattningen? Ty varken herr Hagberg i Malmö eller några av de andra reservanterna i bevillningsutskottet torde kunna trola sig förbi, att det här rör sig om en minskning av inkomsterna med 30 miljoner kronor. Jag skulle ha förstått högern bättre, om den i detta sammanhang begärt en utredning om hur man skulle kunna avveckla denna kvarlåtenskapsskatt. Men att utan vidare föra den åt sidan, att utan vidare plocka bort de 30 miljoner kronorna, som icke utgöra något stort belopp i förhållande till budgeten i dess helhet, det kunna vi väl knappast göra. De 30 miljoner kronorna komma att fattas, då vi skola avsluta budgeten, om vi icke skola taga i anspråk de medel, som äro avsedda att genom överbalansering medverka i inflationsbekämpandet.

Jag kan icke, herr talman, med bästa vilja i världen tänka mig möjligheten av att riksdagen skulle kunna följa den här föreliggande reservationen, och jag ber därför att få hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Herr Olsson i Gävle förefaller tydligen icke vara en lika trägen läsare som jag av sitt eget partis huvudorgan. Men om han varit det, skulle han i dess nummer för söndagen den 9 maj ha funnit en artikel med rubriken: »Driftbudgeten visar överskott på 500 miljoner.» »Utfallet av driftbudgeten för det nu löpande budgetåret», heter det i denna artikel, »väntas enligt riksräkenskapsverkets approximativa beräkning bli att de sammanlagda inkomsterna överstiger de totala utgifterna med omkring 500 miljoner kr.» Och så kommer där en hel del siffror, som bestyrka riktigheten i denna ingress. Detta gäller, herr Olsson i Gävle, det nu löpande budgetåret; det vi nu resonera om är det kommande budgetåret. Hur kommer det att ställa sig? Om jag inte är alldeles fel underrättad, komma de nya inkomstberäkningarna, som bevillningsutskottet brukar få fram på försommaren, att visa sådana siffror, att i varje fall i fråga om skatteintäkterna mycket långt gående anspråk torde komma att bli uppfyllda.

Herr Olsson i Gävle riktade en direkt fråga till mig, huruvida jag, därest den indirekta beskattningen icke ökades, skulle vilja vara med om att höja den direkta beskattningen. Jag skulle i stället vilja rikta en fråga till honom: Har herr Olsson i Gävle den uppfattningen, att det i det här landet går att ännu mer höja den direkta beskattningen? Jag har för min del det intrycket, att man numera i ganska vida kretsar hyser den meningen, att, går man ett steg ytterligare, slår den direkta beskattningen back så att säga, med andra ord: en ytterligare höjning kommer sannolikt ej att giva det resultat man räknat med.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag kan glädja herr Hagberg i Malmö med att jag läser partiets

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

huvudorgan så mycket, att jag observerat denna redogörelse. Men jag lade märke till att det rörde det budgetår, i vilket vi nu leva. Jag är ej lika optimistisk, när det gäller det nya budgetåret just med hänsyn till att inkomsterna av skatter, när det gäller detta budgetår, voro väsentligt uppräknade i förhållande till föregående budgetår. Det brukar ju vara så, att när riksräkenskapsverket lägger fram sin redogörelse, denna följes av en beräkning beträffande det budgetår som skall komma. Vad som förvånade mig mest av allt var att en sådan beräkning icke var med i den artikeln. Skulle det kanske, herr Hagberg i Malmö, innebära, att riksräkenskapsverket redan vid sin beräkning i höstas räknade så högt, att vi icke ha något ytterligare att vänta? Jag ställer bara frågan. Jag vågar icke yttra mig därom, ty jag vet ingenting på den punkten. Men det som förvånade mig var som sagt, att man inte nämnde något om budgetåret 1948/49.

Den fråga, som herr Hagberg ställde till mig, var ju delikat. Jag hade ju kunnat vänta, att han skulle svarat på min fråga först, innan han framställde sin fråga. Herr Hagberg i Malmö tillhör ju inte »de stora frågornas parti». Men jag skall ärligt och uppriktigt säga honom, att jag skulle vara mycket, mycket betänksam till en ifrågasatt höjning av den direkta beskattningen i nuvarande läge.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att helt och fullt få instämma i vad herr Olsson i Gävle yttrade i sista delen av sitt just hållna anförande.

Herr OLSON i Göteborg: Herr talman! Herr Olsson i Gävle har i sitt anförande ingående uppehållit sig vid de statsfinansiella konsekvenserna av ett borttagande av kvarlåtenskapsskatten och därvid anlagt synpunkter som, såvitt jag förstår, äro av utomordentlig bety-

delse och mycket svåra att komma förbi. Men det är så många andra saker i vårt samhälle som äro av utomordentlig betydelse och som man ej heller borde gå alldeles förbi i dagens läge. Man får ju inte alldeles bortse från betydelsen av att kunna upprätthålla vårt penningvärde eller från nödvändigheten av att resultatet av den ekonomiska politik, som bedrivs i landet, blir en förbättrad eller upprätthållen försörjning med reala varor och förnödenheter för folket.

Jag skall icke göra något stort inlägg i detta sammanhang, då saken har blivit så mycket debatterad, men jag skall dock tillåta mig några randmärkningar i samband med utskottets utlåtande.

Utskottet har icke kunnat finna, att några nya synpunkter anlagts på kvarlåtenskapsskatten sedan riksdagen i juli månad 1947 fattade sitt beslut om denna skatts införande och icke heller att det inträffat sådana förhållanden, som kunna anses föranleda ett frångående av detta beslut. Sedan skjuter man liksom utskottets ärade ordförande fram det statsfinansiella läget som nu får gälla som motiv för att denna skatteform skall bibehållas. Man talar icke mer om det stora huvudsyftet, som varit knutet vid denna form av beskattning från majoritetens sida, nämligen att åstadkomma en egendomsfördelning i samhället. Det statsfinansiella läget har icke förbättrats sedan beslutet fattats, säges det, och detta får nu gälla såsom skäl för att denna skatteform bevaras även med risk för skadliga verkningar för såväl penningvärdet som för vår försörjning, som nyss berörts. Samtidigt som de statsfinansiella synpunkterna på detta sätt tagas i ögonsikte synes man i rätt stor utsträckning glömma bort, att vi under senaste tiden nödgats på vår skattepolitik anlägga härifrån väsentligt skiljaktiga synpunkter. Frågan om skyddet av penningvärdet har kommit i för-

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

grunden. Man underlåter i detta sammanhang sålunda tala om att det successivt försämrade penningvärdet — dagens stora bekymmer — kan göra vår situation allt mera kritisk och att den alltjämt försämrade varubalansen, som sedan vår valutareserv uttömts, helt är beroende av vår skapande kraft, kan bringa hela vår folkförsörjning i krisläge. Jag tycker att dessa omständigheter, förändringen av vårt penningvärde och den försvårade balans beträffande vår varuförsörjning, som inträtt under senaste året, skulle kunna anses vara »inträffade förhållanden» som borde sätta alla viddagna åtgärder i en ny och allvarlig dager. Dagens läge är ju nytt såtillvida, att det vid ställningstagande till nästan alla ekonomiska åtgärder kräver ett särskilt hänsynstagande till att dessa åtgärder bli så konstruerade, att de skydda penningvärdet och bidra till att uppehålla försörjningen. Från den synpunkten är kvarlåtenskapsskattens bibehållande säkerligen av ondo. Dess inflationsfrämjande innebörd i dagens läge är det säkerligen ej möjligt att bestrida.

Motionen, säger utskottet, innehåller icke några nya synpunkter sedan sist. Nej, det är möjligt, men nog borde, mot bakgrunden av tidsutvecklingen, de synpunkter, som redan flera gånger blivit anförda, vinna i valör, så att de även för lagens tillskyndare och vänner borde våga tyngre i dag än de gjorde förut. Det är ej alldeles nödvändigt att i den argumentbyggnad, som uppfördes mot kvarlåtenskapsskattens införande, infoga nya delar. Gamla synpunkter räcka så länge man icke har kunnat andraga några omständigheter, som tala emot att denna skatt förleder till en utbredd kapitalförbrukning till onyttiga ändamål, som den skattskyldige förfaller till för att därigenom minska en blivande kvarlåtenskapsskatt. Man har heller icke kunnat eller velat anförda någonting, som talar emot de svårigheter för upprätthållan-

det av enskild rörelse, som många gånger måste bli en alldeles given följd av denna skatt. I dessa fall kan man tala om konsekvenser som beröra den reala sidan av folkförsörjningen, som dock är underlaget för levnadsvillkor och välståndsutveckling, under det att penninghushållningen blott är medlet, varigenom denna försörjning måste regleras. Jag skall i detta sammanhang uppehålla mig vid endast ett par omständigheter, som i särskilt hög grad blivit förbisedda såväl när denna skatt kom till som vid den fortsatta behandlingen av frågan. Jag tänker i första hand på talet om att förmögenhetsförvaltare inklusive alla näringsidkare med förmögenhet böra anse denna skatt som en skuld till samhället, som aktualiseras genom dödsfall. Man har, synes det mig, vid skattens tillkomst utgått från, att denna skuld vid dödsfallet skulle vara något, som inte kom den skattskyldige vid under hans livstid; det skulle sålunda vara en förmån för den skattskyldige att vara befriad från detta skattekrav i livstiden. Detta talesätt vittnar om en, förlåt uttrycket, horribel missuppfattning om hur förhållandena i verkligheten gestalta sig inom företagarvärlden. Det är nämligen alldeles uppenbart, att vetskapen om att en skuld kommer att växa fram i ett visst ögonblick inte kan lämna den skattskyldige oberörd. Den som känner ansvar för sin förvaltaruppgift har inte något annat val än att i livstiden skapa täckning för den skuld han vet en gång kommer att växa fram. Det har inte på något sätt klargjorts hur dessa åtgärder, som avse att skapa täckning för dessa framtida skulder, komma att inverka på kapitalmarknaden som sådan här i landet och på företagen. Underlåtenheten i det avseendet, som genomgående kunnat konstateras under hela uppläggningsen av denna skatt, förefaller mig synnerligen komprometterande.

Slutligen skall jag, herr talman, med

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

ett enda exempel påvisa, hur svårartade följderna av denna skatt kunna bli för näringsidkare och företagare, som ha sin förmögenhet helt nedlagd i en rörelse. Om en person har hela sitt kapital bundet i ett företag och därjämte måst skaffa sig rörligt kapital genom lån, kan läget lätt bli sådant för honom, att hans kreditmöjligheter bli uttömda, varför den nya skulden vid dödsfall för de efterlevande måste medföra ett oundvikligt fallissemang. Invändningen att faran härför inte är så stor, eftersom det ju alltid finns köpare, och att staten i sista hand kan rycka in ändrar ingenting häruti. Jag vill emellertid, herr talman, peka på det exemplet, att en rörelseidkare, som skapat ett samhällsnyttigt och för honom själv lönande företag, på gamla dar gifter sig — dock inte till pengar, som det brukar heta — och att hans hustru sedan dör. Då uppstår samma situation för den kvarlevande ägaren som om han själv dött. Det är väl ändå en hård lott för en arbetsam och framgångsrik företagare att vid slutet av sitt liv nödgas att, därför att hans hustru dör, gå i konkurs. Fallet är inte konstruerat och ingenting att skratta åt, som herr Sundström gör här och har gjort också i utskottet, men det är lätt att ta ståndpunkt i ekonomiska frågor, om man gör det utan ansvars-känsla och utan känsla för den risk, som kan följa med det bedömande man lägger på saker och ting.

Herr talman! Jag skall nöja mig med det nu sagda och vill till sist endast tillägga, att så allvarliga äro konsekvenserna av denna skatt för den enskilda företagsamheten och för den enskilda människan att det inte är någon tom demonstration, när jag nu yrkar bifall till den reservation, som går ut på att skatten skall avskaffas. Det är tvärtom en allvarlig vädjan jag inlägger i yrkandet om bifall till den här föreliggande, av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Efter herr Olsons i Göteborg yttrande skall jag fatta mig ganska kort. Jag vill redan från början framhålla, att vi alla naturligtvis äro intresserade av att penningvärdet kan bevaras och stärkas liksom av att en rikligare försörjning kan åstadkommas. Jag tror att herr Olson i Göteborg och jag äro fullkomligt ense i dessa för vårt ekonomiska liv så vitala frågor. Jag saknar emellertid möjlighet att förstå hur penningvärdet i dagens situation skall kunna stärkas genom skatteeftergifter, då vi ju tvärtom tillgripit en kraftig beskattning för att kunna överbalansera budgeten och därjämte i samma syfte tillgripit indirekta skatter i en omfattning, som vi tidigare aldrig kunnat drömma om. Jag kan inte heller tro att denna skatt, såvitt densamma angår penningvärdets stärkande, skulle kunna vara väsentligt artskild från andra skatter. Det skulle då vara det förhållandet att man genom att lägga denna skatt på förmögenheten dämpar benägenheten att göra investeringar, men då får ju denna skatt en dubbel anti-inflatorisk verkan, nämligen genom att den dels hjälper till att överbalansera budgeten och dels dämpar investeringslusten.

Beträffande skattens inverkan på den enskilda företagsamheten anförde herr Olson i Göteborg gamla kända argument, men hittills har ingen kunnat påstå, att det inträffat några allvarliga olägenheter som följd av densamma. Under det första kvartal, som denna skatt funnits till, ha nämligen inte mindre än 2 000 nya företag inregistrerats, och företagslusten synes sålunda vara mycket livlig. Jag vet inte i vilken relation denna siffra kan stå till motsvarande siffra från samma kvartal föregående år, men enligt vad sakkunniga personer sagt måste siffran vara ett tecken på att det råder mycket stor livaktighet på den punkten. Följaktligen kan herr Olsons i Göteborg

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

resonemang i det avseendet inte vara fullt verklighetsbetonat. Herr Olson i Göteborg har också ofta dragit den där historien om företagaren, som gifte sig på gamla dagar och som måste göra konkurs. Jag ber om ursäkt, om jag råkade dra på mun, när jag hörde den där historien nu igen. Jag förstår att en person kan råka i en sådan situation som den av herr Olson i Göteborg skildrade och att den för honom personligen kan vara rent tragisk, men jag måste ändå le åt historien, ty jag tror att fallet är tämligen konstruerat. Jag känner inte så noga till våra äktenskapslagar, men finns det inte något som heter äktenskapsförord, varigenom en sådan eventualitet, som herr Olson i Göteborg här skildrade, skulle kunna undvikas?

Emellertid vill jag bestämt tillbakavisa herr Olsons i Göteborg påstående, att jag skulle uppträtt här utan någon som helst ansvarskänsla inför land och folk vid mitt bedömande av vårt ekonomiska liv. Det vore ju att tillvita en kollega ett ganska stort lättsinne, om man verkligen ville göra gällande, att han i denna kammare handlade utan att känna det ansvar, som bör vara förordat med vårt argumenterande och röstande i de frågor, som föreläggas oss i riksdagen. Jag tror emellertid, att det hela var några överord, som herr Olson i Göteborg kanske inte så allvarligt håller på, om han tänker närmare efter.

Jag skall därefter beröra några punkter i det föreliggande ämnet och börjar då med det uttalande, som utskottet gör på s. 15 i sitt betänkande och som jag tänkt reservera mig emot, emedan jag inte gillar det riktigt. Det heter där: »De i de likalydande motionerna I: 117 och II: 198 framställda yrkandena om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning rörande en moderat höjning av arvslottsbekattningen såsom ersättning för kvarlåtenskapsskatten finner utskottet mera rea-

litetsbetonade.» Jag kan inte ansluta mig till denna uppfattning. Jag tror inte alls att det är mera realitetsbetonat att skärpa arvslottsbekattningen än att bibehålla kvarlåtenskapsskatten; detta av det skälet, att om man skall kunna få tillnärmelsevis samma belopp som *nu* enbart genom arvsbekattningen måste man skärpa densamma i mycket hög grad. Därigenom utkräver man en mycket större tribut än nu av relativt små arvslotter, varigenom man i hög grad skadar lusten hos människorna att även under enkla förhållanden skapa ett sparkapital. Jag har vidare svårt att förstå hur uttrycket »en moderat höjning av arvslottsbekattningen» skall tolkas. Jag är närmast böjd för att tolka det så, att det hela är en taktisk beräkning från folkpartiets sida, och att man där är på det klara med att man inte gärna kan gå ut i valrörelsen i höst och bjuda sina valmän att kvarlåtenskapsskatten skall avskaffas. Jag tror att det på det klientel man på det hållet har att vända sig till skulle verka en smula stötande, om man verkligen ifrågasatte ett avlyftande av denna skatt från de stora förmögenheterna. Jag kan därför inte tolka denna framstöt såsom någonting annat än ett försök att ge sig sken av att vara emot kvarlåtenskapsskatten, medan man inte vill gå helt emot densamma. Taktiken påminner onekligen om den som på det hållet användes, när vi behandlade bensinskatten. Det är någon sorts arvspolitisk 10-öreslinje, som man här försöker lansera. Jag kan därför inte tro att riksdagen på något sätt skulle kunna reflektera på en sådan utväg. Den enda möjligheten är att man så höjer arvsbekattningen, att densamma ger hela det ifrågavarande beloppet, men detta tror jag inte är tekniskt möjligt. Jag tror heller inte, att denna kammare är beredd att ge efter på att förmögenheterna skola ge nu ifrågavarande bidrag av den sammanlagda skattesumman.

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

Jag kanske också skulle säga några ord om det mera bondeförbundsbetona avsnittet av utskottsbetänkandet, men jag skall avstå därifrån tills bondeförbundets talesman haft ordet. Jag vill i detta sammanhang bara såsom ett allmänt resonemang och för att fatta mig kort säga, att man naturligtvis kan ha olika meningar om det belopp med vilket förmögenheterna skola bidra till statens utgifter. Vi på vårt håll drista oss hysa den uppfattningen, att den förmögenhetsskatt, som nu uttages, inte är oskäligen och ej heller för näringslivet skadlig och därför bör bibehållas. Jag tror att om frågan skulle komma upp i valrörelsen i höst komme det inte att finnas stora utsikter för att svenska folket skulle bli särdeles djupt gripet av förslaget att denna speciella skatteform skulle avlyftas tillsammans. Man brukar i fråga om sådana här saker ha anledning att ta hänsyn till människorna och inte bara till näringslivet och de ekonomiska tingen. I det avseendet undrar jag om det inte förhåller sig så, att människorna ha ganska ringa nytta av att de få arva för mycket. Jag nödgas säga, att min lilla erfarenhet är den, att stora arv ofta ha varit till skada och att den topphuggning av förmögenheterna, som denna skatt onekligen betyder, är ur förmögenhetsutjämnings synpunkt riktig. Jag vill betona, att detta inte bara står i överensstämmelse med socialdemokratisk åskådning, utan att också framstående liberala samhällsforskare anslutit sig till den uppfattningen, att man i ett demokratiskt samhälle i största möjliga mån måste eftersträva en utjämning av inkomster och förmögenheter, ty gör man inte det kommer man slutligen i ett läge, då motsättningarna inom samhället bli så stora, att man riskerar en lugn och demokratisk utveckling.

Det är utifrån dessa synpunkter som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSON i Göteborg (kort gemäle): Herr talman! Herr Sundström sade sig inte kunna förstå, att penningvärdet skulle kunna stärkas eller bevaras genom att man avlägsnar en skatt. Jag fäster i det avseendet helt kort och gott herr Sundströms uppmärksamhet på den utomordentliga skillnad, som ligger uti om det är fråga om en konsumtionsskatt som har den verkan, herr Sundström antydde, medan kvarlåtenskapsskatten har en helt annan verkan. Den begränsar inte konsumtionen utan befordrar i stället denna genom den uppmuntran den innebär till förbrukande av kapital för onyttiga ändamål.

Herr Sundströms påstående om gagnet av en bättre förmögenhetsfördelning vill jag på intet sätt bestrida. Jag vill över huvud taget inte inta någon ståndpunkt, som skulle kunna innebära att inte jag i likhet med herr Sundström skulle finna det mycket naturligt att den, som har en stor förmögenhet, icke skall lämna allt efter sig till arvingar, som kanske inte äro helt skapade att förvalta densamma. Men det resonemanget gäller förmögenheter, som äro av mera sterilt slag, penningar, värdepapper eller annat, som ligger vid sidan av det produktiva livet. Det gäller däremot inte det fall, som jag tagit sikte på i mina yttranden såväl i utskottet som här i kammaren. Där har det varit fråga om bevarandet av företag, som inte låta sig uppdelas som pengarna i en säck. Det går inte där att ta ut pengarna utan skada till livet för själva den producerande apparaten och därmed också för vårt lands försörjning, som ju dock i stort sett är all företagsamhets mening.

Till slut vill jag bara göra det tillägg till mitt lilla exempel om företagen, som förlorade sin hustru med anledning av att herr Sundström menade att vederbörande ju hade möjligheten att göra äktenskapsförord. I så fall komme man ur askan i elden. Ty om

då i stället *han* dör får hon ju ta smälten av den dubbla förmögenhetsskatten, och då är det säkerligen definitivt omöjligt för henne att kunna föra verksamheten vidare.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Jag skall icke ge mig in på någon lång debatt i detta ärende. De sakskaäl, som från vårt håll anfördes i denna fråga vid dess behandling i utskottet och i riksdagen i fjol, stå fortfarande kvar. Herr Sundström kan ur de reservationer och anföranden som vi då hade utläsa bondeförbundets uppfattning i denna fråga.

Vårt samhälle är ju så konstruerat, att det behöves privata kapitalinsatser för vissa företag, och detta torde väl i första hand vara fallet när det gäller våra jordbruk. Den som under normala förhållanden försöker att starta ett jordbruk på bara lån och skulder kommer väl i det långa loppet till korta. Han blir i varje fall en slav under räntebetalningar och skulder under hela sin tid, såvida han icke har ett eget riskkapital att satsa in i botten.

Det sparade kapital som finnes i jordbrukarleden är ofta tillskopat av föräldrars och barns gemensamma ansträngningar och sparande. Är det många syskon kännes redan den utgående arvsskatten hård. Om därtill dödsboet tillhör det skikt, som drabbas av kvarlåtenskapsskatt, kommer denna också att göra sig gällande. Då bli naturligtvis svårigheterna för jordbrukarungdomen att kunna satsa tillräckligt med kapital ännu större.

Den kapitalbeskattning som vi ha i form av den årliga förmögenhetsskatten drabbar ju även jordbrukarna ganska hårt. Jordbrukarna måste ju på grund av sin näringsstruktur ha ett kapital. För detta kapital får man giva ut förmögenhetsskatt även om kapitalets avkastning är ringa eller ingen alls.

Det är dessa synpunkter som för oss

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

ha varit avgörande, när vi vänt oss mot denna beskattningsform.

Den invit som vi fått från folkparti-håll att överflytta en del av denna kvarlåtenskapsskatt på den vanliga arvsskatten ha vi från vår sida icke kunnat reflektera på. Vi ha ansett, att om samma belopp skall uttagas kommer det på det sättet kanske att drabba något rättvisare men i stort sett ungefär lika hårt. När man från folkparti-håll ej kunnat tala om vad man menar med en »moderat höjning» av arvsskatten, ställa vi oss frågande, vart man egentligen syftar. Jag blev något litet förvånad när jag hörde herr Olsson i Gävle säga, att från socialdemokratiskt håll kan det icke finnas någon invändning mot att överflytta kvarlåtenskapsskatten på det sätt folkpartiet önskar. Jag nästan spårade ett försök till kohandel eller, skulle man kanske kunna säga, fruktbarande samverkan. Men efter herr Sundströms anförande föreligger väl icke den möjligheten heller.

Våra motiv för denna skatts avskaffande äro precis desamma som de motiv vi anförde när den genomfördes i fjol. Jag skall därför icke längre uppehålla mig vid dessa utan bara en liten smula polemisera mot min gode vän herr Olsson i Gävle. Han säger, att ingen skatt är det sista ordet: är det så att man finner, att en skatts verkningar icke äro lyckliga, näväl, då får man ändra på den.

Här är det emellertid fråga om en skatt, som tages ut av den samlade sparade förmögenheten och som för vissa näringsidkare — jag tänker närmast på jordbrukarna — gör det svårare att driva sitt yrke. När man tar ut en sådan skatt av en sparad förmögenhet och förbrukar denna skatteintäkt till löpande utgifter, är man inne på en väg som vi anse vara farlig: om en enskild företagare handlar på samma sätt kommer han förr eller senare på obestånd.

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

Utskottet har i sitt utlåtande skrivit: »Vårt lands statsfinansiella läge är för närvarande betydligt sämre än man vid fjolårets riksdag väntade sig. Att i de nu nämnda motionerna liksom även i de likalydande motionerna I: 182 och II: 294 kunnat ifrågasättas ett upphävande av kvarlåtenskapsskatten utan att någon ersättning för de därigenom bortfallande skatteintäkterna anskaffas på annan väg finner utskottet förden skull anmärkningsvärt.»

Ur våra synpunkter finna vi det anmärkningsvärt, att utskottet vill hålla kvar en skatt, som bland sina verkningar o villkorligen måste medföra skador för den del av produktionen jag talat om, nämligen jordbruket.

Man sade i debatten i fjol, att denna skatt icke komme att drabba jordbrukarna nämnvärt. Men den utredning, som verkställdes inom Södermanlands läns landsbygd, visade ju, att över två tredjedelar av den utgående skatten skulle erläggas av jordbrukare. Det betyder en utsugning av sparkapitalet från jordbruket och landsbygden, som kommer att försämra betingelserna för landsbygden att existera i fortsättningen och göra det mycket svårt, för att ej säga omöjligt, att höja upp landsbygden till en ställning, jämförlig med den våra städer och industrisamhällen ha.

Det budgetära läget är icke så ljust i år som i fjol, sade herr Olsson i Gävle. Det är nog alldeles riktigt. Men jag tror, att detta i varje fall i någon mån kan bero på den pessimism, som från vissa håll gör sig gällande gentemot utvecklingen för närvarande och särskilt i fråga om de höga skattesatser som man får dragas med. Ur den synpunkten tror jag, att det skulle ha känts som en befrielse och varit lyckligt, om man någon gång i detta land kunnat komma och tala om, att nu få vi ändå en skattesänkning.

Jag tror til syvende og sidst, att om man kunde från de döda uppväcka de gamla begrepp, som skapat detta sam-

hälle, nämligen arbete, sparsamhet och ansvar för sig själv, så skulle vi kanske ännu en gång kunna gå bättre tider till mötes. Men så länge man begagnar tillfället att bara till staten draga in så mycket pengar som möjligt för att sedan fördela dessa, kommer man säkerligen icke att kunna skapa värden och därmed möjliggöra för samhället att lösa sina problem i samma takt som vi lyckats göra under de år då näringslivet expanderade och möjliggjorde det ena uppsvinget efter det andra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Velanders m. fl. reservation.

I detta anförande instämde herrar *Dickson, Werner, Persson* i Norrby, *Carlsson* i Bakeröd, *Pettersson* i Rosta, *Andersson* i Dunker, *Jönsson* i Rosbol, *Johansson* i Norrfors, *Gustafsson* i Lekåsa och *Johansson* i Mysinge.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Jag skall bara bemöta herr Jonsson i Skedsbygd på en enda punkt. När han framhäver, att det här är risk för vissa skador för jordbruket, kan jag icke låta ett sådant generellt påstående stå kvar utan att jag försöker belysa vad det verkligen gäller. Sörmlandsutredningen visade, att jordbruket genom kvarlåtenskapsskatten drabbades i viss omfattning, men den visade också, att 84 procent av alla Södermanlands jordbrukare icke komme att drabbas. Den visade vidare, att av de 9 000 jordbrukare, som undersökts, finns det 738, som befinna sig i ett förmögenhetsläge på högst 50 000 kronor, och att skatten för dessa icke innebär en belastning på mera än 1 000 kronor. För den grupp på 424 jordbrukare, som befinna sig i klassen mellan 50 000 och 100 000 kronor, gör det högst 6 000 kronor i kvarlåtenskapsskatt. Sörmlandsutredningen visar ytterligare, att det är endast i tre procent av fallen som någon större kvarlåtenskapsskatt kommer att uttagas,

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

men det framgår också av utredningen, att dessa förmögenheter väsentligen bestå av andra förmögenhetslement än jordbruksfastigheter, d. v. s. aktier, obligationer och dylikt.

Jag vill med detta icke på något sätt förmena, att icke 6 000 kronor för den, som ärver 100 000 kronor, kan vara en utgift som känns. Men nog måste väl ändå herr Jonsson i Skedsbygd medgiva, att det är en väsentlig skillnad mellan att starta som egen jordbrukare eller övertaga sin faders gård under de nu angivna förhållandena samt att börja med lån och skulder såsom herr Jonsson först försökte skildra. Jag tror, att den som är i belägenheten att kunna ärva 100 000 kronor och betala 6 000 kronor i skatt ändå i jämförelse med den överväldigande delen av sina yrkesbröder har en mycket gynnad ställning.

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle bara vilja till herr Sundström säga, att det siffermaterial han rör sig med torde vara betydligt föråldrat. Därtill kommer, att den alltmer fortgående försämringen av penningvärdet och den därav följande fiktiva ökningen av förmögenheterna medföra, att allt flera komma att drabbas av denna kvarlåtenskapsskatt och att verkningarna alltså bli större än vad dessa utredningar visat.

Sedan får jag säga, att jag liksom de flesta jordbrukare börjat med skuld och vet vad det vill säga. Jag kan försäkra herr Sundström, att vi som fått börja på det sättet haft våra bekymmer vi också.

Herr SANDBERG: Herr talman! Då riksdagen i fjol beslöt en rad betydelsefulla ändringar i den direkta statsbeskattningen, var frågan om den nya kvarlåtenskapsskatten en av dem som tilldrogo sig särskild uppmärksamhet.

Det var ju på den punkten som det kändes särskilt motbjudande med den starka skattehöjningen. Man hade för övrigt en känsla av att man även från majoritetens sida var en smula besvärad över vad man var med om att besluta.

Här har nu talats åtskilligt om denna sak och om denna skatteforms olägenheter. Jag vill därför endast helt kort understryka vad som sagts och förklara för min del — och jag tror att det får gälla också för folkpartiets del — att vi anse kvarlåtenskapsskatten vara en orimlig ytterligare beskattning på hopsparat kapital och att den vidare på grund av sin konstruktion är ojämn till sina verkningar. Dessutom lär man ej kunna förneka, att den kommer att ogynnsamt påverka sparviljan utöver vad som sker redan genom de höga inkomst- och förmögenhetsskatterna. I många fall då det gäller de högre kvarlåtenskapsbeloppen tages en betydande del av kapitalet bort ur rörelsen eller bort ur jordbruket och överföres till staten. Därigenom åstadkommes en rubbning i produktionen, som ej kan vara gynnsam. Jag tror för min del ej heller, att det blir en bättre verkan för produktionen och för samhället i dess helhet, om man skall via staten söka nyttiggöra dessa pengar. Risk förefinnes i stället, att de komma att i betydande utsträckning gå till löpande statsutgifter.

Då herr Sundström i Skövde nyss sökte exemplifiera, att verkningarna icke kunde vara så svåra för den enskilde, enär den kvarlåtenskapsskatt, som toges ut av t. ex. en jordbrukare i ett visst fall, icke behövde bli så stor, han angav som exempel 6 000 kronor på 100 000 kronors kvarlåtenskap, vill jag säga, att man får dock komma ihåg, att kvarlåtenskapsskatten kommer som ett plus till den arvslottsbekattning som redan finnes. Det är det sammanlagda trycket som kommer att kännas och som vi få räkna med.

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

Folkpartiet anser således, att kvarlåtenskapsskatten bör bort. I det fallet intaga vi icke någon principieilt annan ståndpunkt än vad de övriga borgerliga reservanterna och motionärerna givit uttryck åt. Men då vi icke nöjt oss bara med ett yrkande om kvarlåtenskapsskattens borttagande utan också yrkat utredning om en moderat höjning av arvslotsbeskattningen, beror detta på att vi anse, att det kan finnas skäl för en omprövning av arvslotsbeskattningen. Det är ju så att den hittillsvarande arvslotsbeskattningen i vårt land är relativt låg. Om det ur statsfinansiella och andra allmänna synpunkter befinnes ofrånkomligt att komplettera arvsbeskattningen, så synes en moderat höjning av arvslotsbeskattningen vara att föredraga framför den nuvarande kvarlåtenskapsskatten.

Nu har herr Jonsson i Skedsbygd nysst uttryckt missbelåtenhet över att folkpartiet icke har kunnat precisera vad det menat med en »moderat höjning» av arvslotsbeskattningen. Jag undrar om man kan begära, att man skall på kronan precisera den saken. Uttrycket måste väl innebära, att det skall vara en höjning men en *måttlig* sådan och att beskattningen av kvarlåtenskapen efter en viss höjning av arvslotsbeskattningen ändå skall komma att stanna ett gott stycke under det belopp som motsvarar summan av den nuvarande kvarlåtenskapsskatten och arvslotsbeskattningen.

Herr Sundström i Skövde säger, att han ej kan vara med på bevillningsutskottets uttalande, att folkpartiets ställning i denna skattefråga är mera realistisk än de andra borgerliga partiernas. Jag måste verkligen uttrycka min förvåning över detta herr Sundströms yttrande! Han har ju själv skrivit under det utlåtande, där de orden återfinnas. Då borde han väl ha reserverat sig om han inte gillade vad som sades. Han måste nog anses stå ganska

ensam om sin uppfattning, eftersom i alla fall de andra inom majoriteten, som väl också få anses vara kloka och omdömesgilla karlar, varit med om att sätta in det påtalade uttrycket i betänkandet.

Jag vill för min del säga, att jag tycker att vår ståndpunkt är verkligt realistiskt betonad, då vi å ena sidan kräva den olämpliga och orättvisa kvarlåtenskapsskattens borttagande, men å andra sidan likväl icke bortse från att det statsfinansiella läget kan påkalla en viss på riktigare sätt genomförd höjning av arvsbeskattningen. Är ej detta en realistiskt betonad uppfattning, vet jag icke vad som är realistiskt. Jag vill på det skarpaste protestera mot herr Sundströms uttalande, att vår ståndpunkt skulle vara en taktisk spekulation. Det är den visst inte. Den är tvärtom, såsom jag här sökt framställa det, sakligt grundad.

Vi ha alltså begärt en utredning på denna punkt. Man kan inte höja arvslotsbeskattningen genom en schematisk förändring av skalorna, utan man får göra en närmare undersökning för att komma till lämpligaste möjliga avvägning.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till detta betänkande av herr Elon Andersson och mig.

Häruti instämde herrar *Kristensson, Bränholm* och *Fröderberg*.

Herr SKOGLUND i Doverstorp: Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde herr Sundström fråga i sitt första anförande: Hur kan man stärka penningvärdet genom att sänka en skatt? Omvänt skulle det väl betyda, att man kan stärka penningvärdet genom att taga ut en höjd skatt. I detta fall tror jag, att ett borttagande av den skatt, som det nu är fråga om, skulle verka i gynnsam riktning. Här är det ju fråga om att taga ett antal miljoner, som närmast få betraktas som sparmedel, och

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

överföra dem till driftbudgeten. I den mån vi överföra 25 å 35 miljoner av sparmedel till driftbudgeten och förbruka dem, betyder det också att vi öka konsumtionen. Det var den ena sidan. Den andra sidan — och den tillmäter jag ännu större betydelse — är att denna skatt sådan som den är utformad faktiskt ökar människornas vilja att förbruka pengarna, dels genom investeringar, som de kanske under andra förhållanden skulle uppskjuta, och dels genom att omsätta dem i varor, vid en tidpunkt då varutillgången är otillräcklig. Man menar kanske i många fall, att man hellre vill ha åtminstone något av värde kvar av dem än utbetala dem i skatt. Och här tillkommer en sak som för mig är mycket väsentlig. Vi veta, att kvarlåtenskapsskatten är finansministerns önskedröm sedan över 20 år tillbaka. Han har nu lyckats att få den genomförd. Såvitt jag förstår — och jag känner ganska väl till den svenska jordbrukarbefolkningens tänkesätt — är det här fråga om något som är fullständigt i strid med stora gruppers tänkesätt. Härtill har ej minst bidragit den motivering, som finansministern anförde som grund för denna skatts tillkomst. Jag erinrar mig mycket livligt finansministerns uttalande: »Det är väl inte någon som fäster sig vid vad som är kvar när någon dör.» Gå ut och fråga den svenska jordbrukarbefolkningen och även många andra stora grupper, så skall herr Sundström finna, att far och mor ofta avstå från sådant som de själva skulle önska sig och behöva just med tanke att det efter deras död skall komma deras barn till godo. De förstå ingenting av det här resonemanget.

Ett annat uttalande, som ofta brukar åberopas, är att det här är fråga om en skuld, som de efterlevande skola betala för den som gått bort. Det är lika obegripligt för många människor i detta land. Såvitt jag förstår betyder det helt enkelt, att om jag ordentligt förstör de

pengar jag förtjänar, då lämnar jag livet som en gentemot staten skuldfri människa, och då slippa de efterlevande att betala någon skuld för mig, men om jag i stället sparar dem, bygger ett hus eller skapar fram andra förmögenhetsvärden, då skola de efterlevande betala därför att jag ådragit mig en skuld till staten. Detta resonemang, herr talman, strider emot mångas uppfattning, och vi anse att denna skatt är orättvis. För att undgå skatten föredrar man många gånger som jag tidigare sagt att sätta pengarna i rörelse, vilket i nuvarande läge direkt skadar penningvärdet.

Nu säger herr Olsson i Gävle, att han kunde ha förstått, om vi begärt en utredning och icke ett omedelbart avskaffande av kvarlåtenskapsskatten. I föregående ärende begärde vi en utredning, men då förstod inte herr Olsson det heller. Då måste han ha erfarenhet. Det är väldigt svårt att veta, när det skall passa herr Olsson. I detta fall vågar jag bestämt säga, att det är så väl känt att de motiv, som ligga till grund för kvarlåtenskapsskatten, icke godtagas av många, att ett borttagande av denna skatt kommer att direkt befrämja sparandet. Det är ganska egendomligt, måste jag säga, att de damer och herrar, som på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag sysslat just med sparfrämjande, aldrig kommit att tänka på att ett borttagande av kvarlåtenskapsskatten säkerligen skulle vara en av de verkligt effektiva åtgärderna för att åstadkomma ett ökat sparande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga denna debatt, då ju de flesta synpunkterna redan kommit fram. Jag skall bara tillåta mig en kommentar på ett par punkter.

Det har i motionerna och under de

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

batten påvisats mycket starka skäl mot bibehållandet av kvarlåtenskapsskatten och även skäl för dess omedelbara avskaffande. Å andra sidan har närmast herr Sandberg påpekat, att det finns motiv för att vår vid internationell jämförelse låga arvsbeskattning skulle kunna justeras något uppåt, dock så att den samlade beskattningen på arv bleve väsentligt lägre än den för närvarande är. I och för sig kunde man naturligtvis behandlat dessa båda frågor separat och sagt: Låt oss avskaffa kvarlåtenskapsskatten genast och sedan utreda frågan om en moderat höjning av arvs- och arvslottsbeskattningen.

När vi på vårt håll inte ha intagit den ståndpunkten — och det är det som jag helt kort vill kommentera — har det berott därpå att vi mena, att politik är det möjligas konst. Vi ha förstått, att det skulle vara mycket små utsikter att i denna kammare och i riksdagen få majoritet för ett sådant förslag om att omedelbart avskaffa kvarlåtenskapsskatten och sedan helt separat utreda frågan om arvslottsbeskattningen. Vi förstå att det skulle vara psykologiska hinder för majoriteten att gå med på en sådan fullständig omkastning av fjolårets beslut. Vi konstatera med tillfredsställelse att utskottet och nu senast dess ärade ordförande också har givit det betyget åt vår ståndpunkt, när vi begränsa oss till att begära en skyndsam utredning av problemet i dess helhet, att denna ståndpunkt är mera realitetsbetonad än den som kommit till uttryck i andra förslag, där man bara vill utan vidare avskaffa kvarlåtenskapsskatten, vilket man tydligen på socialdemokratiskt håll inte ett ögonblick funderat på. Men tyvärr har utskottet inte dragit någon praktisk konsekvens av sitt konstaterande, att folkpartiets linje här är mera realitetsbetonad. Utskottet har två skäl. Det säger, att även folkpartiets linje innebär en minskning av den totala beskattningen på arv, och därför vill man

inte vara med om denna utredning. Men, herr talman, detta skäl förefaller knappast övertygande, ty om man på socialdemokratiskt håll velat göra utredningen förutsättningslös i detta avseende, vilket vi alltså i folkpartiet inte gilla, då vi ju anse att man redan nu bör klart säga ifrån, att det bör vara en minskning av den totala beskattningen på arv, hade naturligtvis ingen kunnat hindra socialdemokraterna från det. Då tycker jag att det från utskottets egen utgångspunkt skulle varit naturligt att gå med på den utredning, som folkpartiet föreslår.

Utskottets andra skäl är, att det ännu är för tidigt att säga något om verkningarna av kvarlåtenskapsskatten. Man måste först ha mera erfarenhet. Ja, det är mycket bra att samla erfarenhet, och beträffande den stora frågan om skattesystemet i dess helhet ha vi anslutit oss till den synpunkten. Men jag tror det finns fall, som äro så pass klara, att man redan med en mycket begränsad erfarenhet kan bilda sig en ganska säker mening, och det gäller absolut beträffande kvarlåtenskapsskatten. Man behöver inte ha mycket kontakt med företagsamheten här i landet och med så vida skikt som ha brukat prestera en icke ringa del av det aktiva, riskbärande sparandet i landet, till nytta för den ekonomiska utvecklingen och därmed för hela folket, för att förstå att kvarlåtenskapsskatten har både ekonomiskt och psykiskt skadliga verkningar. Enligt min mening skulle därför regeringspartiet, om det här gått med på den utredning, som man från folkpartiets sida föreslagit, ha visat att man inte vill vara så absolut tvärsäker på att den ståndpunkt, som majoriteten intog i fjol beträffande kvarlåtenskapsskatten, är den enda riktiga. Utskottet har ju faktiskt börjat bli en liten smula tveksamt; det framgår av slutmeningarna. Men utskottet skulle visat en vilja att taga hänsyn till andra gruppers uppfattning

och synpunkter, om man hade gått med på denna utredning. I fjol kunde vi konstatera, att av vissa skäl, som jag inte här skall behandla, fanns inte på socialdemokratiskt håll någon som helst vilja att vid behandlingen av dessa frågor gå oppositionen till mötes. Sedan dess har regeringschefen, statsminister Erlander, vid, jag höll på att säga otaliga tillfällen framhållit, hur samarbetsvillig man inom regeringspartiet har varit. Nåväl, herr talman, det hade varit ett tillfälle nu för regeringspartiet att verkligen praktiskt visa en liten smula av denna samarbetsvillighet. Jag tror att det skulle psykologiskt haft icke alldeles oväsentliga gynnsamma verkningar i vårt land, och jag vill för min del uttala ett beklagande av att majoritetspartiet icke i dag har velat visa denna vilja att gå andra synpunkter åtminstone ett litet steg till mötes.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Herr Skoglund i Doverstorp gjorde gällande, att denna skatt i fråga om de penningpolitiska verkningarna skulle vara skild från andra skatter. Jag har hävdat en annan mening och kan icke finna, att herr Skoglunds skäl på den punkten äro övertygande. Jag kan nämligen icke förstå annat än att en överbalansering med 40 miljoner från kvarlåtenskapsskatten måste vara lika välgörande som 40 miljoner kronors överbalansering genom skatt på bensin eller andra varor. Dessutom vill jag säga, när herr Skoglund mera patetiskt börjar tala om vad far och mor avstå för att lämna i arv, att vad far och mor genom arbete i detta land kunna avstå för att lämna i arv till sina barn kommer icke att drabbas av kvarlåtenskapsskatten. Det är helt andra förmögenheter som därvid komma i fråga, och det är också dessa, tror jag, som vålla herr Skoglund de största bekymren.

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

Herr Skoglund ondgör sig också över argumenteringen att det skulle vara en skuld till staten, som utkräves ur dödsbon. På det vill jag svara med att citera ett ord av en känd svensk skald, att man kan taga anstöt av orden men frågan är riktig i sak. Det finns nämligen fall, herr Skoglund, där man kan faktiskt påvisa, att denna beskrivning tämligen väl stämmer. Om t. ex. en person för 40 år sedan har köpt en liten egendom i närheten av en stad och den genom jordvärdestegring har stigit till låt mig säga 100 000 kronors taxeringsvärde och när boet skall skiftas säljes för en miljon, har inte denna egendom då varit ofullständigt kapitalbeskattad under de år, då värdet stigit från 100 000 till en miljon kronor, och är i det fallet också en kvarlåtenskapsskatt oberättigad?

Beträffande herr Ohlins yttrande skall jag inskränka mig till att fråga, hur det skall gå med det riskbärande kapitalet, om herr Ohlins linje skulle följas. Skall inte den skärpning av arvslottsskatten, som herr Ohlin förordar, i huvudsak läggas på de större förmögenheterna och det riskbärande kapitalet? Kommer det inte då också att få samma verkningar? Eller menar herr Ohlin, att denna ökning av arvslottsskatten väsentligen skall drabba de små och lägre förmögenheterna? Om det inte skall bli såsom jag sade i mitt första anförande en folkpartiets arvslottstioöreslinje utan en någorlunda tillräcklig kompensation för de 40 miljoner, som kvarlåtenskapsskatten skall inbringa, då måste väl, om man skall följa herr Ohlins linje eller behålla det nuvarande systemet, väsentliga delar av den skatt som skall uttas bäras av riskbärande kapital, och det blir väl enligt herr Ohlins förslag samma svårigheter som under det nuvarande systemet.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten.

Herr SKOGLUND i Doverstorp: Herr talman! Jag vill svara herr Sundström, att ägaren till den fastighet, som stigit i värde till en miljon, har säkert fått dela med sig åtskilligt av detta till staten. Sådana exempel äro emellertid få, men de som jag vill ange äro så många flera. Det är dessa där en egendom utan att så avsevärt kunna öka sin avkastning dock genom förändringar i penningvärdet ideligen åker upp i taxering, och när gården skall utskiftas och kanske lösas av något av barnen efter ett dödsfall dessa då måste betala skatt av en storleksordning, som ingen tänkt sig, när skattesatserna gjordes upp. Man kommer med andra ord att draga ut avsevärt mycket mera i skatt ur en egendom än som varit avsett från början, och det blir till ren nackdel för arvtagaren, som kanske samtidigt är köparen. Exempelen på hur detta verkar i längden äro så avsevärt många fler än exemplen på den företeelse herr Sundström nämnde, att man inte kan göra någon jämförelse. Dessa 40 miljoner komma att tas ut direkt av ett kapital, som ofta ligger i produktiv verksamhet, och de flyttas över och förbrukas via driftbudgeten. Övriga skatter däremot tas i regel av intjänt inkomst. Kvarlåtenskapsskatten är en allvarlig historia. Dess verkningar bli i längden faktiskt desamma som om en jordbrukare skulle sälja sin bästa mjölkko och förbruka penningarna till att betala löpande utgifter.

Herr OHLIN: Herr talman! Herr Sundström är en övriga skatter däremot tas i regel av intjänt inkomst. Kvarlåtenskapsskatten är en allvarlig historia. Dess verkningar bli i längden faktiskt desamma som om en jordbrukare skulle sälja sin bästa mjölkko och förbruka penningarna till att betala löpande utgifter.

vårt håll som den skattefria gränsen höjdes från 20 000 till 30 000 kronor. På socialdemokratiskt håll hade man först tänkt sätta gränsen vid 20 000, men vi påvisade då, hur hög denna beskattning skulle bli. Herr Sundström vet emellertid lika bra som jag, att arvslottsskatten är progressiv. Om man höjer den, blir det de större arven som få betala det väsentliga. Därvidlag är det inte i princip någon skillnad mot nuvarande system. Det är emellertid den avgörande skillnaden, för det första att det blir lägre total skattesumma och för det andra att avvägningen av bördan blir mera rättvis, när man konsekvent tar hänsyn till arvslottens storlek. Av båda dessa skäl kan man räkna med att de psykologiska skadeverkningarna på sparandet och näringslivet skola bli långt mindre än vid nuvarande system.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill med anledning av herr Ohlins sista yttrande konstatera, att mitt uttalande var riktigt, att om inte de små förmögenheterna skola drabbas, utan skärpningen av arvslottbeskattningen väsentligen skall läggas på de stora förmögenheterna, då måste detta innebära ungefär samma olägenheter för det riskbärande kapitalet som de som enligt herr Ohlins skildring följa av det nuvarande systemet. Den omständigheten, att det kan vara tio miljoner mindre som uttas, kan visserligen verka modifierande, men jag tror att verkningarna på det riskbärande kapitalet principiellt och praktiskt komma att bli desamma efter vår och herr Ohlins linje.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Herr Sundströms nuvarande ståndpunkt är ännu mer övriga skatter däremot tas i regel av intjänt inkomst. Kvarlåtenskapsskatten är en allvarlig historia. Dess verkningar bli i längden faktiskt desamma som om en jordbrukare skulle sälja sin bästa mjölkko och förbruka penningarna till att betala löpande utgifter.

oberoende av om den avväges på ena eller andra sättet. Jag tror inte det finns någon här i kammaren som delar herr Sundströms uppfattning. Det är uppenbart att skatternas verkningar på näringsliv och sparsamhet på ett avgörande sätt äro beroende av skatternas höjd.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Innan debatten slutar vill jag i anledning av herr Skoglund's i Doverstorp yttrande bara erinra om vad utskottet skrev i fjol. Det är klart och riktigt — det behöva vi inte tvista om — att det vore bättre, om dessa medel från kvarlätenskapsskatten icke inginge i driftsbudgeten. Det erkände bevillningsutskottet i fjol, men utskottet lät samtidigt som det tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag företa en undersökning som visade, att de kapitalinvesteringar som skedde på driftsbudgeten många gånger om överstego det belopp, som det här var fråga om, och att således den fara, som under andra förhållanden skulle föreligga, icke förelåg i detta fall.

Herr Skoglund sade i sitt anförande: Nu skulle en utredning ha passat herr Olsson, men i förra ärendet passade det honom inte. Om herr Skoglund läser bevillningsutskottets båda här föreliggande betänkanden, skall han finna, att de på ett oförtydligt sätt visa, att det passar herr Olsson och det passar bevillningsutskottets majoritet, och jag hoppas det också skall passa riksdagen, att ansluta sig till utrednings- och undersökningstanken. Men vi ha sagt att vi vilja ha en smula erfarenhet innan vi sätta i gång denna översyn. Det må vara riktigt som herr Ohlin här säger, att många människor i fråga om kvarlätenskapsskatten ha mer klart för sig vad de vilja och icke vilja än i fråga om andra skatter. Men om oppositionen nu hoppas att den inom en snar framtid skall kunna förverkliga de synpunkter, som exempelvis herr Ohlin och Skoglund i Doverstorp lägga på dessa

Avskaffande av kvarlätenskapsskatten.

saker, är det då inte klokare att avvakta vad jag skulle vilja kalla det psykologiska ögonblicket? Det är en felbedömning av högern att i detta läge ha drivit denna sak efter den linje den följt.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag har för visso ingen anledning att försvara folkpartiet i denna debatt, men jag kan inte låta bli att ta till orda i anslutning till herr Sundströms senaste anförande. Icke utan ett visst förakt i stämman talade han om folkpartiets linje i detta ärende och minde i det sammanhanget om dess s. k. tioöreslinje i bensinskattefrågan för ett par månader sedan. Den gäckande tonen torde i kammaren ha skapat det intrycket, att han fann dessa tvenne ståndpunkter från folkpartiets sida mycket litet tilltalande. Trots detta sålunda uttalade förakt för tioöreslinjen röstade emellertid — jag kan inte underlåta att erinra därom — herr Sundström för tioöreslinjen i den förberedande voteringen om bensinbeskattningen. Värre var det alltså inte med föraktet för denna uppfattning.

Vad sedan frågan i övrigt beträffar föreligger en synpunkt på kvarlätenskapsskatten, som kanske borde ytterligare understrykas. Det förhåller sig ju så — och det synes mig vara en allvarlig anmärkning mot denna skatteform — att den är så konstruerad, att skatten, med ett undantag, utmättes utan hänsyn till den tid arvlåtaren ägt förmögenheten. Även principen om jämlikhet i beskattningen blir sålunda åsidosatt. Skillnaden i beskattningens tyngd kan bli mycket betydande även när det är fråga om exakt lika stora kvarlätenskaper. Låt oss tänka oss det fallet, att två personer efterlämna precis lika stora förmögenheter. Den ene har emellertid innehaft sin i fem och den andre sin i tjugufem år. Då motsvarar kvarlätenskapsskatten — utan diskonteringar — en fem gånger så hög årlig förmögenhetsskatt för den förre

Riksbankens sedelutgivning.

som för den senare. Kan man förväna sig över att vida kretsar här i landet anse, att en skatt, som verkar på detta sätt, måste betecknas som djupt orättvis?

Efter härmed slutad överläggning, gav herr talmannen till en början beträffande utskottets hemställan i punkterna 1) och 2) propositioner dels på bifall till vad utskottet i dessa punkter hemställt dels och på bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna 1) och 2) i utskottets förevarande betänkande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Velander m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 104 ja och 63 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet i punkterna 1) och 2) hemställt.

Beträffande utskottets hemställan i punkten 3) gav herr talmannen härpå

propositioner dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels och på bifall till de likalydande motionerna I: 117 och II: 198; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 40, i anledning av väckt motion om viss ändring av 12 § taxeringsförelagningen; och

nr 41, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för försäkringspremier; samt

bankoutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 15.

Riksbankens sedelutgivning.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 19 mars 1948 dagtecknad proposition nr 195, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivningsrätt.

Berörda lagförslag var av följande lydelse:

Härigenom förordnas, att under tiden från och med den 1 juli 1948 till och med den 30 juni 1949 skola, i stället för

Riksbankens sedelutgivning.

vad i 9 § och 11 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank finnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

1 §.

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst tretusentvåhundra miljoner kronor.

2 §.

Därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, om riksdagen ej är samlad, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst sjuhundra miljoner kronor. Dylikt av Konungen lämnat medgivande skall, därest detsamma icke godkännes av riksdagen inom tjugu dagar från det riksdagen åter sammanträtt, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla.

3 §.

Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 348 av herr *Domö* jämte sju av kammarens övriga ledamöter och den andra inom andra kammaren under nr 510 av herr *Skoglund* jämte fem av kammarens övriga ledamöter. I dessa motioner hemställdes,

»att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 195, samt

att riksdagen för sin del för tiden 1 juli 1948 till och med den 30 juni 1949 måtte antaga följande ändrade lydelse av 9 § första stycket riksbankslagen . . . 'samt därutöver till ett belopp av två tusen fem hundra miljoner kronor' och av 11 § första stycket samma lag 'Som

riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld.»

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 348 och II: 510, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade avgivits av herrar *Nordenson*, *Wiberg* och *Skantze*, vilka yrkat bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **WIBERG**: Herr talman! Då 1947 års riksdag förlängde 1939 års fullmaktslag för tiden t. o. m. den 30 juni 1948, uttalade riksdagen som bekant, att det i hög grad vore angeläget att fullmaktslagen avvecklades så snart ske kunde, så att riksdagens inflytande återställdes. Den proposition, till vilken riksdagen nu har att taga ställning, innebär också principiellt att fullmaktslagen skall upphöra. Om det lämpliga i att fullmaktslagen försvinner råder icke någon meningsskiljaktighet. Motionärerna hava t. o. m. uttalat sin tillfredsställelse över att riksdagen återtager sitt inflytande över denna viktiga fråga, och reservanterna ansluta sig till denna uppfattning.

Däremot hava reservanterna i likhet med motionärerna en helt annan uppfattning än Kungl. Maj:t och utskotts-majoriteten om det lämpliga i den provisoriska lagstiftning, som Kungl. Maj:t föreslår.

Inom riksbanken har igångsatts en utredning i syfte att åstadkomma en allmän överbearbetning av riksbankslagen bl. a. i fråga om sedelutgivningsrätten, men en sådan allmän översyn har riksbanken av olika skäl funnit böra skjutas på framtiden. Den väsentliga orsaken härtill torde hava varit att bankofullmäktige ansett lämpligt att en genomgripande, slutgiltig reglering av

Riksbankens sedelutgivning.

grunderna för sedelutgivningen icke sker i rådande penningpolitiska läge.

Man vågar härav draga den slutsatsen, såvitt jag kan finna, att fullmäktiges majoritet varit inställd på att ett framtida slutgiltigt förslag beträffande grunderna för sedelutgivningsrätten skulle frigöra sedelutgivningen från guldet. Man har tydligen icke vågat taga steget fullt ut, som tiderna nu äro, och har därför föreslagit ett provisorium. Jag har icke något mot ett provisorium i och för sig. Däremot kan jag icke alls ansluta mig till ett provisorium av den art som nu föreslås. Detta har nämligen i verkligheten, såsom motionärerna också understrukt, den innebörden att en maximering av sedelutgivningen icke ställes i någon som helst fixerad relation till riksbankens metalliska kassa. Detta är ett fullkomligt avsteg från hittills gällande principer, ett avsteg som inte heller går väl ihop med de uttalade betänkligheterna mot att i nuvarande penningpolitiska läge göra genomgripande förändringar.

Det torde vara anledning att erinra om att först i februari 1947 det sedelbelopp, som fick utgivas utöver dubbla värdet av riksbankens guld-kassa, höjdes till 1 400 miljoner för att i maj månad 1947 ökas till 2 500 miljoner. Det var sålunda en kraftig ökning, som gjordes år 1947 från det belopp, 350 miljoner, som hade gällt sedan år 1933. Orsaken var naturligtvis den av regeringen förda politiken, vilken medfört att guldet försvann med häpnadsväckande fart, samtidigt som sedan krigsutbrottet sedelomloppet kommit att flerdubblas.

Det har från majoritetens sida i olika sammanhang framhållits, att guldet icke längre spelar någon roll och att det strängt taget icke vore någon mening i att bygga upp sedeltäkningsregler, berörande en sedelmängd på bortåt 3 000 miljoner, på en guldbehållning, uppgående till några få hundra miljoner. Enligt reservanternas uppfattning är detta resonemang icke riktigt. Går man

bort från guldet utan att sätta någon-ting i dess ställe, övergår man till ett helt annat och lösligare system. Sedelutgivningens omfattning blir beroende av politiska beslut. Sedelmängdens principiella bundenhet vid guldet har utgjort en alarmklocka. Man kanske kan uttrycka saken så, att man i och med fullmaktslagen temporärt kopplade av denna alarmklocka. Den ekonomiska politik, som regeringen för, leder till att man kanske icke så gärna vill höra några alarmsignaler. Nu går man också ett steg längre. Den lagstiftning, som nu föreslås, innebär att man icke endast låter den tillfälliga avkopplingen bestå. Man river ned alarmklockan såsom sådan utan att sätta något annat i stället. Man går i realiteten från det gamla systemet, som innebär, att om vissa objektivet lätt konstaterbara förhållanden inträffa, den monetära politiken måste läggas om till skydd för penningvärdet. Man tar ytterligare ett steg — nu på det monetära området — mot en permanentning av regleringssamhället. Detta blir en följd av en avkoppling av det regulativ, som det hittillsvarande systemet med anknytning till guldet faktiskt utgjort trots den försvagnings som den fullmaktslagstiftning i och för sig naturligtvis inneburit, som blivit nödvändig på grund av regeringens politik.

En nationalekonomisk författare har nyligen framhållit, att guld-kassan har minst fyra skilda funktioner att fylla. Guld-kassan har varit för det första en regulator för den monetära politiken, för det andra en förmedlare av världsekonomiens långa rörelser, för det tredje en monetär reserv och för det fjärde en regulator av den inhemska efterfrågan på importvaror. Jag tror man har anledning anse denna analys vara ganska riktig.

Jag skulle också gärna vilja instämma i det allmänna omdöme, som vederbörande ger uttryck åt i en sammanfattning: »En undersökning av guld-

Riksbankens sedelutgivning.

kassans fyra stora uppgifter visar, att de äro tillräckligt viktiga för att man icke utan skada helt kan avkoppla dem. Sambandet mellan ett lands penningssystem och guldet har vissa fördelar, som det vore oklokt att kasta bort, särskilt när de flesta andra länder försöka återknyta dessa band. Sverige är ett litet land, ekonomiskt beroende av utlandet, och kan bara hava fördel av att hava samma grund för sitt penningväsen som världen i övrigt. En lagstadgad avkoppling av guldkassan som täckningsmedel borde därför icke få ske, huru provisorisk den än uppgives bliva. Ett sådant steg kan icke endast misstolkas i in- och utlandet utan också medföra långvariga ekonomiska skador och ökade restriktioner och regleringar.»

Jag är naturligtvis fullt medveten om att riksdagsmajoriteten kommer att bifalla utskottets förslag. Det är som bekant endast högerledamöterna i utskottet som reserverat sig. Jag skall icke heller upptaga kammarens tid med att närmare understryka de enligt min mening mycket beaktansvärda synpunkter, som framkommit i högerns partimotion. Kammarens ledamöter ha ju tillgång till den mycket utförliga motionen, och i denna har klart redogjorts för de betänkligheter, som man onekligen måste hysa inför det steg åt fel håll, som riksdagen nu även på detta område står i begrepp att taga.

Jag skall med dessa ord, herr talman, be att få hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 195,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 348 och II: 510 måtte antaga följande lydelse av 9 § första stycket riksbankslagen:

»Riksbanken må utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa, så beräknad, som i 11 § sägs, samt därutöver till ett belopp av två tusen fem hundra miljoner kronor. I detta mo-

ment givet stadgande gäller för tiden 1 juli 1948 till och med 30 juni 1949.»

att riksdagen likaledes med bifall till motionerna I: 348 och II: 510 måtte antaga följande lydelse av 11 § första stycket riksbankslagen:

»Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld. I detta moment givet stadgande gäller för tiden 1 juli 1948 till och med 30 juni 1949.»

Herr PAULSEN: Herr talman! Bankoutskottets majoritet har i utlåtandet angivit skälen till att utskottet inte kunnat gå med på motionerna och skälen till det beslut vi fattat. Med hänvisning till detta utlåtande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Wiberg under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen med övervägande ja besvarad. Herr Wiberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Wiberg under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl

Livränta åt G. och E. Johansson.

av herr Wiberg, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 127 ja och 32 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs bankoutskottets memorial nr 32, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt framlidne italienske ministern i Stockholm Alberto Bellardi Riccis änka.

Den i detta memorial föreslagna voteeringspropositionen godkändes.

§ 17.

Livränta åt G. och E. Johansson.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om årlig livränta åt makarna Gustaf och Ester Johansson med anledning av deras son Sven Estbjörns förolyckande under värnpliktstjänstgöring.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr GUSTAFSSON i Bogla: Herr talman! Jag ber att till utskottet få framföra mitt tack för dess positiva inställning till föreliggande motioner, och jag vill även uttala min tacksamhet för det intresse som utskottet visat för motionen och det arbete som det nedlagt för att åstadkomma ett resultat. Jag beklagar dock, att utskottet inte har ansett sig kunna föreslå en högre livränta i förevarande fall än som skett. Det är visserligen mycket tacknämligt, att utskottet föreslår att livräntan skall utgå retroaktivt, men jag hade nog hoppats, att bankoutskottet hade kunnat

föreslå, att livräntan skulle utgå med lägst 1 000 kronor. Även om jag inte vill sätta utskottets förslag i förevarande fall i direkt förhållande till riksdagens beslut angående pension åt framlidne italienske ministern i Stockholm Riccis änka, förefaller det mig, som om makarna Johansson hade bort erhålla ett högre belopp än 612 kronor. Jag får böja mig inför det faktum, att bankoutskottet anser, att det på grund av militärsättningsförordningen inte kunnat föreslå mera, och jag vill därför inte ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Jag vill emellertid till den kraft och verkan det hava kan understryka den erinran som försäkringsrådet gör, att militärsättningsförordningen för närvarande är föremål för översyn av socialvårdskommittén. Det är angeläget att denna översyn verkligen inom en snar framtid leder fram till en reformering av denna militärsättningsförordning. Denna förordning måste anses i hög grad föråldrad och otillfredsställande. Vi komma ju snart att få en ny olycksfallsförsäkringslag med väsentligt höjda livräntor, och det föreligger enligt min mening mycket stora skäl för att militärsättningsförordningen bringas i paritet med lagstiftningen på produktionslivets område. Jag vill slutligen säga, att det förefaller mig som om staten borde ha gått före i fråga om reformering av denna förordning. Det är enligt min mening ett rimligt krav. Jag vill med detta uttrycka en förhoppning om att militärsättningsförordningen verkligen blir föremål för justering och förbättring, så att de belopp som komma att utgå på grund av olycksfall och dödsfall under militärtjänstgöring bli högre än nu.

Herr WIBERG: Herr talman! Med anledning av den ärade motionärens anförande skall jag endast göra några korta påpekanden.

Brandskydd för viktiga industrier och varulager

I motionen har hemställts, att riksdagen må besluta att bevilja makarna Ester och Gustaf Johansson, Hasselbacken, Tenhult, en årlig livränta i anledning av att deras son Sven Estbjörn avlidit till följd av skada, ådragen under militärtjänstgöring.

Denna sak hade varit föremål för prövning hos riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet. Dessa myndigheter hade konstaterat, att ersättning enligt militärsättningsförordningen inte lagligen kunde utgå. Utskottet hade alltså i första hand att ta ställning till huruvida utskottet skulle vilja tillstyrka, att trots att ersättning i vanlig ordning lagligen inte kunde utgå, sådan ersättning finge utgå genom anslag från riksdagen. Med hänsyn till att utskottet fann, att det förelåg ömmande omständigheter och att billighetsskäl också talade till förmån för bifall, stannade utskottet för att helt tillstyrka motionen.

Utskottet hade därefter att ta ställning till frågan om beloppet. Utskottet har också i det avseendet gått så långt som man gärna kan göra. Utskottet har nämligen föreslagit riksdagen att bevilja så hög livränta som skulle ha utgått, för den händelse militärsättningsförordningen hade varit tillämplig. Till yttermera visso har utskottet betonat, att ersättningen bör utgå retroaktivt från dagen för sonens frånfälle och att därjämte tilläggsförmåner skola utgå på det belopp som kunde komma i fråga. Utskottet har alltså som sagt gått så långt som gärna är möjligt. Jag kunde ju också av motionärens anförande förstå, att han i detta avseende var tillfreds. Det är alldeles uppenbart, att utskottet inte skulle kunna gå längre än till att förorda beviljande av så stor ersättning, som skulle ha utgått, därest vederbörande enligt militärsättningsförordningen varit berättigad till ersättning.

Frågan huruvida militärsättningsförordningen medger beviljande av så stor ersättning, som får anses vara i

och för sig rimlig, eller om ersättningen enligt denna förordning är för låg, är, som motionären fullkomligt riktigt betonade, föremål för utredning hos socialvårdskommittén. Det är att förvänta, att resultatet av denna utredning framläggas inom en inte alltför avlägsen tidpunkt. Det är givetvis tänkbart — och jag skulle t. o. m. tro att det är sannolikt — att denna utredning kommer att resultera i förslag om höjning av ifrågasvarande ersättning.

Jag ber, herr talman, eftersom något annat yrkande icke framställts än om bifall till utskottets förslag att få instämma i detta yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18.

Brandskydd för viktiga industrier och varulager.

Föredrogs första lagutskottets uttalande nr 33, i anledning av väckt motion om ökat brandskydd för viktiga industrier och varulager.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 146, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Persson* i Vinberg hemställt, »att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning med syfte att vidtaga sådan skärpning av brandlagen, att för samhället viktiga industrier och varulager skyddas för brandfara genom effektivare organisation, samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 146, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **PERSSON** i Vinberg: Herr talman! Första lagutskottet har avstyrkt

Brandskydd för viktiga industrier och varulager.

en motion, som jag har väckt. Motionen syftar till åtgärder för att öka brandskyddet för viktiga industrier och varulager.

Det var en kollega, som alldeles nyss sade till mig, att jag skulle gå upp och tacka utskottet för att det hade slösat så mycket papper på en enskild motion, och jag passar på att följa det rådet. Jag vill tacka första lagutskottet för den grundlighet, varmed det har behandlat det i motionen berörda ämnet. Att åstadkomma ett effektivt värn mot de förödande eldsolyckor, som i stigande takt drabba industrier och viktiga lagertillgångar, betraktar jag som en av de primära uppgifterna här i samhället, och jag hade verkligen väntat, att utskottet hade krönt den gedigna utredning som åstadkommits med ett positivt ställningstagande i motionens syfte.

Utskottet katalogiserar vad som hittills gjorts för att åstadkomma ett effektivt brandförsvår, och det skall inte förnekas, att ganska mycket har gjorts de senare åren. Tyvärr visar ju utvecklingen, att det ändå inte räcker. I brandskadeersättningar har man under föregående år, som betraktas som ett verkligt katastrofår, utbetalat inte mindre än 105 miljoner kronor, och jämför man denna siffra med vad som exempelvis utbetalades under förra världskriget, 15 miljoner kronor, så förstår man ju vilken förödande verkan som det ständigt stegrade antalet eldsvådor har på många områden. Det är onekligen siffror, som tala, och bakom dem ligger ju också den ohyggliga verkligheten, att vid dessa eldsvådor dels för folkhushållet svårersättningsbara nyttigheter i stor utsträckning gå förlorade, dels mycket väsentliga produktionsavbrott uppkomma, vilka vålla stora olägenheter. Det är en dålig tröst, att försäkringarna täcka en del av dessa förluster. Man kan inte komma ifrån att det för nationalförmögenheten blir en icke ersatt förlust. Det är detta som är det mest betänkliga.

De yttranden utskottet inhämtat ge intryck av att alla instanser se på brandskadorna med tillbörligt allvar. Jag kan emellertid inte förneka, att det av vissa yttranden att döma förefaller som om en del av instanserna hade en övertro på att man skulle kunna bekämpa eldsvådorna med cirkulärskrivelser.

I motionen har jag pekat på svagheterna i den nuvarande brandlagen. Lagen ger nog tillräckligt stränga direktiv, när det gäller förelägganden om anskaffande och underhåll av brandredskap, livräddningsmateriel o. s. v. Den avgörande bristen ligger emellertid däri, att det inte finns några föreskrifter om att det speciellt vid industrierna skall finnas folk som kan använda denna materiel, då arbetet av skilda orsaker ligger nere. Bevakningstjänst saknas i stor utsträckning vid våra industriföretag, då arbetet inte pågår. Jag har hänvisat till den bevakningstjänst som fungerade under kriget, då man mellan de anställda och företagsledningarna kom överens, att det alltid skulle finnas någon, som kunde ingripa vid de tillfällen, då risk för eldsolycka förelåg. Det är därför jag föreslagit utredning om en skärpning av lagstiftningen.

Jag har fått stöd i denna min uppfattning av Landsorganisationen. Som kraftigt hävdar, att den nuvarande lagstiftningen inte ger de möjligheter, som härvidlag krävas. Folket-Samarbete har samma uppfattning. Riksbrandinspektören säger, trots att han avstyrker motionen, att det finns anledning anta, att en viss nedgång i antalet eldsolyckor skulle kunna åstadkommas, om ökad bevakning föreskrevs. Man kan utan tvekan säga, att föreskrifterna i gällande lag icke innehålla så klart utformade direktiv angående en företagslednings skyldighet i fråga om bevakningen, att vederbörande tillsynsmyndigheter, som ha till uppgift att tillse, att lagen efterlevs, på ett tillfredsställande sätt kunna fylla sin funktion.

Folkpensionsförmånerna till på statens sinnessjukhus intagna personer.

Sedan den nuvarande brandlagen 1944 antogs av riksdagen, har antalet eldsvådor ökat med över 100 procent, och det är just inte något belägg för att man skall kunna påstå, att den nuvarande brandlagen är effektiv. Utskottet förordar en brett upplagd propaganda för att öka ansvarskänslan inför eldfaran, och det kan inte förnekas, att en sådan propaganda, som når alla lager av befolkningen, har en viss betydelse. Den får emellertid inte vara så enkelriktad som den som hittills kommit till synes. Kammarens ledamöter ha säkerligen tagit del av den annonspropaganda på detta område som en tid pågått i dagspressen. Annonserna äro prydda med illustrationer av arbetare, som framställas som de som genom sina underlåtenhetsynder bära ansvaret för eldsvådorna. Det är Skräp-Jocke och Gnist-Pelle och allt vad de kallas för, som figurera i det sammanhanget. Jag tillåter mig ha den uppfattningen, att ansvaret bör fördelas även på företagsledning, verkchefer och brandinspektörer; ja t. o. m. en del länsstyrelser borde med Skräp-Jocke och Gnist-Pelle dela utrymmet i dessa annonser. Även samhället bär ansvar på detta område, då det inte tillser, att den skärpta lagstiftning åstadkommes, som erfordras för att man skall kunna förhindra dessa förödande eldsvådor vid industriföretag och viktiga varulager, och det bör inte förnekas, att riksdagen har sin del av ansvaret. Genom propaganda kan man nå alla ansvarskännande medborgare, men de motsträviga, slöa och likgiltiga når man inte med den metoden. Det är därför min bestämda uppfattning, att en skärpning av lagstiftningen är ofrånkomlig, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr LINDQVIST: Herr talman! Jag hade inte väntat, att den ärade motionären skulle sluta som han gjorde och

yrka bifall till sin motion. Han gav ju utskottet ett mycket vackert erkännande för behandlingen av motionen. Jag tänkte därför, att han skulle sluta med att säga, att även han fann att utskottet hade rätt.

Utskottet delar, som kammaren lätt finner, motionärens uppfattning, att den fråga han väckt är av mycket stor betydelse, men utskottet har likväl inte ansett, att riksdagen för närvarande bör skriva till Kungl. Maj:t och begära skärpning av lagen. Den lag vi nu ha är ju ganska ny, och den har inte helt och fullt trätt i kraft ännu. Det är mycket som skall göras, innan så kan ske. Utskottet delar motionärens uppfattning, att allt vad som kan göras för att skydda oss mot brandskador bör göras. Utskottet har också i sitt utlåtande givit uttryck åt den uppfattningen, att de myndigheter som ha med saken att skaffa böra göra sitt allra bästa, och vi ha också riktat en maning till länsstyrelserna att fullgöra de skyldigheter som åligga dem enligt gällande lag. Skulle det längre fram visa sig, att den lag vi för närvarande ha inte är tillräckligt effektiv utan bör kompletteras, böra vi nog ta upp frågan på nytt, men i dagens läge kan det inte vara riktigt att skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning.

Med hänvisning till vad utskottet anfört och vad jag här tillagt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Folkpensionsförmånerna till på statens sinnessjukhus intagna personer.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta mo-

Folkpensionsförmånerna till på statens sinnessjukhus intagna personer.

tioner om ändring av bestämmelserna rörande folkpensionsförmånerna till på statens sinnessjukhus intagna personer.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Mysinge: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag fatta mig mycket kort.

Föreliggande ärende berör det egendomliga förhållandet, att vissa folkpensionärer som äro för varaktig vård intagna på statens sinnessjukhus kunna göra besparingar, under det att andra folkpensionärer icke ha sådan möjlighet. Man behöver bara nämna pensionärerna på vårdhem, vissa landstingsanstalter o. s. v. Att det förhållandet icke är tillfredsställande är ju utskottet ense med motionärerna om. I huvudfrågan äro ju också hörda myndigheter överens med motionärerna. Detta gäller så pass auktoritativa organ som socialstyrelsen, pensionsstyrelsen och medicinalstyrelsen. Socialstyrelsen förordar en utredning. Pensionsstyrelsen har i skrivelse till Kungl. Maj:t erinrat om existensen av problemet, och medicinalstyrelsen understryker angelägenheten av att ställning snarast tagas till denna fråga. Skiljaktigheten i uppfattning mellan å ena sidan motionärerna och å andra sidan utskottet och myndigheterna består väl egentligen däri, att motionärerna ej uppmärksammat, att det finns flera kategorier som äro i samma läge som de på statens sinnessjukhus intagna, bland annat de som ligga på olika sjukhus som långvarigt kroppsligt sjuka.

Vad som gjort att motionärerna inte beaktat detta är väl, att de fall motionärerna berört äro de mest iögonfallande. Utskottet, som instämmer i motionärernas synpunkter, vill dock inte vara med om en skrivelse till Kungl. Maj:t i enlighet med vad motionärerna önska utan vill, att frågan skall lösas i ett sammanhang för alla berörda kategorier i detta hänsende. Ett an-

nat motiv för utskottets avstyrkande är ju också, att Kungl. Maj:t redan, som jag här förut har framhållit, har frågan under prövning på grund av skrivelser från medicinalstyrelsen och pensionsstyrelsen. Utskottet säger i sitt utlåtande bland annat, att det kan förväntas, att spørsmålet i hela dess vidd kommer att upptagas till prövning och lösas i ett sammanhang i samband med det förestående genomförandet av kostnadsfri sjukhusvård i vårt land. Ur motionärernas synpunkt är det ju likgiltigt, hur frågan aktualiseras hos Kungl. Maj:t, om det sker genom riksdagsskrivelse eller genom skrivelser från myndigheter. Huvudsaken är att ärendet tas upp och kommer under prövning. Ur den synpunkten sett är det, herr talman, särskilt med hänsyn till frågans nuvarande läge och då dessutom ett enhälligt utskott står bakom utlåtandet, tämligen meningslöst att ställa ett yrkande om bifall till motionen. När jag nu till slut följer motionen i själåtåget, är det med en förhoppning om att dess syfte skall förverkligas om så också sker på annat sätt.

Herr **HAGÅRD**: Herr talman! Bara ett par ord. Man får erkänna, att motionärernas synpunkter äro riktiga. Det måste ju betecknas som nära nog stötande, att man på grund av låga vårdavgifter gör det möjligt att draga undan samhälleliga medel till förmån för anförvanter eller andra, som kanske ganska litet vårdat sig om vederbörande sjuka.

Emellertid är det en annan sak, som jag vill stryka under, vilken också påpekats i motionerna och som är mycket betydelsefull, nämligen det förhållandet, att man även kan tilldela dessa patienter statliga bostadstillägg. Jag vill särskilt peka på att detta är lika betydelsefullt som den andra frågan. Här har man gått händelserna en smula i förväg. Det är betydelsefullt nog, att man avlägsnar denna olämpliga anordning.

Folkpensionsförmånerna till på statens sinnessjukhus intagna personer.

De kommunala sinnessjukhusen ha verkställt höjning av sina avgifter, och på detta område kommer staten släpande efter i alltför stor utsträckning. Utskottet har behjärtat motionärernas synpunkter. Emellertid stå vi ganska snart inför en omläggning av sjukhusvården och avgifterna för den. I allra bästa fall skulle vi från låt oss säga den 1 januari 1949 kunna få en ny ordning i enlighet med vad motionärerna önska, men den 1 juli 1950 skall enligt riksdagens principbeslut den fria sjukhusvården träda i kraft. Att under sådana förhållanden för så kort tid göra en omläggning ha vi inte ansett lämpligt. Jag vill emellertid betona, ännu en gång, att andra lagutskottet väl behjärtat de i motionerna anförda synpunkterna.

Här har inte gjorts något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Jag ber också att få yrka bifall till denna.

Överläggningen var härmed slutad. Kammaran biföll utskottets hemställan.

§ 20.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om förbud mot all jakt efter sjöfågel under våren;

nr 23, i anledning av väckta motioner angående restitution av bensinskatt till utövare av fiskerinäringen;

nr 24, i anledning av väckt motion angående viss ändring av bestämmelserna om inventarielån till innehavare av kronotorp, m. m.;

nr 25, i anledning av väckta motioner om åtgärder för utrotande av den s. k. nosmasken på Öland; och

nr 26, i anledning av väckta motioner om utredning angående åtgärder för underlättande av trålfisket på västkusten.

Kammaran biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDRE VICE TALMANNEN, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 231 och 245 måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter fjorton dagar från propositionernas avlämnande.

Kammaran biföll denna hemställan.

§ 22.

Herr von Friesen avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 545, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 244, med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 23.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de statliga lagerhusen till Svenska spannmålsaktiebolaget;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet; och

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarans ledamöter åtskildes här efter kl. 5.46 em.

In fidem
Gunnar Britth.